

دیوانی میرزا غفور

۱۸۷۰ - ۱۹۳۸

کوکردنه و مو لیکولینه و مو
ساغکردنه و مو لیکدانه و مو بیشه کی

عہ بدوللا ناگرین

چاپی یہ کہم ۱۹۹۱

کلام مراد خضر

دیده ی نورم که در این جهانم دره	شهر در میانم و در غنچه خندانم دره
روز و شب غمخوارم روح بسیرت یکم	فرقه تشریف فرما نالیدارم دره
نغمه دانه رسن قربان بسوقم یکم	بیدارم که در دره و به امانم دره
کتابچه مولت منم و در نقابم یکم	جاده زخوبم که ناله ایامم دره
صد که موی که خندم جانم و صدم	کرنایم که به جادم بشیامم دره
دیده محراب نگاهم که جادویم	کرده و حور اینم و در رخشانم دره
خونم به خند و خندم که تو غمدم	دارم لطفی که نیست مانده حرامم دره
عطر فانی که در اینم که در و صدی تو	بوعیادت چرب جادو به افغانم دره

میراثم که از اینم که به محرمم هم
 که الی که از اینم که به محرمم هم

ده ستونوسی خودی شاعیر

شماره ثبت ۱۳۸۰۷
 تاریخ ثبت ۹۲/۱/۷
 شماره (ده بندی کنگره) PIR
 ۳۲۵۹

کتابخانه
 مرکز مهاباد
 جمهوری اسلامی ایران

۷۴۳
 ۵۹

کوره بچوکی شاعیر
حاجی حہمہ غہریب

عہ بدوللا ناگرین

ژیانی باو کیم کرد ، له وه لاندې دلسوزانو به شادی یوه به پیرمه وهات و فرمووی:
 " باوکم دیوانیکې دهستنوسې خوې هډیه و له ده میکوه تډپ و توزی پوژگاری
 لینیشته و که سیک نه بوو لینېپر سینه و هډولې چاپکردنې بدا !!! " و تم : من
 ناماده م ژبانی زیندوو بکه مډوه و شیعره کانیشی له فہوتان پزگار کم .. حاجی حده
 غریب به گفته کم گه شایده و یه کسره هډلساو دیوانه دهستنوسه کې بو هینام که
 له گډل خوم ببیم .. من عمریم کرد : با جاری لای جہنابت بی تاکوچ زانیاری و
 شیعریکې دبی ناو پوژنامه و گوډار و که شکوله کان هډن کوپان نه که مډوه و له گډل تم
 دهستنوسه ی شاعیردا بهرواردیائده کم .

دوای چہند چاپیکهوتنی لهسر شو بریاره ریکهوتین که به دہنگی خوې رہزاهندی له
 چاپدانی شیعره کان و زانیاری ناو دهستنوسه کم بو تومار بکا و بوی تومار کردم بو
 شو مہبہسته له پوژي " ۲۳ / ۹ / ۱۹۸۳ " دا شو کاره مان نه بجا مډاو به هوې
 سہرقالی رېنچکې پروژہ ی تابہتې نه دبیمډوه وارېکموت ناماده کردنې دیوانه کې
 میرزا کهمینک دواکموې و چہپوکی دزیوې پوژگاری ناہمواری بهرکوت و حال و باری
 ثالوزان و ہیندہ ی تر له چاپدانی دیوانه کې دوورخستہ ... !!

بہلام بہهوې رولینانی کورې شاعیرو رہزاهندی " رہسمی " کہس و کاره وه داوایان
 کرد له مہ زیاتر له چاپدانی دیوانه که دوا نه کموې ، بویہ بهر دہوام ؛ سر و مہ خوم له
 تہکیا خمریک کرد ... بہو مہبہسته ی کاره کم پوختہ تر بی نہک چوار شو بہلکو
 ماوہیکې دوور و درېژ له گډل ساغکردنہوې شیعره کاندې خوم ماندوو کرد !! .

لہبہر شوې دیوانه دهستنوسه کې خودی شاعیر به رېنوسې شکسته نامیز نووسرا
 بو ، ہینامہ سر رېنوسې نیستا کہ وینہ ی چہند نمونہیکې لہم بہرہ مډدا بہرچاو
 تہکھوت؛ لہ سہرہ تادا بہو نیازہ ی لہسر تہرکی دہزگایہ کی روشنبیری میری بہ چاپ
 بگہینری سہرجہم ماف و قازانچی وک دیوانی " کامہران و دیلان " پوو بہرووی کہس
 و کاری شاعیر بکہ مډوه .. ہر بویہ پاش شوې شیعرکانم ہینایہ سر رېنوسې نوی؛
 بہ وردی و قوولی و بہپینی توانا و بوچوونی خوم وشو زاراوہ گران و کم
 بیستراوہ کانم لیکدا شوہ بہیت بہ بہیتی شیعره کانم شیکردنہو و بہ زوری بونہ

"مناسیبه" کانیشیانم دیاری کردن ، بو راستی ؛ وینهی دووهمی نو دیوانه ناماده کراوه
له دایمدهی ره قابه له بهغا ماوه .

بهلام داخ ؛ لهبر نهوهی بهو شیوهیهی نه موست ههله شایهوه و منیش گفتی پیاوانهم
به کوری شاعیر و کس و کاری دابوو ، نه بوو کاره که له سهر نه کی خوّم به نه نجام
بگهینم نهوهش پارهیه کی یه جگار فرهی نهو بست .. ناچار دهستم له زوریهی شیکردنهوه
و لیکدانهوهی گهلی له وشهوه بهیته شیعهریه کان هیناو نهوّم بو سهرنجی نه دیب و
روشنبیری دلسوز و به شهرهفی بی نیاز جیهینشت !! .. خو من بهم کاره ی نیستام
هیچ نه بی دهرمخست چاو و راو و دروّم له گهّل کس و کاری شاعیر نه کردوه و گفتی
خو شم سهریلند و شهره فمهندانه به جیهیناوه ، بهمهش گهر خزمهتی پدیشی پیروز و
کوردو کوردی کردبی ، خوّم به شادمان نه زانم و لافی تهواوی و بی کم و کورتی
کاره کهم لینادهم و هیوام بههیزه روشنبیره پاکه کافمان دهربارهی تهواوترکردنی دلسوزانه
به تنگمهوه بن .

"پوو گردنهوه"

لهبر روشنایی تهو کات و تهمهنه ی له گهّل شیعهریه کانی میرزا غهفورداه به سهرم برد ،
تهوانم بلیم : میرزا غهفور جگه لهوهی مروفتیکی زیرهک و هوشیار و روشنبیر بووه ،
خاوهنی ههستیکی ناسک و خاوینیش بووه .. توانابه کی باشی له بواری شیعهری
کلاسیکی کوردیدا بووه .. ناشکرا به جگه له زمانه که ی خو ی ، زمانی "عهده بی" و
فارسی و تورکیشی زانیوه .. گومانم لهوهش نی یه تا رادهیه کی باش ئینگلیزی زانیبی
.. ههروه ها شارهزای نهده بیاتی نو زمانانه بووه و ناگاداری پووداوه میژوویه کانیشیان
بووه .

"شاعیر و کاریگهریتی شاعیرانی دی"

پروا ناکهم کس له پیری بوو بی به کوری ؛ مه بستم لهوهیه با مروفتیک خاوهنی بههره و
توانا و وزهیه کی بی سنووری و سهلیقه ی ورد و قوولی هوندری هه بی ، هه رگیز لوتکه

و مه‌نزلی به‌رزو شیای پینابری، گمر همول و ته‌قلای بی وچان له پیناوی
په‌روه‌ده‌کردنی خویدا نهدات .. دهنه‌ناکامی به‌ره و لینه‌اتووپی نمو جوړه مروقانه
ناوتابووی گه‌رده‌لوولی پوژگاری ناهه‌مواره و ده‌ستی بی به‌زه‌یی سهرده‌م زوو به‌ره و
چالی بیرچوونه‌وه راپینچیان نه‌کاو دواي نیوه‌گیان‌کردن‌یان مردار نه‌بنه‌وه .

میرزا غه‌فور هر وه‌ک له‌به‌سهره‌اتی ژیانیدا ناشکرا ده‌رنه‌که‌وی به‌قوناغی‌کی گرنه‌ک و
ناسکی میژووی کوردا تیپه‌ریوه و شیعره‌کانی شیای بایه‌خپیدانن ، چونکه شاعیر
توانیویتی خوی وه‌ک روشنبیریکی سهرده‌م پینگی‌ننی که‌واته ؛ کاریگریتی فیکری و
هونه‌ری نیوان مروف کاریکی ناسایی و دور له‌خوشه .. به‌و پینچ خشته‌کیانه‌ی
شاعیردا ده‌رنه‌که‌وی میرزا له‌زیر کاریگریتی هونه‌ری شیعری: (محموی و حمده‌ی و
شیخ‌نوری شیخ‌سالم) دا بوو بی ... عه‌شقی شیعو رېبازه هونه‌ری یه‌که‌یان بووه
.. میرزا غه‌فور یه‌کینه له‌و شاعیره‌ دیارانه‌ی دواي قوناغی "محموی و شیخ‌ره‌زای
تالهبانی" به‌ره و پیزی "حمده‌ی و شوکری فزلی ... " رویشتووه .

"ناوه‌روکی شیعره‌کان"

وه‌ک پیشتر لېندوام میرزا غه‌فور له‌رووی هونه‌ری شیعری یه‌وه له‌سهر شیوه و رېبازی
قوتابخانه‌ی کلاسیکی، شیعری دارشتووه و په‌یره‌وی کیش و به‌ره عه‌روزیه‌کانی
خه‌لیلی نه‌حمده‌ی فده‌راهدی کرده .. شایانی باسه شیعری نوی و شیوه‌خومالی
"فولکلوری" و شیعری "نازاد" م‌تیایاندا به‌رچاو نه‌که‌وتووه .

دیاره که‌نمه‌نه‌لیم: مه‌به‌ستم له‌ویه: نمو قوناغی دوايی ته‌مه‌نی ژیانی شاعیر
پیاتپه‌ریوه "شیعری نوی کوردی" له‌سهره‌لدانیکی خیرا و گه‌شه‌کردنیکی
سروش‌تیدابووه ، هه‌نگاوی باشی به‌ره و پیش نابوو ، جینی تاییه‌تی و دیاری له‌ژیانی
نده‌بیماندا گرتبوو ، که‌چی له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا ؛ میرزا غه‌فور هر په‌یره‌وی رېبازی شیعری
کلاسیکی کرده ، وه‌نبی میرزا که‌سینکی دووره‌په‌ریز و بی په‌یوه‌ندی بوو بی له‌گه‌ل
شیعر و شاعیرانی هاوچده‌رخیا .

له‌رووی ناهه‌روکی شیعره‌کان و هه‌وین و کاکلی ناهه‌وه‌ی نه‌توانین گه‌لی لایه‌نی

دوره‌شده‌داريان تيا ديارى بگه ... به لام من همرگيز ناليم شيعرى شاعير سده دهر
 سده شايه‌تى بيروپاو هه‌لوښتى پوزانده‌تيا .. به سهره‌ته‌كانى ژيان و پرووداو
 هه‌لوښتى پوزانده‌ى زور" به‌ناو شاعير "پان" شاعير" شو بوچونه ناروايانده‌ى
 هه‌لوه‌شانوته‌وه ، به تاييبت له پوزگاري نه‌مروډا چونكه هه‌ن ته‌لين : " شيعر شايه‌تى
 راستگوښانه‌ى هه‌لوښتى شاعيره " .

نهم بيرو زاييم ههموو شاعيره‌كان ناگريتموه به تاييبت كوچكروده‌كان ... بو راستى
 بوچونه‌كهم نه‌توانم بليم : به دوو چاوى خومان و به‌هر دوو گونچكهمان ته‌بييه ين
 گه‌لى (به‌ناو شاعير) هه‌ن بووكه‌شى شيعره‌كانيان سيما گرياناوى و كپوزانه‌وه‌ن و
 به‌لاى خوشيانموه واى ليكه‌ته‌ده‌نموه خواستى گشتيان گه‌ره‌گه ، كه‌چى گهر له‌گه‌ل
 هه‌لوښت و ژيانى پوزانده‌يا ندا به‌راورديان بكه‌ين نيوانى بازوو هه‌لوښت‌پيشيان له‌گه‌ل
 لاف ليدان و ناوه‌روكى به زورى (به‌ناو شيعر) ه‌كانياندا ئاسمان و پرسمانه ،
 ئاشكرا و پروون ده‌رته‌كه‌وى به گريانه‌كه‌يان فرميسكى سوسمار نه‌پژن و بازرگانيش
 به‌وشه‌ى پيروز و ره‌سه‌نى نه‌توه‌يه‌وه ته‌كه‌ن .. كه‌چى به‌داخموه سده‌مه‌ره له‌وه‌دايه شو
 پرووداو وه‌لوښته‌ دژوار و ناپاكانه‌يان لاي زور كه‌سى دلپاك و ساويلكه نه‌ك پاش
 چهند ساليك ، به‌لكو ئيستاش حالى حازر شو دوو زمانى و دوو پرووى و دوو
 هه‌لوښته‌ دژواره‌يا سهرى گرتوه !! .. نه‌وى ته‌يليم : نمونه‌كه‌ى به به‌لگه‌ى
 ده‌ستونوس و سه‌لمينه‌روه لام چنگه‌ت ته‌كه‌ون !! .. به‌ره‌مه چاپكراوه‌كانيان نمونه‌ى
 زورى وه‌هايان تيايه .

له‌گه‌ل شو بوچونه‌شيدا نه‌توانم بليم : شو چاو و پاوه‌ى له‌م پوزگارده‌ا ته‌نجام نه‌درى بو
 سهرده‌مى ژيانى به‌كيكى وه‌ك ميرزا غه‌فور ته‌گهر نه‌لیم : نه‌بووه شو ده‌گه‌نه .. بو‌يه
 نه‌شى شيعره‌كانى ميرزا تا ئاست و ته‌ندازه‌يه‌كى باش ره‌نگدانه‌وه‌ى هه‌لوښت و ژيانى
 ئاسايى بى .. شو نمونه بو راستى بوچونه‌كهم ته‌هينمه‌وه .

(بوارى نه‌ته‌وايه‌تى)

ميرزا غه‌فورى شاعير مروقيكى زيره‌كه‌ك و وريا و هه‌ستپاك بووه ، دل و ده‌روونى پر له
 سوز و خوشه‌ويستى نه‌توه و خاكه‌كه‌ى بووه .. شاعير له شيعرى "هري" ياران دا

به پروی نازیارانده ناپوی له دوست و یارانې داوډهوه ، نه توه بیانې هه لوستی
نوانده ، داځې د پرونی پښکې خوارووی خوې له دست چهرخی چه پگر هه لڼه پروی

خه جالت بی له دیوانی خودا نهی چهرخی بی مروت
که بویته دوژمنی خوونی له گهل هم قهومی کوردانه
ده سا چیبکه هم نه گهر جاری ، ده کا دهستم به دامت
ده بیینی چیت به سهر دینم ده کهویه پروتی دو مانه

له ویه که سیکی نانه توهی داخ له دلی ناپاکه و بوغزوی لچ لهو نمونه هه لپستهی
هه لقرتینی و بلی : کوا لهو رایه وایه و دینه دی و شاعیر به زهقی دهستی له سر لهو
دیاردیه دانه گرتوه .. پیم وایه : لهو جوړه که سانه بناراستگو یانه قسه فری نه دن ،
چونکه دهر پرینی لهو هسته خاوبنه بو روژگارو سهرده می ژبانی میرزا غفور که
په روه ردهی زانستی نایینی کراوه ، نا لهو هسته پیروزه و دهر پرینی له دوو تویی
شیره کانیا گدلی مذن و شیاری پزلی نانه ، به تایبه تی له چار په خنهی لهو
ده غه زارنده .

توه تا شاعیر له نمونه یه دیویشدا به راستی و بی پیچ و په نار به هستیکی
نه توه بیانوه دژی ټینگلیزی داگیر که و دوژمنی کورد بانگی راستی و دلسوزانه به
پروی دنیا دا هه لڼده :

وهن به شقی خودا فکری له حالی کورده واری که یــ
به جهمعیه ، به یه کرهنگی نه گهر سهر پوشته یه ماوه
که به لکو مولک و میلله ت جوزئی یه ته مینی حاصل بی
هه تا هم وه زعه ده ورانه ، هه تا هم داوه نه پس اووه
به قهولی بی نه وایکه ن ، نه گهر حددی جده ساره قه
فیدایی قهوم و میلله ت بی " غفور " له ژینه توراوه

لیره شدا نهی توه به بیرا بینمونه که ماوه یه کی گرنگی تمه نی شاعیر له کارگوزاری

ئینگلیزه کاندایه بووه و له قهلازده به ههموو هیزی یهوه له دژی کاربدهسته ئینگلیزه کان
راوهستاه .

(بهاری کومه لایه تی)

شاعیر به شیعیر هاوبهشی چاره سه رکردنی کیشه و گیر و گرفته کومه لایه تیه کانی ناو
کومه لگای کورده واری کردوه .

پاره پهرستی دهر دیککی کوشنده ی کومه لایه تیه ، پاره پهرستان پشیلکی ههموو به هایه کی
پیروزی ناو کومه لیان کردوه نه کهن .. شاعیر مان نازا و شاره زایانه به گژ نهو دهر دو
نه خوشیه دا چووه :

مولک و میللهت وا به جاری ماته می دایگرتوه
نه فسی کافر ههر خه ریکی مه سته له ی دیناری یه
سه یئاتی عاله مم ههر بوته جیقه و بوخل و کین
مه له نه تکاری و فساد ی پیشه و نه طواری یه
وای برا ، نه حوالی میللهت بی سهرو سامان بووه
خورمه تی کوردی ده کهن زایع ، خودا بهرداری یه ؟

" فله سه فه ی ئایینی "

شاعیر به پینی پهروه ده بی فیکری و نهو چهرخ و سه رده مه ی تیا ژباوه ، خاوه ن بروا و
ئیمان و فله سه فه ی ئایینی بووه .. په پره ی شه ریه تی ئایینی پیروزی ئیسلامی کردوه ..
راسته گویانه نه وه ی پروای پینی بووه له به ندو باوو داب و نه ریتی کوردانه ، نه مانه شی
وه که هه یونی ئاونه ی شیعیره کانی کردوه ، نه که وه ک هه ندی (به ناو شاعیر)
" هریاء " یانه بو به رژه وه ندی ساته وه ختی له بهر چاوچنوکی وه یا له ترسا بازرگانی به
زاراوه ی قورئان و ئایینی ئیسلامه وه نه کهن ، به شکو میرزا غه فور راسته گویانه
هه لویستی خوی راگه یانده :

ئه ری بو جه ژنی قوریان هات ، نه تان کردم به قوریانی ؟
به قوریانی سه گیکم که ن له قاپی غه ووسی گه یلانی

ئىلاھى ساجىبى پەحمى لە ئەحوالم خەبەر دارى
 ھەتا كەي من بنالم بەم زەلىلى و دل برىندارى
 ئەمن بو (خوم) لە دەردى خوم ئەسەف ناخوم وەلى بو خوم
 دەنوشم ئەشكى سورخى خوم لە جورم و مەعصىيە تبارى

" بواری خوشەوێستى "

شاعیر وەك ھەموو مەرووفىكى دى لە خوین و گوشت و ئىسكە پىكھا توو ، ئەگرى و
 پىئەكەنى . شاعىرى راستگۆ و دلسوزانە دەروونی پرە لە خوشەوێستى و ئەوین ،
 گەردى كین و داخ بە پەپەى دڵپەوى نى یە .. میرزا غەفور كە خاوەنى ئەو ھەستە خاوەندە
 بوو لە بواری خوشەوێستیدا وێنەى ناوازەو دلفرین و جوانى ئەبارىنى :

دیده بى نوورم لە دووریت ، نوورى چاوانم وەرە
 شەھدى وەسلى توم دەوايە خوێچە خەندانم وەرە
 زور دەمىكە ئىنتزارم پوچ بەسەرگەردت بەكم
 فرسەتە تەشرىف بفرموو ، تا لە مەیدانم وەرە
 سەد كە موورىكى زەعەفم جانفیداتم دەم بە دەم
 گەر گوناھىكم ھەبە ؟ چاوم ، پەشیمانم ، وەرە

شاعیر گەلى وێنەى شیعەرى نایابى لەمجۆرەمان بو ئەنەخشىنى .

" بابەتى داشۆزىن "

لە بواری داشۆزىندا ، لەو سەردەمەدا شىخ پەزای تالەبانى و شوكرى فەزلى
 سەرمەشتى داشۆزىنەيان لە شیعەرى كوردیدا كەردووە ، میرزا غەفورىش لە ئاكامى ئەو
 حال و بارە ناھەموارەى بە چاوى خوێ بىنیویە ؛ دەروونی ھەژاوەو تەواو كاری تىكەردووە ،
 ئەمجا بو چارە سەركەردنى ئەو كار و ھەلوستە چەوتانەى ناو كۆمەل تەنیا چەكى

شیعری شک برده و له پروی نمو مروقه ناله باره هیج و پووچاندها به کاری هیناوه و بهوش نارام و تمسکینی به گپر و کلپه‌ی دهروونی خوی داوه و سفت و سویی و گبری دهروونی گهله‌کی دامرکاندوتسه ... حه‌سه‌ن دده کونه تورکیکی سهرده‌می عوسمانیه‌کان بووه و دوابتر نینگلیزه داگیرکره‌کان له ناوچه‌ی قه‌ل‌دزه ده‌سته‌لاتیان پییه‌خشویه وه‌ک نمفهرنکی پولیس ، نه‌ویش جگه له جهور و ستم‌اره‌وشتی ناپه‌سندیشی نواندوه ، بویه میرزا چه‌کی شیعری دژ به‌کار هیناوه :

چیبه‌کم ، له‌گه‌ل نه‌م چه‌رخ‌ی ده‌نی ته‌بعی چه‌واشه
(نه‌غنامی وه‌جاخ) ، حه‌صره له " نهو " " ماکهر " و " جاشه "
فه‌وتاوه لمبر جهوری هه‌موو " مامش " و " زوودی "
نه‌موالی به‌عبه‌ت هه‌موو مه‌نه‌وب و به‌لاشه

(بابته‌ی خودی - ذاتی -)

شاعیر میرزا غه‌فور لمبر نه‌وی دوچاری گه‌لی ژان و سویی و نه‌ندیشه‌ی تایبه‌تی بووه ، دیاره نه‌شیتوانیوه هه‌رو سووک و ناسان به‌سهر کیشه‌کانیدا زال بی بو نه‌وی داخ و حه‌سره‌تی ناخی ده‌روونی به " با " بدا په‌نای بو دوستانی خوی به‌ردووه و سکا‌ل‌ای ده‌ردی ده‌روونی خوی لا کردون ، نه‌مجوره شیعرا‌نه‌ی له بوته‌ی گله‌یدا دارشته‌وه :

نه‌ری یاران: لمبرچی وایه؟ " گول " ؛ بی خار و خه‌س نابیی
له‌مهر شه‌هد و له‌تافه‌تیه ، عه‌سه‌ل قه‌ت بی مه‌گه‌س نابیی
حه‌یات‌ی خوم به‌زایعه‌دا ، هه‌ده‌ر چه‌ووعومری شیرینم
خه‌یال‌یکی عه‌به‌س بوو ، چونکه ، ناکه‌س قه‌ت به‌که‌س نابیی
شه‌فه‌ق قه‌ت بوچ له‌عالم‌ده‌انه‌ما ؟ بوونی وه‌فا ، یاران
مه‌حببه‌ت چی به‌سهره‌ت نه‌ه‌لی مه‌عنا بی هه‌وس نابیی

*****

"دوا و تهـم"

خوشبوستان : تهـمويست له گهلې چمكى دى شيعرى شاعير بدوينم كه لهما زياترېش هه لئه گرى و تهـمى پېشكه شم كرد سدرپوتيكى پياچوونهوى خيراىى ديوانه دهـستنوسه كهي خودى شاعيرمانه له گهلې په نجه بردن بو هه ندى پروى ژيان و هه لويستى جوړا و جوړى ....

نيستەش لسهـر ږى و شوينى پهبـره و کاراندى بهـرنامهـى پزانستـانه ؛ لهماـر ليکولـينهـوى و ليتويزينهـوى و ساغـکردنـهـوى و ليکـدانـهـوى ژيان و بهـرهـمى "ميرزا غـفـور" ، پيوسته دهـسنيشـانى گرنگـترين سـدرچاوـهـكانى تهـم بهـرهـمهـى بگـم و بهـرـوشـنـبـيرـانى خوشه ويستيان بناسينم كه نهـوانـيش بهـ تيـگرـاىى و لهـ پروى گرنگـيهـوى دوانـن كه لهـم باسوكـهـيهـى دوايـدا نهـوى بهـ پيوستى بزـانـم لـسهـريان راى تهـگـهـينـم كه نهـوانـيش :

(ديوانى دهـستـنوسـى خودى شاعـير) هـ و "كـشـكـولـهـكـهـى" برادرـم كاكـ تهـحمـدى حمـكـولـهـ" هـ ، تهـمه و جگـه لهـ چـهـند سـدرچاوـهـيهـكى تر كه تاكه ههـلبـستى شاعـيرـمـانـيان تـيايـهـو لهـ شـوينى خوـيانـدا ناـماژـهـم بوـ كـردوون .

سـدرچاوـهـگان

(۱) - (ديوانى ميرزا غـفـور) دهـستـنوسـى خودى شاعـير لهـ دهـفـتـهـرـنـكى (۳۳) پـهـرـهـي قـهـواره (۱۳ × ۹) سمـ دا نووسـراوهـ تهـوه ، هـرچـهـند كاتى نووسـينى لـسهـر لاپـهـرهـكانى ديارى نهـكـراوه ، بهـلامـ بهـ پـنـى كوـنى كاغـزى لاپـهـرهـكانـيدا كه هـمـووشـيان لهـبهـك جوړه كاغـزـين و بهـروارد كـردنـى نهـو لاپـهـرـانه بهـ كـشـكـولـى تر كه كات و ميژووى نووسـينهـوىـان لـسهـره وه بهـ گوږـهـى نهـوى كه تهـم ديوانه بهـسى جوړه پـهـنگـى (مـهـرهـكـهـب اى) (پـهـش و شـين و مـور) نووسـراوهـ تهـوه بهـ اشـكـرا دهـرـتهـكهـوى كه نهـبـى شاعـير هـهـلبـستهـكانى خوـى لهـم ديوانـدا لهـ چـهـند كاتـيكـى جـيا جـيا هـر لهـ نـيـوهـى دووـهـمى سـالهـ (دهـ) يـهـكان تاكو نـيـوهـى يـهـكهـمى سـالهـ (سى) يـهـكانى تهـم چـهـرخـدا واته لهـ ماوهـى بېـستـ سـاليـكـدا نووسـيوهـ تهـوهـا ...

بویه ئهشی زور ههلبهستی خوی هی بهر لهو سامانی نووسینهی و بگره هی دواتریشی بهر ئهم دیوانه نهکهوتبن ، لهبهر ئهوهی دیوانه که جزویهندیکی پهیت نهکراوه و پهپهکانی هیشتا ههر جیا جیان ، لهوانه به زور ههلبهستی ئاوهکی بووبن و لهناوچووبن ، ههر وه که لهبهر باری رامیاری و کومه لایهتی ، شاعیر پرکیشی نووسین و ههندی ههلبهسته و بهیتی چهند ههلبهستیکی نهکردوه که له سهراچاوهی ترهوه ههندیکیانم دهستگیربوون و لهم بهرهمهدا پیشکهشم کردوون .

نووسینی ئهو دیوانه ی شاعیر به دهستنوو سی خوی ، بهرینوو سیکی کونی شکسته ئامیزی ئهو سهردهمهیه که له دووتونی کهیدا (٦٩) پارچه شیعری درێژو کورت و (٨) چوار بالی و (٤) پینچ خشتهکی گرتوته خوی که ههمووی نهکاته (٧٢٤) تاکه ههلبهسته (بهیت) و لهوانه یه که پارچه ههلبهستی تورکی خوی تیایه له گهل ههلبهسته که ی نالی :

ئهستیره ههموو مهخوه لهنیو نووری قهمهردا

بوونی ئهو دهستنوو سه لهم کاره ی مندا پشتیوانیهکی گهوره و گرنگ و بایه خداره و بهلگهیهکی بی خهوشه بو ساغکردنهوهی ههلبهستهکانی " میرزا غهفور " و یاریدهیهکی گهورهشی دام له جیگرکردنی ئهو ههلبهستانه ی شاعیر که " لهم یا " لهو " سهراچاوهی تردا نووسراون .

بویه له راده ی یه کهم پشتم پیهستوه و بنکهیهکی بههیزو یه که مینی ئهم بهرهمهیه ، له لاپههکانی ئهم دیوانه دهستنوو سه ی شاعیردا ههندی پهروا بزی گرنگ و بونکردنهوهی بههیز و دیاریکردنی بونهی ههندی له ههلبهستهکانی و تییینی پهنندی خودی شاعیر بهرچاو نهکهون ، له گهل بوونی (٨) پهپیدا که هیشتا شاعیر نهگه بیهستوه تیایاندا بنووسینهوه ، بویه وه های بو ئهچم که ئهو دهفتهری دیوانه گهلی پهپه دیکهش نووسراوه و نه نووسراوی تری تیابوون و لهناوچوون .. بو پیروزی لهم بهرهمهدا وینهی چهند روو پهپهیهکی ئهم سهراچاوه و دهستنوو سه ی خودی شاعیرمان پیشکهش نهکهم که ئهو دیوانه سهرهتا له لای ماموستا نهجمه دین مهلا بوو که لهوانه یه شاعیر بهر له مردنی دابیتی بهو که ههلبهستی لهبهر بنووسینهوه ، چونکه لهچهند لاپههیه کدا ههندی

دیږی دهستنوو سی نه جمه دین مه لایان تیا نه بښیری و وا دیاره نه ویش داویده تهوه به حاجی حمده غریبی کورې شاعیر و له ویشمه وه ده ست بنده " نووسه ری " هم بهرهمه که وتووه نیسته له لای خومه .

له تیبښیه دهستنوو سه کانی شاعیر لم دیوانه یدا که به گرنګی نه زانم هم چند دیږی دواپیه تی که نووسیویه : (که لای میرزا غه فوری حاجی عومر له زه مانې مه لیکیه تی شیخ مه حمود ، نه فندی له قه لاذزه ناساغ و مه علول و دل پدیشان بووه ، له هممو نموعه حاله تیکدا نه فکاری کردوه له گه ل بهخت و نه حوالی خوی دواوه به عزتی کاری چه واشه و نامولایمی دیوه ، بی عیلاج لهو خصوصه ده بیانی وضعیه تی کرده ، نه گهرچی موافیقی طبعی لطیف و خاطری نه ظیفی دور شکافانی وه طمنی نیو نابی ؛ نیسترهام ده کم له ته قصیر و هرزه بیم عفو بهرمون) .

هم ده قه سهره وه که زاده ی بیرو په نجو خامه ی شاعیرمان میرزا غه فوره به راستی نهوپه ری قورلی و ناسکی و له راستی لانه دان و سرخ شوناسیو چاودیری هستی خدک کردن نه گدینی ، شاعیری په سن نه بی ناوینه ی وینه نومای هست و بوونیتی و خواستی نه ته وه که ی بنوینی ، ده ست بهرداری نه وه نه بووه که له هله به سته کانیدا هندی بابه تی راستی هن هلیان بویری و بهم لیبور دن خوازی به ی سوور بووه له سر سهریه خونی بیرو را و هله به سته کانی و جیگیر کردنیان و پیشکش کردنیان به میژووی په سدن نه ته وه که ی که له دواوی خوی له زور راستی ناگادارین .

له روانګه ی بیرو بوچوونی هم شاعیره پاکه مانه وه ، هر وه ک هم ده قه شوینی پیشه کی شاعرمان بو دیوانه به ترخه که ی نه گریتموه

له یه کی له لاپره سپیه کانی هم دیوانه دهستنوو سی شاعیرشدا نه جمه دین مه لا هم دوو تاکه ی دواپی نووسیویه که به پیی ناگاداریدک ماموستا حمده بور پنی راګه یاندم هم دوو تاک " بهیت " ه له سوکواری (مرثیه) ی مردنی میرزا غه فوری خالیدایه که وتوویه :

کهس و کاره کم ، مام و خاله کم
بلاوونوه ، وه ک خه یاله کم

هه‌موو کوچیان کرده توزیان دیاره ده‌ک لیلایت بی، چونست قه‌راره

هه‌روه‌ها نه‌جمه‌دین مه‌لا له‌دامینی ده‌قه‌که‌ی پیشوی شاعیره‌وه رۆژ و مانگست و سالی
مردنه‌که‌ی خالی نووسیوه .

جاری نه‌وه‌نده نووسینه له پیناسه‌ی ئهم سه‌رچاوه گرنه‌گی ئهم به‌ره‌مه‌دا به‌بسی نه‌زانم
، هه‌رچه‌نده به‌گه‌لی بۆنه‌وه لیره‌و له‌وی ی لاپه‌ره‌کانی دوايشدا شتی تریان له‌مه‌ر به‌دی
نه‌کری .

(٢) - که‌شکو‌لی کا‌ک نه‌حه‌دی ده‌مکو‌ل : ئهم‌ده‌ش سه‌رچاوه‌یه‌کی گرنه‌گی نووسینی
ئهم دیوانه‌یه و خالی حازر لای خو‌مه .. قه‌واره‌ی ٢١ x ٣٢ سم و بریتیه له (٢٥٤)
لاپه‌ره . ئهم که‌شکو‌له شیعری گه‌لی شاعیری (تیا‌یه ، هه‌ندیکیان له دیوانه
ده‌ست‌نوسه‌که‌ی شاعیریشدا نین و هه‌ر لاپه‌ره‌ی (٣٣) دێری تیا‌یه و له سالی ١٩٥٦ دا
نووسراوه‌ته‌وه .. ئهم که‌شکو‌له له سا‌غ‌کردنه‌وه‌ی شی‌عه‌ره‌کاندا یارمه‌تیه‌کی چاکی دام .

ټه میښ چهر د ډیه که له سهر چاوهی تری ټهم بهر همدیه :

- (۱) - کهشکولنی مینای شکسته ، بهرگی سینیم دهستونوسی نهجمدین مهلا (سالی ۱۹۴۰ سلیمانی) که نیستا هی ماموستا حده بوره ژبان و هندی شیعری شاعیری تیا بوو قنواره کهی (۲۰ × ۳۰) سم کهلکم لی وهرگرتوه و ناماژم بو کرده .
  - (۲) - حاجی حده غریب کورې شاعیر نیستا له ژباندايه .. له باره ی ژبان و شیعره کانی باوکیدوه کومدلی زانیاری چاکي داومدتی و چند شیعرتیکی پیشکش کردم که له سهر چاوه کانی پیشودا نه بوون .
  - (۳) - دهستونوسیکی نایابی کاک ټومید کاکه پرهش ، هر همدان شیعره کانی ناو کهشکوله کهی ټهم ددی حده کولدا بووه و کهلکم لیوهرگرتوه .
  - (۴) - پروژنامه ی ژبن ژماره (۱۲۶۱) لاپره (۴) پینج شهمه ریکهوتی ۱۹۵۷/۸/۱۸
  - (۵) - کتیبی شاعیره ناو ونبووه کانی کورد ، لاپره (۸ ، ۹) سالی ۱۹۷۳ له لایمن ماموستا عدلی که مال باپیره وه چاپکراوه ټویش پشتیوانیکی چاکي ټهم بهر همدیه .
  - (۶) - گوډاری په یام ژماره (۳۸۱) لاپره (۱۵ ، ۱۶) (۱۴ / ۲ / ۱۹۵۵)
  - (۷) - هندی دهستونوسی پره پرهی ماموستای دلسوز حده بور که گهلی ناگاداری گرنګ و هه لښه ستیان تیا بوو ، له سهر چاوه کانی تر دا نه بووه و کهلکیتکی یه جگار زورم لیوهرگرتوه .
  - (۸) - په پراوی سه نګین و شه نګ ژماره (۲) سالی ۱۹۳۹ کهشکولنیکه له لایمن ماموستا حده بوره گرد کراوه ته وه و نوسراوه و له لاپره (۱۱۶ - ۱۱۸) دا چند شیعرتیکی شاعیری تیا بوو ، ټهم جګه له وهی خودی نووسری ټهم کهشکوله گهلی زانیاری و هه لښه ستی شاعیری پی راګه یاندم له سهر چاوه کانی دیکدا نین .
  - (۹) - ټهم جګه له هندی سهر چاوهی تر که له شوینی خویندا ناماژم بو کروان و به همدویان مایه هاتنه دی ټهم بهر همدیه بهر ده ستانه .
- هیوام وایه جینی خوی له کتیبخانه ی کهله پوور و ټده بی کوردیدا بگری ، چونکی به پاکي و ساغی و راستگوینانه پیشکشم کرده ، له وهش دنیام که ټه گهر هیچ نه بی جیګه بناغديه کی دیاری له مهر ټهم شاعیره مان پښه بری .. که ټه وهش مایه کامرانیمه و لافی ته واری کاره کهشم لینا دهم .

" کورته‌ی ژبانی شاعیر "

(*) میرزا غفور کوری حاجی عومری حاجی عباسه، له بنه‌چه دا خه‌لکی گوندی

"نورهبابن" و حاجی عباس له قه‌لاچوالانه‌وه پرویان له شاری سلیمانی کردوه .

(*) شاعیر سالی " ۱۲۸۷ " کوچی بهرام‌بهر " ۱۸۷۰ " زاینی له گه‌رپه‌کی

سهرشه‌قامی شاری سلیمانی هاتوته ژبانده .

(*) دایکی میرزا غفور ناوی ئامینه بووه ... میرزا تا له ژباندا بوو ، دوو ژنی

هیناوه ؛ یه‌که‌میان ناوی خاتوو فاقمه‌ی کچی زوراب ئاغا بووه وله بابانه‌کانه .. له خاتوو فاقمه دوو کورپو دوو کچی بووه : (میرزا کهریم ، حاجی حممه غریب ، په‌عنا ، په‌حممه) .. ژنی دووه‌میان ناوی خاتوو زارا حسینیه و خه‌لکی ناوچه‌ی پشده‌ره‌و سهر

به عه‌شیره‌تی مهن‌گور بووه .

(*) فاقمه خانی ژنی میرزا غفور پووری سالحه‌ه‌نی کاک ئه‌رپه‌حمانی قه‌فتانه .

(*) نووسه‌ری دلسوز و به‌ناویانگ (نه‌جمه‌دین مه‌لای کوری مه‌لا غه‌فوری مه‌لا

عه‌لی) خوش‌که‌زای شاعیره .

(*) ئه‌خل و کامهران موکری و محممه‌د عه‌لی، مه‌ده‌یش و مه‌لا ئه‌سه‌عه‌دی مه‌لا موسی

ه‌زمی نزیک‌ی میرزا غفورن .

(*) نازناوی شاعیرمان (غه‌فور ، خاله ، میرزا) بووه و له هه‌لبه‌سته‌کانیدا ده‌ره‌که‌هون و هه‌ندی جار (خاله میرزا) و (میرزا غه‌فوری) به‌کاره‌یناوه .

(*) میرزا غه‌فور له‌گه‌ل پیره‌میزدی شاعیر و حاجی سه‌عید ئاغا له لای خواجه‌ه‌ندی

قورئانی پیروزیان خویندوه ... به‌لام به‌هوی باری نا ئاسایی یه‌وه نه‌یتوانیوه تاسهر

خویندن ته‌واو بکا ، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا به‌باشی زمانی فارسی و تورکی و عه‌ره‌بی زانیوه .

(*) له ته‌مه‌نی (۲۵) سالیدا له ئالای " هه‌میدی " یه‌به‌پله‌ی " باش‌چاوه‌ش "

وه‌رگیراوه .

(*) له ژووری قه‌له‌می سه‌ربازیدا سه‌رنوسه‌ر بووه ماوه‌ی هه‌وت سال سه‌ربازیشی له

تورکیا به‌سه‌ر بردوه .

(*) دوا‌ی به‌ربابوونی جه‌نگی دووه‌می جیهانی به‌ماله‌وه‌ه‌وو له پشده‌ر ئه‌کا و ماوه

یه‌ک له "مه‌رگه‌" کاتبی مو‌دیر مال نه‌بی ... دوا‌ی ئه‌وه به‌یه‌ جه‌گاری ده‌ست له کارو

باری میری نه‌کشینیتموه و خوی به‌بازرگانی " کهرین و فروتنی " ته‌وتنه‌وه خه‌ریک

نه‌کا ..

وهك زوريه‌ي سهرچاوه ئه‌ده‌بيه‌كان باسني ئه‌كهن ، دوا ته‌مه‌ني ژباني به‌ نه‌خوشي و ده‌ردى سهرى به‌سهر بردوه تا رۆژى پينج شه‌مه ۳ / ي / مارتى ۱۹۳۸ رينكه‌وتى يه‌كى (محرم) ي سالى (۱۳۵۷) ي كوچى مالتاواي له‌ ژيان كردوه .

شاياني باسه : سهربه‌ت ژباني شاعير گه‌لئ سهرچاوه‌ي ئه‌ده‌بى و شه‌خسى ليينداون ، زوريه‌يان له‌ ناوه‌روگدا يه‌كته‌گر نه‌وه .

له‌ بيره‌وه‌ريه‌كانى حاجى حه‌مه غه‌ريبى كورى گچكه‌ي شاعيرمان هه‌ندى زانيارى و ئاگادارىم وه‌رگرتوه كه‌ ئهم چهند پرسته‌يه‌ي دوايي پوخته‌كه‌يه‌تى و نه‌فرموى :
(.. باوكم له‌ سهره‌تاوه له‌ حوجره‌ي - خواجه ئه‌فه‌ندى - له‌ سليمانى خونديوه‌تى گه‌يشته‌ سهره‌ي سهرى سهرى كردن ، له‌ سوپاي عوسمانيدا بوته سهرى باز و نيردراوه‌ته (به‌غدا) و له‌ لاي - موشير پاشا ره‌جده‌ب - گيرساوه‌ته‌وه و يه‌كئ بووه له‌ ده‌رباره نزيكه‌كانى ئهو ، ئه‌ويش به‌هوى زيره‌كى و ورياييه‌وه چووه‌به‌دليدا .

پاش كوئاي هاتنى ئهو سهرى بازى گه‌راوه‌ته‌وه بو - سليمانى - و له‌گه‌ل باوكيدا واته - حاجى عومهرى باپيرم - به‌كارو كاسبى و بازرگاني تووتنه‌وه خه‌ريك بوون ، هه‌تا هه‌لگيرسانى جه‌نگى يه‌كه‌مى جيه‌هانى (سه‌فه‌ر به‌ر) كه‌ ئه‌وسا كراوه‌ته (نه‌فيري عام) و ره‌ش بگيرى سهرى باز واته - ره‌ديف - گرتن به‌ ناوى (جيه‌اد = غه‌زا) وه‌ باوكيشم كراوه‌ته‌وه سهرى باز و نيردراوه بو قوئى - ئيران - و بوته يه‌كئ له‌ ده‌رباره‌كانى (ئه‌ركان) كه‌ سهرفرمانده‌يه‌كى مه‌زن و ناودارى سوپاي عوسمانى بووه و به‌ سهرۆكايه‌تى ئهو سهرفرمانده (ئه‌ركان) ه باوكم به‌شدارى جه‌نگى دژ به‌ (پروس) ه‌كان كردوه و له‌و سهرى بازىدا لاي (ئه‌ركان) ماوه‌ته‌وه هه‌تا پروخاندنى خه‌لافه‌تى (عوسمانى) ئيتير گه‌راوه‌ته‌وه بو سليمانى .

باوكم هه‌ر له‌ سهره‌تاي ژبانپه‌وه په‌يه‌ه‌ندى نزيكى له‌گه‌ل ماله شينخه‌كانى سليمانى هه‌بووه ، به‌ تايبه‌تى له‌گه‌ل شينخ محمودى حه‌فيدا و به‌ر له‌ پاشايه‌تپه‌كه‌ي شينخ و له‌ كاتى پاشايه‌تپه‌كه‌شيدا هه‌ر دوستى بووه ، ته‌ناهت كاتى گه‌رانده‌وى شينخ له‌ ديليتى ئينگليزه‌كان له - هندستان - شينخ نه‌سپيكى په‌سه‌نى پيشكه‌ش به‌ باوكم كردوه . له‌پاش پروخاندنى فرمانه‌روايى شينخ محمود ئه‌وه بوو ئينگليزه‌كان ده‌ستيان به‌سهر كوردستانى عيراقدا گرت ، به‌و هه‌يه‌وه كه‌ باوكم له‌ زوه‌كه‌وه شه‌ره‌زاي كارو بارو

هه‌لۆنستی پشده‌ر بوو ، چونکه بازرگانی به‌رفراوانی تووتنی تیا‌کردوه و تیکه‌لی و
ناسیاوی نزیکێ له‌گه‌ڵ کهسانی هه‌رمه‌که‌دا هه‌بووه ، به‌تایبه‌ت ئاغا و خاوه‌ن زه‌وی و
زارو کشتیاره مه‌زنه‌کانیان .

هه‌روه‌ها چونکه زیره‌کی و وریایی باوکم به‌ناویانگه‌ت بووه و له‌ زمانه‌کانی (کوردی و
عه‌ره‌بی و فارسی) دا زور شاره‌زا بووه به‌ نووسین و خویندنه‌وه و ئاخوتن ، به‌تایبه‌ت
له‌ پرووی ئه‌ده‌بی یه‌وه .. بویه باوکمیان هه‌لپه‌ژاردو کردیانه (کاتبی ناحیه) ی مه‌ریگه
له‌ هه‌رمی پشده‌ردا که ئه‌و ساته (په‌یرو ئاغا) مودیری ئه‌و ناوچه (ناحیه) یه
بووه .

هه‌ر چه‌ند ئه‌و ئاغایه نه‌خوینه‌وار و نه‌شاره‌زای به‌پویه‌بردنی کاروباری میری بووه ، به‌لام
ئینگلیزه‌کان به‌پیی باری رامیاری خه‌ڵایه‌تی و ده‌ره‌به‌گایه تیه‌که‌یان ئه‌و ئاغایه‌یان
له‌پرووی ده‌سته‌لانی ئاغاییه‌وه کرد به‌ مودیری ناحیه‌ی ناوچه‌که .. له‌به‌ر ئه‌وه هه‌موو
کاروباری میری ناوچه‌که به‌ده‌ست باوکمه‌وه بووه و چه‌ند ده‌ریارکی ئینگلیز و کونه
پیاوی عوسمانی له‌گه‌ڵدا بوون که باوکم دانووی له‌گه‌ڵ ئه‌و (چه‌که‌مه‌رق) ١١ نه‌ دا
نه‌کولاهه و زور جار له‌سه‌ر کاروبار به‌پویه‌بردن ئینگلیزه‌کان باوکیمان ته‌نگاو کردوه ،
چونکه باوکم ئه‌وه‌نده‌ی لایه‌نی کهسان و به‌رژه‌وه‌ندی ناوچه‌که‌گرتوه ئه‌وه‌نده به‌ته‌نگه‌ت
به‌رژه‌وه‌ندی ئینگلیزه‌کانه‌وه نه‌بووه ، له‌سه‌ر ئه‌وه هه‌میشه باوکم ئاوقای رامیای
داگیرکه‌رانه‌ی ئینگلیزه‌کان بوو ، بویه باوکم مه‌رگه‌ی پینخوش نه‌بووه و ته‌نانه‌ت
(ته‌رفیع) یشی دواخراوه .

به‌و بونه‌یه‌ی باوکم دوستایه‌تی دیرینه‌ی له‌گه‌ڵ " بابه‌کر ئاغای سه‌لیم ئاغا " ی
سه‌رکه‌ماری پشده‌ردا هه‌بووه ، پاش هاتنی ئینگلیزه‌کان (بابه‌کر ئاغا) بوو به
(حاکمی مو‌تلف) ی ئینگلیزه‌کان له‌ هه‌رمه‌که‌دا و له‌ قه‌لاده‌وه که (قائمقام)
کارگوزاری کردوه ، باوکیشم به‌هویه‌وه نه‌توانی کاره‌که‌ی له‌ مه‌رگه‌وه بو‌ قه‌لاده‌وه
بگوزیته‌وه و له‌و سایه‌وه ده‌سته‌لانی باوکم فراوانتر و شوین باوه‌ری (بابه‌کر ئاغا) و
سه‌رنووسه‌ری ئه‌و بوو تا دوا‌ی کهشانه‌وه‌ی ئینگلیزه‌کان و جیگره‌وونی پاشا یه‌تی عیراق
له‌ کورده‌ستاندا ، باوکم وازی له‌ کاروباری میری هه‌ناو ده‌ستی دایه‌وه بازرگانی یه‌که‌ی
پیشه‌وی خوی و مالی گواسته‌وه سه‌لمانی و تا کوتایی ژبانی لێه مایه‌وه (.
ئهمه پوخته‌ی ئه‌وه‌ی له " حاجی حممه غه‌رییم " وه‌رگرت که زۆریه‌ی ئهم زانیارانه " به‌م "

'پان' "هو" شهوه له سهرچاوه و نووسراوه کاندې پښتگيري کراون نړۍ شاپاني باسه
 ناوهر وگي نو سهرچاواندش لده نهچي که هه مو به تيگرابي له ده ستونوسه گاني
 "ماموستا نهمدين مهلا" وه وه رگيرابن .

* * * *

له بهر پوشنايي پشکين و گهران به دواي ژباني شاعيردا ، گديشته نو قه ناعه تي :
 نهمدين مهلا چ وه که خوشکه زاي شاعير و چ وه که مروقيکي کارامو دلسوز به
 زمان ز نهمدي کوردي چي له باره ي خاليوه نووسيوه جني پرواو متمانې بي ... من
 خوم په پړه وي نو راستيم کرده .

نهمدين مهلا سهاره ت ميژوي له دايک بوون و ژباني ميرزا غفوروه له ژماره
 (۱۲۶۱) ي روزنامه ي ژبني روزي ۱۸ / ۸ / ۱۹۵۷ له گوشه ي شيعرو
 شاعيره کاغندا ناواي نووسيوه :

(" ميرزا غفور کورې حاجي هومره سالي ۱۲۸۷ ي کوچي له سليماني هاتوته
 دنيوه ، به پي نو دهوره که له سليمانيدا قوتابخانه ي رسمي نه بوه ، له گدل " حاجي
 سعيد ناغا " و خوالي خوشبوو " پيره ميرد " دا پيکه وه له قوتابخانه ي خومالي
 ته هلي " دا قورئان و سهره تاي زباني فارسي يان خوننده ، دوايي لاي زاناکاني نو
 دهوره خوننديان به پايان گديانده .

ميرزا غفور له تهمني (۲۵) سالي دا چوته نالاي " هميدي " يوه ، وه له پايه ي
 " باشچاوه ش " دا کراوه به سهر نووسر له قه له مي عسکريدا و حموت سال له تورکيا
 ماوه توه ، دوايي هاتوته وه سليماني ، دهستي به بازارگاني کرده ، که جديگي
 عالمي يه کم بهرپا بوو ، سالي ۱۹۱۵ م لسره نهرکي خوي به ناوي " غذا - جهاد "
 وه له گدل " سويي نيراهيم به تليس " دا کهوتوته جديگه وه له سالي ۱۹۱۸ دا به
 مالوه چوته پشدر ، له قه لادزه به بازارگاني يوه خريک بوه .

له سالي " ۱۹۳۶ " دا هاتوته وه سليماني و وه کو من ناگاداريم له سالي " ۱۹۳۸ "
 دا کوچي دواي کرده و خاوه ندي سهرگزه شته ، بيچکه له زباني خوي که کوردي يه
 " فارسي و عدره بي و تورکي " زانيوه .. ديواني شيعري به ده ستونوسي خوي به کوردي
 و فارسي لام هديه ، لم چندانده هله بستيني بهرزي نيشتماني له گو فاري " پيام "

دا نووسرا بو ، ثم هدلهسته بش نمونه په کی شیخری به تی :

" دلی من "

سهریکه چ پر شورش و نه فغانه دلی من

وه ک تورپی دلداره پریشان دلی من

هر ههمان شو سرگزسته بهی ژبانی شاعیر له کهشکوله کهی مهلا عدلی سنجیدایا
هده ، دیاره کت و مت له نووسینهی نهجمه دین مهلاوه وهریگرتوه بهلام له
کهشکوله کهی کاک ثمحمدی همکولدا بهمجوره له ژبانی میرزا غفور دواوه :

(میرزا غفور کوپی حاجی عومره ، له سلیمانی له دایک بووه و سرده میکه بنووسی
بابه کرناغا بووه ، له قهلاذزی له دوایدا وازی له بنووسی هیناوه و دهستی کرده به
توتن کرپن و فروشتن ، تا پوژی پنج شمو " ۳ " ی مارتی ۱۹۳۸ ی زاینی له
سلیمانی پاش نه خوشیه کی دریژ له تمه نی (۸) سالیدا مردوه .

له کاتی خوندا چوته حوگره ی خواجا نهفندی له گدل حاجی سعید ناغادا ، بهلام له گدل
حاجی سعید ناغا نهی به شعر ی و تیرو پری لی ئدا ، حاجی سعید ناغایش منال
نهی ، بهچاوی گریانوای یوه نهچینه لای خواجا نهفندی خواجا فندیش " میرزا
غفور " بانگت ئکا لپی بداو تولی لی بکاتهوه بهلام " شو " را ئکا و خوی نادات
بهدهستهوه ، تیر واز له خوندن نهینی و هر نهوندهی خوننده ، له گدل نهوه شدا
فارسی زور باش زانیوه و خدت خوشیکی بی ونه بووه) .

نوی له کهشکوله کهی کاک ثمحمدی همکولدا به سهاره ژبانی میرزا نووسراوه و
جبی سرخه نهویه : تمه نی به هشتا سال دیاریکراوه ، کهچی بهپی نهوی له
نووسینه کهی نهجمه دین مهلادا نووسراوه سالی له دایک بوونی " ۱۲۸۷ " ی کوچی په
نزیکی هفتا سال نهگریتموه ، دیاره شو فرقی ساله زیادانه له ژبان و کوچی
شاعیردا له فرقی سالی کوچی و زاینیهوه پیدا بووه . دیسان سهاره ژبانی میرزا
غفور هر ههمان زانیاری ناو کهشکوله کهی کاک ثمحمدی همکول له دهستوسه کهی
لای برای خوشه یست کاک تومید کاکرهش دوویاره بوتهوه .

بهلام له کهشکول می نای شکسته بهرگی سینم که سالی ۱۹۴۰ به خامی نهجمه دین
مهلا نووسراوه و نیستا هی ماموستا همه بوره له لاپره (۳۹۹) دا بهم شیویه

له ژبانی میرزا غفور غدوی :

(میرزا ، ناوی " میرزا غفور " کورې حاجی عومره ، خه لکی سلیمانی په له دهوړی سالی (۱۲۸۸) ی کوچی له سلیمانی هاتوته دنیاوه ، له قوتابخانه خونډویدتی له پاشا لای هندی له عالمه کانی سلیمانی دهرسی علمی خونډوده و پاش نهوی دهستی کرده به تجارت " کرپا ر و فروشیار " ی له دهوړی پاشای تورکان عهیدو لمه میدی دوهم " بو سوپاهی زورگیر " عسکری نیجباری " گیراوه ، حوت سال له شارانی عمره بستان و نجد عسکری کرده ، له دواي توار بوونی حوت سال ، له عسکری قوتار بووه و هاتوتهوه سلیمانی دهستی کرده به تجارت همیسان له نیبتدای شهرې گوره سالی " ۱۹۱۴ " م دا به سلکی عسکری نیثحیات گیراوه و رهوانه ی قولی نیران " میان دواب و سابلاخ " کراوه و له گهل قوه ی سفهری یی " عومره ناجی به گیت " دا شهرې کرده ، له پاش برانهوی " سفهر به لک " - شهرې گوره - هاتوتهوه سلیمانی ، به مال و خیزانهوه پوښتووه بو ولاتی (پوډر) و له سالی (۱۹۲۰) دا که بابهری سلیم ناغا له لایمن نینگلیزه کراوه به حاکمی عومومی پوډر ، میرزا غفوری کرده به کاتب و نه مینداری خوی ، له سالانی " ۱۹۳۴ " م به مالونه هاتوتهوه سلیمانی ؛ دهستی کرده به کرپارو فروشیاری میرزا غفور له شیر و نده بدا خاوهن زهوق و نیشتمان پروهو بو ، پوژی یه کی " محرم " ی سالی " ۱۳۵۷ " ه ی " ۳ " ی مارتی " ۱۹۳۸ " م له سلیمانی به نامیرزشی یزدان شادبووه ، له گردی سهیوان نیژراوه) به لام سالی ۱۹۷۳ ماموستا عدلی کمال بایر له لاپره (۸ ، ۹) ی کتبی : شاعیره ناو وون بووه کانی کورد " دا به شیویه کی جیاواز له زانیاری یه کانی پینشو باس له ژبانی میرزا نه کا : - (میرزا غفور کورې حاجی عومره باخوانه ، له شاری سلیمانی له گهره کی سرشده قام له سالی " ۱۲۷۸ " کوچیدا هاتوته دنیاوه و به بازرگانی یوه مهشغول بووه .. سالی ۱۹۳۸ له سلیمانی کوچی دواپی کرده ، له بهر نه که نه ولادی نه بووه شیره کانی فوتاوه ، نه مدش نمونده به هله بستیتی :

نهن دهر دوصیبت وا له جتی برا و کسمه
به لې فرباد و نالهی شو ؛ فله ک گهر لیم گهری به سمه

شایانی باسه لهو نووسینه دا ئهم تیبینیانهم ههیه :

یه گهم : . سهراوهی ئهو نووسینه دیاری نهکراوه که لینی وهگراره .

دووههه : به پینچه واندهی نووسینهکانی نهجمه دین مهلاوه : سالی له دایک بوونی به " ۱۲۷۸ " کوچی دانان و تاناستیک له گهل زانیاری ههشتا سالی ناو کهشکوله کهی نهجمدی همهکولدا یهکنه گریتموه .. جگه لهوی له پیشمویه بهستم به فهرقی نیوان سالانی " کوچی " و (زانی) یهوه .

سییهه : . شیعه کانی به تهواری نهفوتان ، بهلکو ، دیوانه دهستنوسه کهی لای نهجمه دین مهلاو دوی ئهو لای کوره پچوکه کهی و دواستر لای نووسهری ئهم چهنا دیرهیه و له پیشیشمویه لینی دواوم .. ههر چهنده زور له ههلبهسته کانیشی وهک هزاران بهرهمی ئهدهیمان له فوتان رزگار نهیون .

چوارهه : " میرزا غفور وهجاخ کوبز نهیوه ، وهک له کورتهی ژبانه کهیدا نووسیومه " دوو کوربو دوو کچی " ههبووه و ئیستا " حاجی همهه غریب " یان له ژبانهی .

ئهمه ئهوهندهیه لهبارهی سهراگزهشتهی ئهم شاعیره مانهوه دهستم پیاگهشت ، پینشم وایه زانیاری دیکه گزنگ " لهم " یا " لهولا " مابن و گهل شیهری تری جگه له هی ناو ئهم دیوانه ، بهتایبهت له نووسینی ئینگلیزه داگیر کهره کاندایه ، چونکه وهک ناشکرایه ئهو خوین و سامانی گهلان مژانه له نووسینهکانیانا لهسر ئهو جوهره کهسانه ، ئهو بیستبیتیان خوین تینگه یشتن نووسیویانه ، شاعیر شمان کارگوزارنکی باوه پیکراوی بابهر ناغا بووه که له سهرده میکا ئهو ناغایه نوینهری ئهوان بووه ، بهروام بههیزه که روژی له روزان ئهو شیهر و نووسین و زانیارانهش ناشکرا ئهبن .. ئهگهرچی شاعیرمان لای بابهر کرناغاش بووه ، بهلام دیوانه کهی بههیزترین و باوه پیکراو ترینه که شاعیرمان لههیلی پیروزی پهروهدهی نهتهوی لای نهداوه جگه لهوی که پیاونکی ناینی راست و پاک بووه و به ههموو توانایهوه له دژی ئهو داگیر کهرانه و دهست پیوهنده کانیان بووه و شان به شانی دوژمنه کانیان بووه وهک : (شیخ مهحمودی ههفید) که ئهو بارو ههلوستهی مایهی سهیرهزی وشانازیان و جاویدانی ئهوه .. هزاران ئافهرین له گیانی پاکی شاعیرمان میرزا غفور و ئیتر ئیوه و " ئهو " و بهرهمه کانی بهساغکراوهی .

عهبدوللا ناگرین

سلیمانی

(شیعی کوردی)

پیتی - ب -

(۱)

" زه می وه کیلی ضابطی پولیسی ناوچهی قه لادزه - حهسین ده ده .. "

وا له سوئی تالعا ، که وتوومه گیژی ئیضطراب
وه زعی ده وران تیکداوه ، دایه ره ی روکنی ئهداب
دوون په رسته ، چه رخی گهردوون کاری نادانی ده کا
وا چه واشه و عه کسه ، لاشه ی شیر ده خاته دهس کلاب
گه سوالیکی حه قیکه م ، خه تا بارم مه کن
چون ره وایه بو" ده ده " کاغهز بنووسین ئه ی جه ناب؟ (۱)

(*) تییینی : . ئه و شیعو قه سیدانه ی له که شکۆله که ی برای خوشه و یستم کاک ئه حه ده ی
حه مکه و له وه وهرگر توون و له دیوانه ده ستنوسه که ی خودی شاعیردا هه بوون که ئیستا له لاهه ،
لاپه ره کانیا م دیاری کردون ... ئه و شیعرانه " یان " ئه و قه سیدانه ی ئامازه یان بو که شکۆله که
نه کراوه ، ئه وانهم له دیوانه ده ستنوسه که وه وهرگر توون ، بویه به پیوسته م نه زانی بو هه موو شیعی که
ناوی دیوانه که بئیم .

لینکۆلینه وه و لینکدا نه وه

(۱) - " ده ده " مه بهست له حهسین ده ده یه له کات و سهرده می ژیا نی
شاعیردا جینگری ئه فسه ری پولیسی شاری قه لادزه به وه که شاعیر ئه م شیعه ری له زه م و داشو زینیدا
نووسیوه . حاجی حه مه غه رب کوچه بچوکی شاعیر ئه فسه رموی : (حهسین ده ده پیاری که به وه -
تور که - و هه ره له زه مانی حوکه می عوسمانیه وه که وتوته ناوچه ی پۆده ره وه ، که تهشکیلاتی ئیداری
ئینگلیزی کراوه له و ی گه شتوته پله ی - قومیسر - ی واته (مفوض) ، خیزانی نه بوو ، بابه کر ئاغا
پشتی گرتوو ، به سه ر ناوچه که دا زال بوو ...)

ده ده : - به زه مانی تورکی واتای باوکه ئه دات . له م به پته دا وشه ی (بارام) به هه له له دیوانه که دا
(کارم) نووسراوه ، هه ره که نووسی نی " که م " تیا بهیر چوو و له جینی (بنووسین ئه ی) له سه ر
ده ستنوسی کی ماموستا حه مبه ور چاکم کرد .

تا " فهرج " نهیگا .. بوو؛ چا بوو ، جوزئی یه دهیگرد حجاب
 رپی سوالم بوو ، له خزمهتیا ، له بو رهدی جهواب
 نیسته لهو روژهی که خوی چاکرد له فیعلی کاک شهفیق
 نینتخابی مهتره بهی بوو ، هدره تی عالی مهتاب
 " نهحمهقم ، نه مکرد ههتا ریشم نه بوو گانی بدهم "
 وهک " دده نهمنیش ده بوومه ساحیبی نهجرو سهواب (۲)
 خوشهویستی عالمی هم عصره نابم چون دهم
 چاکه بو خوم دوو بدهم ، بو آخر و روژی حساب

---

(۲) - شاعیر وهک شیخ رهزای تالهبانی به تهوسوه روو له خوی نهکاو نهلی من گوج و گمهزه بووم
 ، چونکه تا منال بووم و موم لینه هاتبوو ، نه مزانی وهک (دده) بدهم ، تا منیش وهک خاوهنی
 پاداشتی نهو خراپه کاری بهی خوم نه بووم ، له کورده وایشدا نهفرمون : (له بهختی ... گه زونه پاری) .
 شایانی باسه نیوهی یه کدی هم تاکه بهیته نیوهی بالیکی ههلبهستیکی شیخ رهزایه له لاپره (۶۷)
 ی دیوانه کی سالی ۱۹۴۶ دایه .. له دیوانه کدا نیوه بالیکی شیخ رهزا به ههله به مجوزه نووسراوه
 (نهحمهقم نه مزانی تا ریشم نه بوو بو خوم بده)

"خانوده گهم"

به سهد دهره و مهرپرت ؛ هاتموو ته‌رتیبی خانهم کرد
 که نه‌مزانی فله‌ک‌عه‌کسه ، خوری ته‌ر بوو به شانهم کرد
 به ناههق خوم دوچار می‌خنهت و جهور و مهرپرت کرد
 به خورایی زهره‌مهند بووم که ئیشی پیچه‌وانهم کرد
 خدیالی خاو به فکری من ده‌لین : لهم وه‌خته نا وه‌خته
 وه‌کو له‌قله‌ق له سی‌شده‌ش دا هه‌وایی ناشیانهم کرد (۱)
 زه‌مانیکم له‌گه‌ل وه‌زعیه‌تی ده‌وران خدیالم کرد
 ده‌شمزانی که مه‌کرویه ؛ ئه‌من خوم ناشیانهم کرد
 له‌بهر بی‌مال و حالی بوو که خوم تووشی مهرپرت کرد
 به‌ره‌نجیکی عه‌به‌س خوم به‌ه‌ج‌ه‌رو کرد گوایه یانهم کرد
 بلیتم چی ؟ چهرخی دوونپه‌روه‌ر هه‌میشه وا له ته‌عقیبیم
 به نادانی بوو تیکه‌وتم که ئیشی که‌وده‌نانهم کرد (۲)

لینکولینه‌وه و لینکدانوه
 ناویشانی ئهم شیع‌ره‌م له لاپه‌ره (۳۹ هـ . ۱۴۰۰) ی که‌شکۆلی مینای شکسته ، به‌رگی سیم ده‌ستنوسی
 نه‌جمه‌دین مه‌لا سالی - ۱۹۴۰ سلیمانی - وه‌رگرتوه ، ئیسته‌هی ماموستا حمه‌ه بوزه‌ نه‌گه‌رچی
 پوژ به‌سه‌ر هیچ یه‌کی له شیع‌ره‌کانه‌وه نی یه به‌لام ناوه‌روکی گوزاره‌یی هه‌ندی شیع‌ر بونه و هو‌ی له
 دایکه‌ بوونی شیع‌ره که دیاری نه‌کا .. شاعیر ئهم شیع‌ره‌ی به‌و بونه‌یه‌وه هونیه‌ته‌وه که زستانی ئه‌و
 ساله‌ ویستریه‌تی خانویه‌ک دروست بکا و خوی و مال و خیزانی تیا داسه‌کنین ؛ به پوژ چی کرده
 شه‌وی تابه‌یانی تلیساوه‌ته‌وه و پروخواه - دیاره‌ شه‌وش ئه‌بیت به‌یه‌وندی به‌ ته‌ر و تووشی " که‌ش "
 وه‌ه بووینت .

(۱) ناشیانه : . مه‌به‌ست له هیلانه‌یه که به‌ه پووش و په‌لاش دروست نه‌کری ... که منال بووم له
 حاجی حمه‌ه سالحی باپیرم - له دایکه‌وه - ئه‌مه‌به‌ست به هیلانه‌ی ئه‌وت : ناشیانه . لهم به‌یتدا ، له
 نیوان " وه‌خت " و " ناوه‌خت " دا " دژبه‌ک - طباق " ی سلبی هه‌یه .
 (۲) که‌وده‌ن : گه‌وج ، تینه‌گه‌یشته‌و ، که‌له‌و .

به قهولی چهرخی دوونپهروور فریبم خواردو نه‌میزانی
 فله‌ک لا‌کرو ؛ به‌خت عه‌کسه ، له بو‌کهر، گویزه‌بانهم کرد
 نه‌گهرچی چند پوژی من له پیش‌ئو حالدا بو‌خوم
 به میزانی ته‌جهروب من له‌گهل به‌خت ئهم قسانهم کرد
 گوتم : تالع ! ئیدارهم ناکری ، ته‌فرهم نه‌دهی عه‌یبه ! !
 گوئی : مردوت مری ؛ شیتی ئه‌وا من بوت ئیعانهم کرد
 گوتم : نامرد ؛ نه‌که‌ی تووشی خه‌ساره‌م که‌ی له ناوه‌ختا
 به ته‌صویری خه‌یال به‌ینی که‌ئهم به‌حس و به‌یانهم کرد
 به ناچاری و زهرورته‌ بوو ، نه‌گهر به‌ختیش فریبیدام
 چ نه‌همیته‌ مه‌عاشی بوو ، که‌ سهرفی خویربانهم کرد
 له پیش‌وه‌ختا سه‌معید به‌گه‌ پینی عه‌تا کردم معاشی خوم
 به‌لی : ئه‌و هیمه‌تی نه‌رمور ؛ ئه‌من ئیشی که‌رانهم کرد (۳)
 بلین : میرزایه‌ ساحینی دوکان و خانوو و ماله
 له به‌خت به‌م، جه‌ناب ؛ هه‌رچهند قسه‌ی نامه‌هره‌مانهم کرد
 خودا کویری بکا (وه‌ستا مه‌جید) بو‌ئیشی لینی تی‌کدام
 وه‌ئیلا فرسه‌تم دی بوو ؛ له‌به‌خت و چاره‌بوو‌کانهم کرد (۴)
 به‌لی خوا بیگری (وه‌ستا) که‌ زور عه‌کسه‌ی پهنای دانا
 له داخی " ئه‌و " ئه‌وه‌نده‌م شه‌ر له‌گهل به‌خت و زه‌مانهم کرد
 که‌سیش لهم قه‌وم و ئاغا و دوست و شه‌هباب و ره‌فیکانه
 نه‌بوو بو‌ته‌قویته‌ یاخو به‌ " دار " ی بی‌گه‌سه‌مانهم کرد
 نه‌گهرچی خو‌له‌ سایه‌ی لوقه‌ف و زاتی شه‌ق ته‌عالاه

(۳) سه‌معید به‌گه‌ : ئهم پیاوه‌ له‌و ساتندا مال هه‌روری قه‌لادزه‌ بووه .

(۴) وه‌ستا مه‌جید : ئه‌و وه‌ستا به‌هه‌وه‌ که‌ خانووه‌ گه‌ی بو‌ میوزا به‌هه‌شت گه‌وه‌ .

کهمی' هاتوته سهر حاصل ، شوکر بی میننه تانهم کرد
 سهری حاکم سهلامت بی ، چی یه تههمیه تی دنیا
 عدهس سهوکی گهورهم کرد که ثم جوزئی قسانهم کرد (۵)
 نیهایهت چند قوروشیکم ، به قهرز و قوله پیداکرد
 تهویش تیکدل به قور بوو ، چوو ، خدیالی جاهیلا نههم کرد (۶)
 تهوا " ده " ی مانگه ، نزدیکه معاشی مانگی دیسه مبر
 له ههزارانی تهقسیم کم ، تهگرچی تهحمه قانهم کرد
 له تهوزاعی عهبال و مال و حالی خوم دریغم کرد
 گوتم : خانووبکم چاکه ، تهماش چند جوانم کرد
 " غهفور " عهمرت نه مینی بو خدیالی قورو بی سوودت
 مدلی : خانووم ههیه خویری کنیشتهی جووله کانههم کرد
 بهمالوومیش نه بی ، تهو زوو کنیشتهی خوی سهرپا کرد
 تهتوش " طبع " ی (قهزاته) ی که مقامی خهسره وانهم کرد (۷)

* * * *

-
- (۵) - حاکم : مهبست له هوکمرانی پۆدهره که تهوسا " پابهکر ناغا " بووه .
 (۶) - قوروش : پارهیهکی سهردهمی هوکمرانی نیمپهراتوریدی عوسمانی یه ، بهرامپه (۱۰) فلس
 بووه .. بهلام قوروش مهبست لهپارهیه .
 (۷) - مالووم : پیاری ثابینی جووله که کانه - کنیشته : په رستگای جووله که به .

- له وه لآمی نامه ی بابه کر ئاغای پژدهردا -

به مژده ی صیحه ت جانا، نهونده شادمانیم کرد
که ته صویری حیات و عومری تازه و جاویدانیم کرد (۱)
له نه حوالم ده پرسن، من له سایه ی لوتفی مهولاوه
بیحه مدیلا له دنیا دا به مهدی زینده گانیم کرد
به غهیره ز فیرقه تی دیداری یارانم ئه لم نابئ
زه مانیکیش به سه ریسته ی له پژدهر خوکرانیم کرد (۲)
له گهل هر کس که هه مدهم بووم، به یه ک رهنگی و مهدی بوو
ئه مینستاکه که خویم ده یلیم، که مینکیش کامه رانیم کرد (۳)
موهقه م نامه که ت بویم بوو به مایه ی ئیفتیخاراتی
گهلئ پیتم خوش بوو ئه م حاله، به عیزه ت میهره بانیم کرد
ئومیدم وایه، هه مواره له ته حریرات قصور ناکه ی
که عالم پیتم ده یلین: "میرزا" به خامه ی زه رفشانیم کرد (۴)

لیکولینه وه و لیکدانه وه: .. (*) ئه م شیعه ره له لاپه ره (۱۰) ی کشکوئه که ی کاکه نه محمدی
حه مکنلدا بوو. شایانی یاسه له دیوانه که دا له ته نیشته ئه م شیعه وه به فارسی نووسراوه:
(در جواب نامه دوس) واته: له وه لآمی نامه ی دوستدا .. به لآم ماموستا حه مه بوو پیراگه یاندم
وه ک له نه محمدین مه لای بیستوه، ئه م شیعه ره ی بهرام بهر نامه یه کی "بابه کر ئاغای" بووه که دوا ی
نه خوشی ئاغای له به غدا گه راوه ته وه و بو شاعره، نه سه به .

(۱) جاویدان: هه میشه زیندو، نه مر. واته: - گه یانه به گه یشتن نامه ی مژده ی له ش ساغیت،
گهلئ شادو که یف خوش بووم، به وه ش بیرو خه یالکم له زیان و ته مه نه ی نوبی هه میشه زیندوی خویم کرده وه.
(۲) شاعیر بوو له بابه کر ئاغای ته کات و به یی ئه لئ. من به هیچ ژان و ئا ارم پیناگ، بینجگه له وه ی له
دوست و یارانم دوورم، به شئ دوا یی واته له "عه جزی" ئه م به یته داپه ش بو ئه وه ئه با که ماوه یه ک
له ناوچه ی پژدهر به سه ریسته ی خوکرانی کرده وه، ئه م شاعره به یی ئه لئ فرمانه ی له ده زگلئ میریدا
هه یه وه له گهل بابه کر ئاغادا.

(۳) - له دیوانه ده ستنوسه که ی شاعیردا له به یاتی وشه ی "که مینکیش" وشه ی "که مینکم" نووسرا
بوو چونکه له رووی ده ستووری زمانه وه ناگه یی و راسته م رده وه.

(۴) شاعیر هر بوو له بابه کر ئاغای ته کا و ته لئ: هه یوام وایه که له سامه ناردن کم و کورتی
نه که یه ت و چونکه مینک که پیتم ئه لین: میرزا و خویندوار به، نووکتی خامه زه م نواندوه و ئه وشه ی
"زه" له به وانیبزیدا "خواسته" یه م مه یه ت له ناخاوتی به که لکه و به ش. ه که ها، ئالتوونی
بی غه ل و غه شه .. واته خامه که م ته نیا وشای به به ها و خه مته گوازار به ش. ته کار سایه ی ئه و
خامه یه ی تووه که نه م نامه یه ت پینوسیه مینش بیه م هه لیه ستیه م ئالتوون: پرژنیم به سه ره خامه
نامه که تدا کرد.

خضره شه ندي

ته هلی " مهرگه مهرگی خوتان ، گهر بکن مهنی غه فور
بی نهوا ، مسکین و کاسب ، گوشه گیرو بی قوسوور (١)
حریف و شهرمه " خاله میرزا " تان بدهن بهو " دوونی " یه
ریزی " بیگانه " ، ته بهد ناگا به ریزی خزمی دوور (٢)
(چه کمه رهق) حه قیه ، که چلکاوخوری " ٲینگلیز " بی ده بی :
یا : حه پدی بی میسلی دیل ، یان : وه کو گورگه لووره لوور (٣)

(*) نهم شیعره له دژی (خضره) فهندي سهرنوسهری دایه ری به ديفی مهرگه هونراوه تهوه .

لیکولینه وه و لیکدانه وه :

(١) - مهرگی خوتانه : ته پسته هوئ مهرگی خوتان .
شاعیر هو له دانیشتوانی مهرگه ته کات که پشتگیری کردنیان لهو سهرنوسهره ه تهوه ته پسته
هوئ مهرگی تهو مهرگه بیبانه ، چونکه شاعیر خوئ به خاوهن مان و بی لایه ن و زورلیکراو دیوه
به وه شهوه بی نهوا و هه ژار و گوشه گیرو بی قوسوور بووه .
ماموستا حه مه بور پیراگه بیاندم که دوائ تهوه شاعیر دارجگه ره به کی نهخشین پیشکش به بینباشی
تهکا ، کونه سهرنوسهری دایه ری به دیف بیناخوش ته بی و لای وابووه تهو دارجگه ره به شایانی خوئ
بووه ، له بهر تهوه ناکوکیدک دژی شاعیر هه لته گیرسینی و ههندي له مهرگه به به کانیش لایه نی تهو
سهرنوسهره ته گرن .

(٢) - دوونی : نامهرد و مه بهستی لهو سهرنوسهره به ، چونکه تهو بیگانه و شاعیر خزمی دووری
مهرگه بیان بووه .. و له بهندی پیشیناندا هاتوه :

هزار سال بکه ی بیگانه به رستی
بو دواي ههر ته هینی نوشوستی
نهم به دیتئ شاعیر له ده ستنوسه ی ماموستا حه مه بوژه وه وه لرگرت و له ده ستنوسه ی شاعیرو
سهرچاوه کانی ترده نه بووه .

(٣) - چه کمه رهق - بیناسه ی تورکچی به کان و پاشماوه ی تورکه کانی عوسمانی بووه که تهو
سهرنوسهره چه کمه رهق و ده رباری ٲینگلیزه کان بووه . شاعیر تهو ناژاوه نانهوه ی سهرنوسهر به
حه پدی دیله سه گه و لووره ی گورگی چواندوه .. وه که (سه گه به مانگه شو بوه ی) .

"مؤمنین" ه لای خوی ، لهسهر یه ک (مؤمنه) نهم کارهی که کرد
چاوی هینده قایمده ، نهیماوه قهت شهرمی حوضور (۴)
دولبهرو ، مهحبوبهرو ، دلدارو ههمرازم بوو ، نهو
نهو " مونهققهشدار " ه ، بو کهوتوته گیزی ساهم و تورور (۵)
بو (ره دینف) ای مومسیک و تهحسلی ئیسلاحی تهلهب
با تهلهبکه م دوختهری بینباشی بیکه م لنگ له ژورور (۶)
باوجود ، سووچی نی یه له م ، نهمره بینباشی ، فهقیر
گوو به ریشی ئابا و جهددی ، (خضر) ه فهندی مهنده بوور (۷)
نهو تهبهن عهن جهدد ، که : (دابوون) پیشه یانه بویه کا

(۴) مؤمنه : دارجگهره .. ههر وه ک شاعیر لهسهر ناوی نهم شیهردها به فارسی نووسبویه :
(در علیه خضر آفندی نام با شکاتب مرگه در دائره (ردیف) دار جگر ام به پسر بینباشی داده
بوود) . واته نهم (شیهره م له دژی خضره فهندی ناو که سهرنوسهری مهرگه بوو له دایههری
(ره دینف) دا ، لهسهر نهو ی که دارجگهره یه کم به کوری بینباشی داوه .
(۵) مونهققهشدار : نهخشپنراو ، مهدهست له دارجگهره (مؤمنه) که یه شاعیر لهم تاکه یدا به
خوشه بوستی دارجگهره که یدا هه لیداره که له ئاکامدا بوو به هوئی ئاژاوه .
ماموستا سه عید نه فهرموی :
- سهلم و تورور : ئاماژه به بو نهو ههراو ئاشویه خویناوی یدی نیوان کورده زهرده شتیبه کان و
(تورانی) یه کانی (سهلم و تورور) که له شاهنامه ی فیردهوسی دا به درژی بای کراوه ... نهو
ههرا یه وه ک ههرا ی دارجگهره که بوو .
(۶) - ره دینف : سهر بازی ره شبگیری عوسمانی بوو له کاتی (نه فیری عام) ه کی یه جیگی یه کم
(سه فهریر) .
شاعیر نهلی : نهو سهرنوسهره ، ئیستش که تورک نهماوه ههر خوی واپیشان نهدا به دل و گیان له
رووی ئاینهوه کارو پیشه ی خوی به جیهیناوه که ره دینف " گرتن بوو به ناوی (غمزا - جیهاد) هوه
له پال عوسمانیدا له دژی کافران و گوا یه پیاو چاکه که وه ها نه بوو .
شاعیر نهلی : با کچی بینباشی که ژنی (خضره فهندی) یه : بینیم لنگی بکه م ژورور ...
(۷) - بینباشی : به تورکی (بین) واته (ههزار) و (باشی) واته (سهروک) که مهدهستی له
سهروکی سهر بازی بووه که نهمره بهرامیهر پله ی (عه قید) ه .
- مهنده بوور : به ده بخت ، هندی جار به (مهنده موور) یش هاتووه و مهدهست لهو میروانه یه که
زه بوون و سستن و نهکونه داوی میروه کانی دیکه وه .. نهمه نیشانه یه بو مانه وه ی (خضره فهندی)
که تورکیکی عوسمانی بووه و داوی نهمانی عوسمانی له (مفرگه) ماوه نهوه و چلکاو خوری
نینگل یز بوو .

وهك نه‌بای دیبې و نه‌باران (شاربه‌ده‌ریو) ی (شاره‌زور) (۸)
 با : له "خاسه" ی "خاسه" یان بهم ، کاسه‌یان پښخوست بکم
 هر له (قوریه) و (قلعه) وه ، تا (چمچه‌مال) و (شیوه‌سور) (۹)
 جومله "کوونی" و "دووده‌کی" و "گهوواد" و "بی شهرم و حیدان"
 مائی عالمیان له لا ؛ تالانه ، میسلی کدله پوور (۱۰)
 یا ئیلاهی : به‌نده‌یی پر جورم و عوصیانه غفور
 تو بیه‌خشیایی به حقه‌قی سووره‌تی (طاها) و (طور) (۱۱)

(۸) - نه‌بمن عدن جدد : ابا عن جد : له‌باو و با‌پیرانه‌وه .

دیسان وهك ماموستا حمله بور له نه‌جم‌دین مدلای بیستووه به منی راگه‌یاند که لسه‌رده‌می
 عوسمانیه‌کاندا نو خضره فندی یه بو ر‌دیف گرتن نیردراوه بو خورمال (شاره‌زور) و له‌وی لسه‌ر
 پیاو به‌سره‌وه‌گرتن هلدی و نهم تاکه به‌یته نیشانه یه بو نو (شاربه‌ده‌ر) کردنه .
 شایانی باسه : نهم تاکه‌یش نه‌نیا له ده‌ست‌نوسه‌کی ماموستا حمله بوردا بو ، لسه‌رچاوه‌ی تردا
 نه‌مدیوه .

خاس : خاص : چاک ، پاش .

- خاسه : نه‌و چمه‌ده به ناو که‌رکوکدا تینه‌پیری

- قوریه : گهره‌کیکه له که‌رکوک .

- قلعه : مده‌یست له قلای که‌رکوک .

- چمچه‌مال : نه‌و قه‌زایدی نیوان سلیمانی و که‌رکوک .

- شیوه‌سور : شیوکی قووله زوو له زستاندا ریځای کاروانی نیوان که‌رکوک و سلیمانی گرتووه .

(۱۰) کدله‌پوور : به واتای به‌رهمی نه‌ده‌ویی (تراث) دی .

(۱۱) لهم دوا به‌یتدا شاعیر پروی له خوا کرده که هرچند نو راستیانه‌ی نو کابرایه‌ی وتوره ،

به‌لام دیسان خوی به گونا‌هار داناوه و داوای لی‌بوردنی لی‌کرده له‌بیر خاتری جووته سووره‌تی (تاها)
 و (تور) ی قورنانی پیوز .

مودیری مهرگه (*)

- (ٲال دی ، ناحیهی ، مهرگه مودیری به حوضور ،
 ٲولدی ، مدمووری همیدی یه ، به فدیضهش مدموور (۱)
 هر نهٲیمیش ، ٲیسه دهن ، نهٲیسه ، غریبلغنه ٲیچون
 بهنا ، لازم گیلوور خاطری ٲولمق نه ، غودوور) (۲)
 چونکه دامای مهلا زادهو ، قاضی وهقته
 لازمی زیمهته بو ٲیمه به ٲینصاف و مرور (۳)

(*) ٲم سمرناوه شاعیر له دهستنوسه که یدایا خوی به فارسی دایناوه .

(۱) - ٲم تاکه " بهدیت " وه بهدیتی دواپی به تورکی یه ، ٲمدهشی لهبر ٲوه تورکی وتوه ؛ چونکه ٲوه کابرایدی دایشوریو تورک بهوه جگه لهوهی زمانزانی شاعیریش له تورکیدایا نهگهٲنی .
 واتای نیو بالی یه کممی تاکه که ٲوه به بهرٲوه بهر (مودیری) ناوچدی (ناحیهی) (مهرگه) هاته
 حوزور (ٲال دی - گهشته) .

واتای نیو بالی دووه مییش تهواوکهری ٲوهی ٲیشووه و ٲهلی : (شاری قهلاذزی - مدمووری همیدی
 یه - که له همیدی یدایا ناوی سولٲان عبدالحمیدی عوسمانی وه به هاتوره) ٲم شاره له بهره و
 ٲیرۆزی ٲوه (مودیر) وه ناوه دان بهوه وه که ٲوهی ٲیٲهات ٲمدهش به تهوسوه یه .

(۲) - له نیوه بالی یه کممی ٲم تاکه یشدا وتوو به : (ٲم مودیر بهرچیدی کردی) " هر نهٲیمیش
 " و چی بهٲت " ٲیسه دهن " لهبر ٲوهی که کابرا غریبلغنه ٲیچون " هر قهٲیاهه .. نیوه بالی
 دووه مییش تهواوکهری ٲوهی ٲیشووه و ٲهلی : لهسر من ٲیویسته دلداٲوه و گرتنی خاتری (بهنا
 لازم گیلوور خاطری) نهوه کو مغدور بی " ٲولمق نهغدور " ٲا لهم تاکه دایا شاعیر ٲوه ٲیری ناسکی
 و رهوشٲیکی بهرزی کوردانه و مروقایه تیانهی نوانده که وتوو به : لهبر ٲوهی کابرا بهیگانه به بهوه
 هرچی بی و هرچی کردی ٲهلی چاو ٲوشی لهبر ٲهلی نهبا بهوتری غه دریان لهکرد .

شایانی ٲیزانن و سوپاسه ماموستا همه بهر ٲوه دوو بهدیتی کرد به کوردی و له لهکدانهوهی واتا
 تورکیه که یدایا هاریکاری کردم .

(۳) - لهم تاکه یشدا ٲتر هوی خاترگرتنه که رهون نهکاتوه و ٲهلی چونکه زاوا (دامای مهلا عوسمانه
 که ٲهوش مهلا زاده به و له ههمان کاتیشدا قازی بهوه له ناوچه که داوا له سمرده می ٲینگلیزه کاندایا که
 ٲهوانیش کاروباری ناوچه که " ٲژده رایه تی " یان به ناوی قائمقامی قهلاذزه به " به بهر ٲاغا "
 سپارد بهو .

ٲهجا شاعیر ٲهلی : لهبر ٲوه زاوایه تی به مهلا عوسمان ٲیویسته و له ٲهستوماندا به که به ٲینصاف
 و موداراکردنهوه له که ٲیا به ٲهٲینهوه .

پټی بلین : ههسته ، برو تاكو نه هاتوته مه صاف
 نووکی خامه م ، به مه قامی غه صه ب و قه هرو قوهوور (۴)
 چا كه بو خو ی ، به نه ده ب ، روو له گوریزكاو ده رچی ،
 ئابرووی خو ی به گران دابوو ، به نه رزان چووه ژوور (۵)
 ده فتره ی مه صرف و صهرفی به تهواری داوه
 مرگه یی : خه صله تیانه ده فروشن كچ و پوور (۶)
 دوخته ری شاهو گدایان به میسالی كهری دیز
 دیته مهیدانی زه مائیم ، چ له قورب و ، چ له دوور (۷)
 فهرقیان بو نی یه ، هر پاره بكا ماده وو ، نیر
 بیني مشت ی ، په رپشتی . (نه ده ب) ه ، عه نیی قوصوو
 یائیلاهی ، تو و به زات و شهرف و نووری نه بیی
 چاره یی ضایعه ، ده یاره یی بینچاره غه فوور (۸)

(۴) - شاعیر دیسان ناسکی و له سرخونی هه جو هیدا تامیلای نه كاته وه و نه لی : ده كهواته په
 (مودیر) ه بلین : هتا زوه لیره نه مینی و بگه رپته وه هتاكو نووکی خامه كه می لی نه هاتوته
 مهیدانه وه .

(۵) - شاعیر هه رچهنده تا نیشتاش بهم شیوه ناسكه سهر پوته لانی كابرای شكوت كرده وه ، به لام
 له سر هه مان شیوه ناسكه كه ی نه لی : چا كهواته نهو مودیره بوخوی وها چاكتره به حه یای خو یه
 خو ی ده ریزكات و له ئارادا نه مینی و هر وه ك " نهو " له پیندا ئابرومه ندانه خو ی پیشاندا وه و
 به سه رزاری وا خو ی دیاری كرده كه خاوه نی ئابرویه کی گران و سه نگینه ، به لام نه بی نه وه
 پینگاته وه و لای روون بی كه نیمش نه زانین نهو خاوه نی نهو ئابروه گرانه نه بووه ، به شكوه
 پینچه وانوه ئابروه كه ی هرزان به هاو پووچه له .

(۶) شاعیر دیته سهر بابه تی ژن هینانه كه ی له مرگه بوونی به زاوی "مهلا وه سمان" ی مرگه یی و
 نه لی : وه نه بی نهو ژنه به زه بری كارو پیشه كه ی سه ند بیته به لكو نه مخته و نه رخ ی ژنه كه ی به تهواری به
 ماله خه زورانی داوه ...

نهوی راستی بی باسی نه م " كچ و پوور " هه له شیعری چۆل كردنی شاری قه لادزیدا كرده (كاتی
 ژیانی شاعیر) دیاره نهویش بابه تیكه و ئاگاداری و روون كرده ی پتری پیده و یست ..

(۷) - هر له دهوشتی " مرگه ییان " نه دو بی و نه لی : كچی پاشاو نه دارو سوالكه ریان نه فروشن ..
 نه ممش ده ردیكي كومه لایه تی دیریمان بووه .

(۸) - شاعیر لهم تاكه ییدا له خوای مه زن نه لایته وه كه له بهر خودو شهرف و په رتهوی پینچه مه بر
 چاریكي نهو گومرایی (ضایعه) یه بكات .

(سپردانی با به کر ناغا له شاعیر)

کس نه بوو ؛ په نجی قهدهم بینیته خه اباتی غه فوور
 له هه موو دائیره وو صنفی په فقیق و مهئ موور (۱)
 چی له حیسمه تکم ، نه بی ؟ گهر ؛ قهدهمی په نجه بکا
 حاکم نه موو به عدالت له جیهاندا مه شهوور (۲)
 که مترین خادم و مه حسوبی غولامانی نه تووم
 چ ده بی ؟ گهر نه زهرت بی چو سلیمان به موور (۳)
 ده فعه بی ؟ گهر به عیادهت له غولامت پرشی
 که ده کم صدفی قدومت دوو و مه رجان به کلوور

(*) شاعیر لسه رنای تم شیعه دا به فارسی نویسیویه تی که نه مه کور دیکه پدتی .. روی دهم له
 با به کر ناغایه که جهنای دواي نهوی چوه - حسن دده - ی له شونی خوی دانا له پوهر دواي
 نهوی سهری منی داو منیش تم شیعه رم بو دانا ..
 ماموستا حمه بوریش له نهجهدین مه لای بیستوه که تم هه لپه سته بی به نه خوشی له خسته خاندی
 به خدا و تووه .

لپکولینهوه و لیکدانهوه :

- (۱) - صنف : مه پست له هاوال و دوستانه له مضموره کان . شاعیر به دلشکاری یوه نه لی :
  - (۲) - حیسمت : نه زاکت : به لام لیرمدا به واتای مه زنی دیت .
  - (۳) - موور : میرووله .
- شاعیر خوی به په چوکترین بهندهی گهورکمی خوی نه زانی ، داواکاره وه ک همزه تی سلیمان چون
 ناگای له میروولهش بهوه هه روه ها نهو گهوره یه ش ناگای له شاعیر بی .

ټو له بهر خاتری یووزباشی و من خاتری خوټ
 بو ټوما سایه ، هه موو دهم ههیه گهر باز و عبور (۴)
 گنجی قارون چی یه ؟ بو صدفی قدومی جانان
 که ببی به لکو دبه خشم له قدومتا لاهور (۵)
 وایعادهی ده کم ټو چوغهیی فهرتووتی عه تیق
 که گه لټی ناوشان و مل و قوټی دپاوه به ره ورور
 لازمه ، به لکو که بیده یته غولامیکی فقییر
 چونکه بو من به سه " میرزام " و به لوتفت مه غرور (۶)
 عهرزی موسته غنی بی ټه حوالی گدا چون ده کری
 سهر به سهر خانه ده کا ، ټو به قه ناعه ت خاپور (۷)

---

(۴) - یوزباشی : یوز " به تورکی (۱۰۰) و (باشی) سهر وک واته (راندی نیسته و پله یه کی
 سهر بازی سوپاس عوسمانی بووه .

- ټوما : بالندهی به خته وهری .. تنانته ټه گهر سبهری " ټوما " واته (سیمرخ) به سهر سهری ههر
 کس بکه وی ټه بی به پاشا له فولکلوردا ههیه :

ههر گهس له خه ودا پینی موزخ و ماهی

عه چه پ سهری نه گات به پادشاهی

شاعیر له به یته شیعری یه که پیدا ټه لی : سهر دانه کی " حسن دده " ت و دانانی له جی که ی خوټ
 له بهر خاتری یوزباشی بوو چونکه زاوای بوو ، ههر وه که سهر دانه کی منیشت له بهر خاتری دلی خوټ
 بووه ، هاتنه که ت وه که سایه " ټوما " و " باز " ه به سهر موه و پینی بووم به شاه .

(۶) - میرزا : نازناوی خوینه وار و روشن بیر و هوشیاری جاران بووه .

(۷) - گدا : هه ژار ، دامار ، نه دار . واته چون چار له داواو خسته پرووی حال و باری نه دار
 ټه پوشری ، که ټو به قه ناعه توه خانه و مالی سهر به سهر له پیناوی توډا خاپور ټه کا .

پیتی " ل "

(۷)

- دهردی سوفیگری دل .

نه‌ی موسولمانان عیلاجیکم بکن شهیدایه دل
 کوشته‌یی خالی سیاه و پەرچه‌می تاتایه ، دل
 والهوو سەرگه‌شته‌وو ، هه‌یرانم وه‌کو مه‌جنون له‌ چۆل
 عاشقی خال و خه‌ت و ڕوخساری مه‌وسیمایه دل
 عیزه‌تی نه‌فس و هه‌یاتم بو نه‌ماوه زه‌ره‌یی
 مه‌ست و مه‌ده‌وش و زه‌ده‌ی تیری موژه‌ی له‌یلایه دل (۱)
 چیی له‌ گولشن داوه ، هه‌ر که‌س فیکر و هوشیکي بی
 مایلی گول ده‌سته‌یی شاه‌ی جیهان ئارایه دل
 گه‌شتو گوئزاری جیهان بی سووده ، عه‌یش و له‌زه‌تی
 به‌سته‌یی به‌ندو که‌مه‌ندی موشفیقی مه‌ولایه دل (۲)
 ئاره‌زوو ناکه‌م مه‌تاع و مائی دنیای دوون په‌رست
 مایلی جام و سووراحی و باده‌یی سه‌هبایه دل (۳)
 شین و فه‌ریادی سبه‌ینانی هه‌ده‌رچوو عه‌نده‌لیب
 خاله " میرزا " ش جانفیدایی کو‌ی شه‌هی به‌غدایه دل (۴)

لێکۆڵینه‌وه و لێکدان‌وه : نهم شیعره له لاپه‌ره (+ ۸۴) ی که‌شکو‌ته‌که‌دایه و شاعیر بو شینخ

عه‌بدولقه‌دری گه‌یلانی وتوه .

- (۱) - مه‌ده‌وش : سه‌رسام ، واق و ڕماو ، سه‌را سیمه .
- (۲) - که‌مه‌ند : پینه‌نیکی گوریسی یه ، به‌لام لێره‌دا مه‌به‌ست له‌روشته‌ی نیوان شاعیر و خوشه‌ویسته‌که‌یه‌تی که‌ باریکی سوفیگری یه (که‌مه‌ندکیش) ..
- جگه‌ له‌وه سوفی له‌کاتی خه‌لووه و خه‌قی سوفیانه‌شدا خویان له " که‌مه‌ند " نه‌ده‌ن .
- (۳) - سه‌هبا : سه‌ها : ئال و سوور .
- (۴) - شه‌هی به‌غدا : شینخ عه‌بدولقه‌دری گه‌یلانی .

- بو شیخ مهحمودی حهفید -

رفیقان ئیوه نازانن ؟ له بهرچی شادو خوشنودم
 " بحمدالله " که مهحسوب و غولامی شیخ مهحمودم (۱)
 نه گهرچی خو له سایه ی لوتفی باری و جهددی کاک ئهحمده
 نه من نیمه له دنیا دا به کهس ئومید و مهقسودم
 به سووئی ظهن مهلین : بو خاتری جیشه و تهمدع وایه
 به قوریانی دهکهم سهرجومله مال و وجود و مهجودم
 زه مانیکه بهجیدی ، بوومه پا بووسی سهگی گهیلان
 نهویش لهو نهسلهیی زاتیکه ، حویی بهبی مهعبودم (۲)
 بهشارهت ، کوا : لهوه خوشتر له زومره ی ریزه خوارانم
 له خوشیدا چلون نهمرم ، له مهحسوبانی مهعدودم
 وهرن ئیوهش ، له دل ده رکهن ، خدیالی پووچی دنیایی
 نههایهت بی سهمر دهروا به زایع عومری مهفقودم
 چ خوشه فرسهتم بی ، بو زیارهت بچمه خزمهتیان
 جهنابی غهوسی گهیلانی و مهلیک مهحمود ئهوه سودم

لینکولینهوه و لینکدانوه :

(۱) - خوشنود : شادمان ، دلخوش .

(۲) - پا بوس : پنی " یان " قاچ ماچکهر .

- نسل : وهچه ، نهوه ، لیره دا به واتای روله دی .

واته : نهوه ماوهیده که به راست و دروستی بهر پنی سهگی ده رگای حهزرتی گهیلان ماچ نهکهم .

کهواته کاری شاعیر عشق و خوشبوستی نهو خوایده که نهپدرستی .. لهوه نهچی وشه ی

(حویی) " مهحویی " بی .. ههرچهنده ده برینیکی کووره .

یادی نیشتمان (*)

ده خیل بادی صهبا؛ تشریف بهره بو خزمهتی یارم
 بکه عه‌ری خلوصی " من " کهوا مه‌حرومی دیدارم (۱)
 ده‌میکه دوور له‌یار و مه‌وطن و دیداری یارام
 به‌داغ و فرقه‌تی دووری زه‌لیل و دل بریندارم
 ده‌رونم پر شه‌پاره‌ی، سه‌سره‌ت و هیجرانی یاران‌ه
 خودا که‌ی بی بکا ره‌حمی؛ به‌حالی خه‌سته‌یی زارم
 هه‌تاکه‌ی دل له غوره‌تدا بنالینی له می‌خنه‌تدا؟
 بینم من له سه‌سره‌تدا، نه‌بی که‌س بو مه‌ده‌دکارم
 به‌سوزی ئیشتیاق و چه‌شمه‌یی سه‌رچاوه‌ی چوارباغ
 بنالینی و بسووتی سینه‌یی پر ده‌ردو ئازارم
 له سینه‌مدا گه‌لی داغه، هه‌وای جو‌باری کانیسکان
 زه‌مانی، نه‌و بوو ریناز و مه‌قام ئاهووی تاتارم
 حیات؛ بوو چه‌شمه‌ساری سه‌رچنارو کانی ناوگردان
 نه‌میستا بوته مه‌ئا و مه‌سکه‌نی سه‌رجومه‌ نه‌غیارم

(*) ده‌قی ته‌واوی ئهم قه‌سیده‌یه له لایه‌ره (۱۵ - ۱۶) ی ژماره (۳۸۱) ی گۆفاری " په‌یام " ی
 پروژی دوو شه‌مه ۱۹۵۵/۲/۱۴ دا بلا‌وکراوه‌ته‌وه ناو‌نیشانی " یادی نیشتمانی بو دانراوه، بو‌یه
 منیش هه‌مان سه‌رناوم بو‌دانا، هه‌رچه‌ند شاعیر خوی له ده‌ست‌نوسه که‌یدا سه‌رناری " که‌لامی میرزا
 غه‌فوری حاجی عومەر " ی داوه‌تی.
 لیک‌ولینه‌وه و لیک‌دانه‌وه:

(۱) - شاعیر ئهم قه‌سیده‌یه‌ی له‌سه‌ر شیوه‌ی چامه به‌ناویانگه‌که‌ی شاعیری هه‌لکوتوو " نالی " ی
 مه‌رز: داناوه که له شامه‌وه بو سالی ئاوه‌لی ناردوووه سه‌ره‌تاکه‌ی به‌مجوره ئه‌دوی:

قوریانی تۆزی پینگه‌تم ئه‌ی بادی خوش م‌رور

وه‌ی په‌یکی شاره‌زا به‌هه‌موو شاری شاره‌زور

ه. قه‌سیده‌یه سوزو خوشه‌ویستی و عه‌شقیکی بی وینه‌ی لێوه هه‌ست پینه‌کری؛ ئه‌ویان له شامه‌وه و

مهقامی دهشتی کولک ، زاهیرا مابی به سیرانگاه
 وهیاخو بوته جادهی ئوتمه بیل و " .... سوارم (۲)
 دهبی سیرانی داری شیخ عباس مابی وهکو جاران ؟
 بهسهبزهزار و پرگول بی وهکو دوو چاوی خونبارم
 مهگهر ویرانه چاوهی کانی ماسی یانه ههر وهک خوی
 ئه میستاش پر له مورخ و ماهی یه ماوه به رووبارم
 بلیی پیش تهکیهکهی شیخ ماری مهرحوم دهبی چون بی ؟
 له دهست تهیاره و بومبای زهمانی پارو پیرام ؟
 محله لاهی سهرشهقام وهختی که جادهی قاپی بهغدا بوو
 ئه میستا بوته جادهی ئوتمه بیل بویه غهمبارم
 به سهردی و خوشی ماوه ئاوی جهوزی خانهسوتاو یان ؟
 ئه ویش سهرچاوهکهی لیله، له دهست چهرخی کهچ ئه توارم ؟ (۳)
 خهتای چهرخی دهنی تهبعه ، کهوا من دل پهریشانم
 که دیدار ئاخری کردووم ، خودا بگری سهبه بکارم
 خودایا فرسه تم دهی بهلکو تا چاکی گریبانی
 نه گرتووم و ئه جهل ماوهم ؛ بچم بو خزمهتی یارم
 ده میکه " خاله میرزا " ئارهزوومهندی " زیارهت " یه
 له خزمهت زاتی " کاک ئه حمهد " بهسه لهم ژینه بیزارم

نهمیان له چیاکانی پۆدهره وه و نزیک شاریشه ۱ ... که له سهرده میکی دهههههری سالی ۱۹۲۶دا
 وتوویدی و ههر وهکو لهم دواتاکهدا دهههههه میکی بو شیخ محمودی حنفید ناردوه .
 (۲) - دهشتی کولک : له زوودا گۆزه باتیکی ناو شاری سلیمانی بوو له نزیک ئهسحابهسی بهوه و
 جیهگی سیرانی جهژنانی منالان بووهو چهرخ و فلهک و کورسی و خواردنهههه لیله ئهههه .
 (۳) - خانه سوتاو : خانیکی گهوره و کۆنی فراوانه و نزیک خانهقای محموی به ، لهم هوابی بهدا
 بو مههههستی کاروباری توتن و بازرگانی بهکار ئههههههه .

هانی شاعیر بو جهمیل ئاغای قائیمقامی

(گوته)
P

به ئومیدی نه سیمیکم ، صهبا بینی له کوئی یارم
دهلیم به لکو له دل دهرچی مهراقی پارو پیزارم
به نهوعیکی وهها دهر دو ئهلهم سهرباری خاترمه
له گهرداوی غهما غهرقم له عومرو مال ، بیزارم
عیلاجم ناکری بیللا بهسه عیلمی فلاتوونی
به غهیرهز لوتفی مهولانیم نیگاهی چاوی دلدارم (۱)
له تهقسیر و سیهه پزوییم ، له روم نایی تهمنناکم
قوبوولمکن به محسووی سهگانی کوئی سهردارم
ئهسهف ناخوم ، له دهس جهوری زهمانهو میهنهتی دهوران
ئهزل تهقسیمی واکرده ، به دایم دل بریندارم
خوشه گهر دل بریندار بی ، به دهردی عشق دووچاری
سهرو مالی فیدای یاری ، مهگر حق خوی بکا چارم
دلی " میرزا " یی بی چاره ، زهمانیکه برینداره
به تهقهیرهی گرفتاره ، به ئومید رهیمی سهتارم

(*) - نهم شیعره له لاپهه (۸۲ +) کشکولهکه دایه .

لینکولینهوهولینکداندهوه

ناکریت . ههر لهبهرتهویه : جگه له چاوی بهزهیی خواهند و نیگاری دلدارهکم که ههر نهو دوانه
پاک و دلسوزن ، به تمای سوزی کسی ترنیم .

(له خوا پارانهوه) م

هدهر دهرېوا ؛ هه موو عومرو حه واسم
 له غه یری تو کسه یکی تر بناسم
 " معاذلله نی یه ؛ هه متای تو کسه
 نه تو خه للاقى جومله ی عام و خاسم (۱)
 نه من عه بدیکى مه زلوم و زه لیلیم
 " بحمد الله " نه تو " واحد " ده ناسم (۲)
 زه مانیکه به دهر د و غه م گرفتار
 بووم و هیشتا کو هر میننه ت شوناسم
 ته مه ننامه ؛ له قاپی په حمه تی تو
 ده وای دهر دم عه تا فرمووی ؛ کسه اسم
 وه کو کو تر ده نالم ؛ شه و هه تا روژ
 سکوونم بو نی یه ، سه رسام و کاسم
 له گولگه شت و چه مه ندا ، چی له گول که م
 به روو زهر د و به سه ر به رگی په لاسم (۳)
 له فکر و حاله تی مه رگم په شیوم
 به په حمی تو نه بی ؛ نابی خه لاسم
 کسه یکم عه بدی توو نوممه ت به نه حمه د
 له نه سبابی سه لاحت بی لباسم

*****

لیکولینه وه و لیکدانه وه :

(۱) - " معاذ الله " : هانا بردن بو پروه ده گار . (۲) - واحد : مه به ست خوا وه ندی تاک و ته نیایه
 شاعیر خوی به به نده به کی زه بوون و کلول دانه نی و په نا بو زاتی پاکى یغزدان نه با و هر " نه و " به
 تاکى ته نیای نه ناسی . (۳) - په لاس : به رگی کون و چلکن ، له چلکا وه ک چهر می لیه اتوه .

(گلهیی له بابهر کر ئاغا)

له بهر بی لوتفی ئاغامه کهوا من ئامشو ناکهم
 زه مانه وه زعی گوژیوه ، سیاست عه ززی تو ناکهم (۱)
 به جدی موده تیک من جانفیدایم کرد به روح و مال
 گوتم : بو روزی خوی چاکه ، زه مانای جستو جو ناکهم
 به ده ستووری فلاح و باغه بانان به زری نیکیم چاند (۲)
 به ئومیدی خودا و تو بووم ، گوتم : خوم به نجه پرو ناکهم
 به وه لاهی هه تا ده مرم : له دنیا دا به یه که رهنگی
 ئهوی کردومه تا ئیستا ، ئهوی ده یکهم درو ناکهم
 له سایه ی خوا و سهری تو پامبوارد چهند ئه یامه
 به ده رویشی و قه ناعت فدرقی سهدری و نانی جو ناکهم

(*) - شاعیر له سه رنای ئهم شیعره دا به فارسی نووسیوه " از کم میلی بابکر آغا همینی دنیو شتم
 م " واته : (له کم میلی بابهر کر ئاغا ئهمم نووسیوه) . ئهوه له ناوه روگی شیعره کهدا ئاشکرایه
 لیکۆلینهوه و لیکدانوه

---

(۱) - ئاغا مه به ست بابهر کر ئاغا به قائمقامی ئینگلیزه کان بووه . له قه لاده . به لایم هوی زیزوونی
 شاعیر له شیعره کهدا دیاره - سیاست : لهردها مه به ست " فرت و فیل " ه ، به واتا پامیارش دیت
 (۲) - به زر = به زر : توو .

- نیکه = چاکه ، باش .

واته : هه ره له شیوه ی جوتیار و باغه وانان هه لوستم نواند که نه لێن : " بهی به چینی هه ره ئهوه
 ئه دروینهوه " . لام وه ها بوو کهوا به هیوای خواوه ندی گه وهره و " تو " وه خو به نجه پرو نابم به لایم دیاره
 دوا ی کلای با بردوو کهوتبووم .

له گهل وه زعی زه مانهم رابوارد ، هدرچنه ند که بی سووده
 نهوی ده یلیم : خه تای به خته ، قسه ی رابورد و نو ناکهم
 وجوودی بی نوودی من؛ چی یه گدر بی و نه بی چی بی؟
 سیاست لازمه نه مرو ، بهسه هیچ گف و گو ناکهم
 غولامیکی فیدایی بووم ، له روژی نه وهل وئاخر
 ده زانم سووئی تالعه ، له مهولا شیر به دو ناکهم
 حقوقی نیعمه تی توّم هر له بهر چاوه و له سدر چاوه
 له بهر بی چاو و پرویی خومه بویه هات و چو ناکهم
 خدیالّم وایه رحله تکهم له پژدهر گهر نسیب ریډا
 وه تن یادم ده کات و من که یادی مهرگه مو ناکهم (۳)
 وه فای خوم قهت به زایع نادهم و خوم بی وه فاناکهم
 نه گهرچی هق نی یه وابی ، به لی زامم به سو ناکهم
 برنجی شهرت وه فایه ، بو هه موو عالم له دنیا دا
 له بهر نهو حاله بی حالّم ، که مالی خوم له تو ناکهم (۴)
 نه وهنده من له دنیا دا له خدمت تو فیدایی بوم
 به خانووی تازه نه جرت دامه وه مهسره ف به تو ناکهم

****

---

(۳) - مهرگه مو : وا ده رنه کوی مه بهستی " مهرگه " بی و به مهرگه مو یان مهرگه مروشی داناوه .
 واته : کوژره .

(۴) - برنجی : وشه یه کی تورکیه به واته : " یه کهم " " یه کهمن " یان باشتین .

(بازی دهر وون)

P

خه یالم بوو لدهس پیری ده می مهیلی جوانیکم
 بهخت نه یهیشته که طیفلی دل، که میکی میهره بانیکم
 به شهو پدژمورده یی فیکر و غم و دهر و خه یالاتم
 سبهینی پیسم ده لی چون بی ؟ عیلاجی عومری فانیکم (۱)
 له گهل ئم بهخته به دبه ختم وه ها دوو چاری میحنهت بووم
 به هیچ جو ری خبه ر نابی ده بی چون زینده گا نیکم (۲)
 لدهس عه کسی زه مانه ی دوون ، له دل نه مدی ئه من ساتی
 وه کو کو تر نه نالینی ؛ هه تاکه ی نا تهوانیکم
 فه له ک چدرخی که چت تاکه ی له گهل من هر له سهر قینه ؟
 ده بی تاکه ی ته تو چاوت له ئهرض و من ئاسمانیکم
 جه نابی حق ته عالا فرسه تی " میرزا " بدا ئه مجار
 بیحه مدیلا به مودی من له " موطن " پاسه وانیکم
 له خزمهت ئاستانی خه رزه تی کاک ئه حمده ی مهر حوم
 له سایه ی " ئه " منیش به لکو به ره حمدهت جان فشانیکم

*****

(*) - ئم شیعه له لاپه ره (۸۱ +) ی کشکوله کدا یه .

لیکولینه وه و لیکنده وه

:

۱- پدژمورده : پهریشان ، ئالوز .

واته : به شهو 'ه گزیندی خه یالی دهر و ناره حه تی و مهینه تیدام که چی هر که
 روژنه بیته وه بهخت ئه مخاته سهر که لکه له ی چاری ته مهنی به فیهرو چووی خوم .

(۲) - له هر دوو سهر چاوه کدا وشه ی " جو ری " یان تیا نه بوو ، به یته که لاواژنه بینرا ،

(به یادی کاک نه‌حمده‌دی شیخه‌وه)

بفرموو چاوه‌کهم ، نهم جه‌ژنه بو تو قوچی قوریانم
 ههموو دهم وه‌ک غولام و زهر‌خریده و بنده فدرمانم (۱)
 له داخی فیرقه‌ت و دووری ، له سده جی پاره‌یه جه‌رگم
 به هیچ نه‌وعی ده‌وام نابی ، مه‌گهر خوت بی به لوقمانم
 له خوشی وه‌عه‌دی دیدارو وه‌سلی ، تیفی گهرده‌غه
 ههموو پوژم له لا جه‌ژنه که مه‌حسووی غولامانم
 ده‌سا فدرموو به‌سهر وه‌قتم ، هه‌تا جوزئی په‌مه‌ق ماوه
 نه‌وه‌ک هه‌نگاه‌یه ، بینی ، نه‌ج‌ل نه‌تکا به میوانم (۲)
 له پیناوت ده‌نیم ، سده روحی شیرینم به ته‌شریف‌ت
 به شاره‌مه ، نه‌گهر یه‌کده‌م ، له شادی ده‌ریچی گیانم
 سه‌گیکم ئاستان بوسی ، جه‌نابی حه‌رزه‌تی شیخم
 مه‌گهر ههر نه‌و به لوتفی خوی ، ته‌مه‌نناکا گونا‌هانم
 سهرم هینایه ، تابی تو ، جه‌نابی زاتی کاک نه‌حمده
 ته‌مه‌ننای زه‌په‌یه په‌حمم ؛ بفرموون بو‌م له په‌حمانم
 خوداوه‌ندا ، به حه‌قی زاتی " خوت " و " نه‌و " حه‌بیان‌ه‌ت
 قویولکه‌ی ئاره‌زووی " میرزا " نه‌گهر پوو زه‌ردی دیوانم

***

(*) - نهم پارچه شیعه له لاپه‌ره (۸۲) ی شکوله‌کوه وه‌رگرتوه .

لینکولینه‌وه و لیکدانه‌وه : (۱) - زهر‌خریده : له فهره‌نگی عمید له لاپه‌ره (۵۶۹) دا به واتای :

(کنیز - که‌نیزه‌ک) کاره‌کهر به رده‌ست هاتوه .

(۲) - به پسی تم به‌دیتو به‌یتی پیشو وه‌ای بو نه‌چم ؛ نه‌وی جیگیر بووه کهو حاجی کاک نه‌حمده‌دی
 شیخ له سالی (۱۸۸۷) کوچی کردوه لهو کاته‌دا ته‌مه‌نه ، شاعیر (۱۶) سالان بووه و ناشی نهم
 شیعه‌ری لهو سالددا دانا بی به‌شکو هی ده‌ور و به‌ری ته‌مه‌نی (۴۰) سالانی بی ، نه‌و دهمه له‌وانه‌یه
 شاعیر سوفیه‌کی " قادری " و په‌په‌روانی شیخ عه‌بدولقادی گه‌یلانی و حاجی ، کاک نه‌حمده‌دی بوو بی
 که لهو ته‌مه‌نه‌دا حاجی کاک نه‌حمده‌دی (۲۴) سالیکه‌ی بووه مردوه که‌واته له‌م شیعه‌ره‌دا داخوای
 ته‌شریف‌ه‌ن و ناماده‌بوونی کردوه له‌وه بووه که له خودا یا له " جه‌زیه " ، " حال " لبه‌اتندا به
 دیداری شاد بوو بی .

(له نه خوشبه کی گراندا)

غهميکم ليځون ياران ، نه خوشيکی پدريشانم
 ته گهر ئيوهش غهم ناخون ، خبره کڼ قهوم و خوښانم
 بلين : با بيته سهر وه قتم برارزاو خوارزا و خالم
 ديارئاخر نه بم حديفه به بي کس دهرپچي گيانم (۱)
 به معلوومي ده زانم دهردي مهرگه وا يه خدي گرتووم
 له ده ست په نجهي ته جهل زه حمت خه لاسي بي گريبانم
 ته سهر بو مردنم ناخوم ؛ وهلي بو بي کسي خومه
 که شهو تا روژ ده نالينم ني يه کس بيته ميوانم
 نه خوشي خوشه لاکين دهر دو ميحنهت بوته سهر بارم
 مه گهر لوتفي خوايي بي ببه خشي دهر دو دهر مانم
 به سهد لوقمان و نه فلاتون عيلاجي دهردي من ناکن
 غه ربيبي و بي کسي خوم بوته عيللهت ليم ، که ده يزانم
 به بي کس مردنم پيخوشه من ، بو ئاخيرهت .. چاکه
 خودا خوي بي کسه ، به لکو بکا ره حمي به ئيمانم
 گه ليکم حه سره ته ، چونکه له دوو نه ولادي نه سلي خوم
 يه کيکم بو ني يه مه جوود بليي : من گوي له فرمانم (۲)

****

ليکولننه وه وليکدانه وه : (*) نهم شيعره له لاپره (۹) ي کشکوله کدايه .

(۱) - له کشکوله کي کا که نه حمدا له ته نيشته وشي " وه قتم " " قهرم نوو سوراوه .. به لاي منوه
 وه قتم له گدل سهر جم واتاي به يته کدا ته گونجي .

(۲) نه سلي خوم : له بهري خوم ، له داويني خوم .

شاعير ته لي : گه لي غم و په ژاره مه ، چونکه له دوو کوږه ي هغه له ساتي نهم پدريشاني يه مده
 يه کيکيان لام ناماده نه بوون و گوي رايه لي خواسته کانم نه بوون ، ليړه په نجهي بو کوږه کاني " ميرزا
 کهریم و حاجي حه مه غه ريب " دريژ کرده که جوړه گازنده يه کي تيايه له وان !

(پارانوه له سهر مهرگدا)

خوداوهندا دهزانم من گهلی مهئووک و عوصیانم
 خهجالهقمهند و مهجوویم له کردهی خوم پهشیمانم
 بهشهر بی مهعصیت نابی؛ منیش عهبدیکی مهزلومم
 غهړیب و بی کهسم؛ یارهب نی یه کهس بی بهرهبانم
 نهمن عهبدیکی دامووم پهریشان حال و بیچاره
 له عالمدا به معلوومی سهفیل و کویر و نادانم (۱)
 گرفتاری بهلاو دهر دو مصیبت بووم به کهس نالیم
 عیلاج و چاری دهر دی خوم که دنیا بی به لوقمانم
 نهسیرو بی نهوا کهوتووم، دهنالینم بهشه و تا روژ
 بهروزهردی تهمهنامه له قاپی تویه دهرمانم
 به غهیره زاتی تو یارهب پهناهیکم نی یه چیبکه
 خوداوهندا دهوای دهر دم ببهخشه یا گوناهانم
 دهزانم لوتفی تو زوره له هق نهحوالی مهزلومان
 منیش وا جانفیدای کوئی سهگم، دهرگاهی گهیلانم
 نهوا کهوتومه بازاری عهتاو لوتفی کهرئی تو
 بهسختووشی و دهمکوژی خوشه؛ ببهخشه جورم و عوصیانم
 نهوا هاته نیهایت مودهتی عومری عزیز یا رهب
 غهفوری تویه، ئومیدم به تویه، توی نیگههبانم (۲)

****

لینکولینهوه و لیکدانوه: (۱)- سهفیل: سووک و رسوا به واتای زبون و داماو و کهنهفتیش دیت.
 (۲)- لیرهدا " غهفور " له پروی پروانپیژی یهوه به دوو واتا دی، هم ناوی شاعیر غویدهتی و هم
 سیفدتیکی بهرزی خودایهوه به واتای بهخشندهیی و لینخوشبون دیت.

(دزگاروونی شاعیر و پږدهر له فرمانداریتی ټینگلیز)

گهلی پیم خوشه هم حاله ، که بی خوف و موحابا بووم
له سایه‌ی غهوسی گیلانی ، له بهندی غم بهرله‌لا بووم
نهونده‌ی سهرفی عومرم کرد له پشده‌ردا ، هدهر بوو چوو
که نه‌مزانی له سایه‌ی نه‌خلی بی بهرگ و سهر دابووم
له گدل لات و له‌وارو پیسته خوری ده‌وری عوسمانی
له‌داوی "ساحیب"ی "ناساحیبا" موددیک له بهندا بووم (۱)
به ئومیدی شهره‌ف هر کس له پشده‌ر ئیستقامه‌تکا
له حه‌سره‌تدا ده‌بی بمری و بلی: چون تووشی سه‌ودا بووم
له ده‌ستی "سورفل"ی "چاوشین"ی طینه‌ت پیسی ئیبلیری
به‌لی وه‌ک "یوسفی که‌نعان" که زبندانی زوله‌یخا بووم (۲)
به‌ناهق له‌و ته‌لیسماته هموو عومرم به زایع چوو
چ حالی بوو ، هموو وه‌قتی له گهرداوی خه‌ته‌ردا بووم

(*) لیکوټینه‌وه و لیکدانمه‌وه

(۱)- هم به‌یتم له ده‌ستنوسه‌که‌ی ماموستا حه‌مه پوړه‌وه وه‌رگرت و لای من نه‌بوو ، مده‌بستی
شاعیر لم تا‌که‌دا ناشکرايه "ساحیب" مده‌بس له ټینگلیزه و له کورده‌واریدا و وه‌ایان پی ټولین و
نیمه‌ش ئو پیناسه‌په‌مان له "هندستان" وه‌رگرتوه ، شاعیر ټینگلیزی به نادرست داناوه .

(۲)- سووری چاوشین و په‌وشت شه‌پتانی مه‌بست له ټینگلیزه .

چ عومری بوو ، به بیهووده ، نه بو خوا بوو ، نه بو بهنده
 عه بهس پویی له جادوودا ، له زومره ی جانه وهردا بووم
 به وه لا ههق به دهستم ، گهر بلیم ویزدان گوریزی کرد
 له ناو ئه و قهومه بی مه غزه ، منیش بویه تهوللا بووم
 بیحه مدیلا نه جاتی بوو له کابووس ، مولک و میلله تمان
 وه کو من که بک ئاسا چون له چوار چیوه ی قه فهدا بووم
 وه کو "پشدهر" له بهندی پیسی ئینگلیز خه لاسی بـــــوو
 له داوی "کیبر" و "بی هوشی" یش ره ها بی ؟ من به پاشا بووم ؟ (۳)
 ته ماشای "خاله میرزا" کهن ؛ ده لی عومرم له نوی نووسرا
 له "ئه عراف" م خه لاسی بوو ، له دنیا جورم په خشابووم

****

---

(۳) - شایانی باسه بهیتی [۱۰ ، ۹ ، ۷] ته نیا له دهست نووسه کدی ماموستا حممه بوژدا هه بووه و
 لهویوه وهر مگرتوون .

(هەلنانی غەوسی گەیلانی)

یا ئیلاهی ؛ من سەگی دەرگایی زاتی غەوسی تۆم
 مولتەجیی پڕ ھیمەت و زات و سیفاتی غەوسی تۆم
 ئاستان بوسی سەگی دەرگاہی غەوسم پوژو شەو
 ئینتزاری زەرەیی لوتف و بەراتی غەوسی تۆم
 عاجز و زار و زەلیل و دەردەمەندو دل حەزین
 گەرچی دائیم شادمانی پێی نەجاتی غەوسی تۆم
 گەرچی پووزەردم لە قاپی تو ، وەلی ئومیدمە
 بو کەریی تو ، بە ئومیدی خەلاتی غەوسی تۆم
 " رحمة للعالمین " ، تو و منیش عەبدی زەلیل
 ئومەتی شای ئەنبیاو توشنە ی فوراتی غەوسی تۆم (۱)
 بی پەنا و مەلجەتم ، نیمە بە غەیرەز پەحمی تو
 چارەیی خۆم ھەر بە ئومیدی سەباتی غەوسی تۆم
 " ئەو " کە " تاجولعارفینە " ، قودوویی ئیمان و دین
 بازی ئەشھەب غەوسی گەیلان بەر حەياتی غەوسی تۆم (۲)
 وا بەتاو دەرژێ لە دیدە ی " خالە میرزا " ئەشکی خوین
 بی ئیرادەم ھەر بە ئومید واریداتی غەوسی تۆم

***

(*) لیکۆلینمۆ و لیکدانمۆ : (۱) - توشنە : تینو . شاعیر ھەر پوو لە خوا ی گەورە ئەکا و ئەلی :
 تو خیر و بەزەبیت بو ھەموو دنیا و منیش بەندەیکێ زەبوونی تۆم ، ھەر بۆیە خۆم بە ئومەتی پێغەمبەر
 ئەزانم و تینووی ئاری فوراتی بەرھە ی غەوستم .

(۲) - شاعیر پوو لە بارەگای پەروردگار ئەکا و ئەلی : " ئەو " واتە : غەوسی گەیلانی ؛ بازی
 ئەشھەب و تاجی خواناسان " عارفان " ە ی لەسەردایە و پابەری ئیمان و دینە .

- ۱۹ - (له خوا پارانهوه)

خوداوهندا ؛ به ئومیدی عهتا و لوطف و کهری توّم
 نهمن ؛ وائعتراfi پیډهکم ، جورم و گوناھی خوم
 غریقې مەوجې عوصیانم ، سیهه پروی پروی دیوانم
 به ئومیدی عهتای پهحم ، خهجالهقهندی قاپی توّم
 پهناهنده به دهرگاهی جهنابی حذرته شیخم
 دووهم کاک ئهحمدهی مەرحوم ، له دوو قاپی بهدر ناروم
 ئیلاهی من ، نهگرچی بهندهیهکی مهعصیهتبارم
 به ئومید پهحمی توّم و هم ، ئهمینم بو شهفاعت بوم
 سزاواری جهزام و موستههقی پهحمهتی توشم
 که فەرموودهی جهنابی خوته من غەففاری عەبدی خوم (۱)
 به مهعلوومی دهزانم شافیعی پروی جهزا کی یه
 له سایهی ئهوشهفیعه ، بی ئومید نابم که عەبدی توّم
 ئهتوش بو خاتری خوینی شهیدانت تهمنامه
 بیهخسه جورم و عوصیانم که هەر محتاجی پهحمی توّم

*****

لیکولینهوه و لیکدانهوه

:

- (۱) - غفار : غَفَّار : بهزیی و مېهرهانی به واتای لیخوښوون له گوناھیش دیت .
 راته : له گهڼ نډوې شایستهی جهزام بهلام هەر موستههقی شهپولی بهزیی و مېهرهانیتم ، چونکه
 فەرمووته : من له بهندهی خوم خوش نهیم .
 نښی شاعیر مەبەستی له تېهه لکیشی وشه " غفار " ناماژهی بو ئایهتی (۱.۲) ولهسورهتی :
 التوبه " کرد بی که ئهفەرموی (واخرون اعترفوا بذنوبهم خلطوا عملاً صالحاً و آخر سیئاً عسى الله أن
 یتوب علیهم إن الله غفور رحیم) .

(بو شینخی گهیلانی)

زه مانیکه لهدهست به ختم ؛ خه ریکی زایه لهو شینم
 سهراپا تا به دامن ، غه رقی مهوجی نه شک و نه سرینم
 به شهو تا روژ له زاریدام ؛ له بهر تازارو ئیشی دل
 لهدهس فدریاد و ناله ی خوم قهرینی ماه و په روینم (۱)
 که هه مسایه من له ناله ی من هه موو بیزاری عومری خون
 منیش لهه حاله بیزارم ، نه مانم چاکه نه ک ژینم
 دلی بی چاره دوو چاره ، به دامی خالی مهه پرووی
 که دانهو نه قشی نهو خاله ، دهوایه بو دل و دینم (۲)
 دلی په روانه وارم وا ، به شوغله ی شه معی نهو سووتا
 مه گه ر خالق به لوتفی خو ی بکا به حمی ؛ به نالینم
 نه گه لی پیم خوشه نهه جهژنه ، خودا بکا به قوربانی
 به خورایی نه چی و نه روا به زایع عومری شیرینم
 که دهست هه لگرتنم نابی ؛ له پابوسی سه گی گهیلان
 دهلی "میرزا" [أبا عن جد] سه گی ده رگای "مهی الدین" م

****

* نهه شیعره ی شاعیر ته نیا له لاپه ره (۸۲) ی کهشکوله کی کاکه نه حمده ی حمه کولدا هه بو ، له دیوانه دهستنه و سه که ی لای مندا بهر چاو نه کهوت .

لینکولینه وه و لیکدان وه ؛ (۱) - قهرین : له فهره نگی عمید - فهره نگی مفصل و مصور - دانانی " حسن عمید " له لاپه ره (۷۹۳) دا بهم واتایه هاتوه ؛ [نزدیک ، هه من ، هه ر ، یار ، مصاحب] .. که هه هه موو واتاکان - نزیک ، هاو دهه ، هاسه ر ، یار ، هارچوت - له گه ل واتای شیعره که دا نه گوئی و جوان دین .

(۲) - لهه به یته دا دوو وشه ی [بی چاره ، دوو چاره] هه ره گه زدوزی لینکدروایان دروست کرده و ههه دوو چاره که دوو واتا نه به خشی [دوو چار چاره] و [دوو چاره - گرفتاره] وشه ی که - جوانی بایس - حسن لعلیل - یکی جوان و به هیزی به شیعره که به خشیوه .

پیتی (ن)

- ۲۱ -

(ناهه مواری ژیان)

نهم (دهرد) و (بهلا) و (میحنهت) ه وهك باب و برامن
 تاكهی ؟ .. بهسه ئاخر به چ مهقصود و مهرامن
 ساتی نی یه ئارام و سكوونم به شهو و پروژ
 من ویل و پهریشانم و ئهو ههر له دووامن
 زور ترسم ههیه عاقیبهتی ببنه عهدو لیم
 دائیم به مهسهل دوژمنی خوینی له قهفامن (۱)
 زانیومه ههموو وهقت و ساعاتیک و زهمانی
 بو مردنم ههر سی بهغهمن ، دهست و دووعامن
 ئومیدی منیش وایه خودا ساحیبی پهحمه
 بو کهیفی ئهوان نه مکوژی " ئهو " چونکه نهفامن
 میوانی من ؛ ئهمری خودا نازلی کردوون
 چارم نی یه ، پیمخوشه که مهئموری خودامن
 ههر چهنده به سی دهردهوه بهینیکه دهنالم
 " میرزا " دلی خوشه که خودا پهحمی به عامن

****

(*) - نهم شیمره له لاپهڕه (۸۰-۸۱) ی کهشکۆله کهدایه .

لیکۆلینهوه و لیکدانده

:

(۱) - قهفا : پشت ، دواوه ، پشت مل .

واته من زور ترسی ئهوه ههیه نهم سی خراپهیه: (دهرد و بهلا و میحنهت) لیم ببنه دوژمنی خوینی .

(دلی من)

سهیریکه چ پر شورش و نه فغانه دلی من
 وهک توره یی دلداره ، پهریشانه دلی من (۱)
 عالم هموو مه سروره له سیران وله سحره
 جهژنی منه شادیمه که قوریانه دلی من
 نه وروزه به هاره ، فدره ح و شادی یه عالم
 به زمی منه قوریانی که ریانه دلی من
 بولبول به نهوا هات و دهلی : گوشنه جیگم
 پروانه لاناو لاله و به یحانه دلی من
 ره نجی عبهسه ، هر که سی مایل به چه من بی
 موشتاقی گولی عاریزی گهیلانه دلی من
 با خوم بکوژم هر وه کو فدره هاد ، به تیشه
 چند خوشه بلین : کوشته یی جانانه دلی من

(*) نهم قهسیده به له که شکوئه که دا هدی .

(۱) - شورش : لیرده به واتای پشیوی و شور و هلا وهر جوش و خروش دیت .
 - توره : طوره : بهواتا شعل (موزای خلیفه کانی عوسمانی وه موز " نیمزا " ی
 هر که سیک که نویسنی موز یا نیمزاکه به شیوه کی تایبه تی بریتی به له چند ختیکی پیکچوری
 چه ماهه که نهو هیلاکه " ناو " یا " نازناوی " خاوه نه کی به نویسن پیکته هین ، نه مجا شاعیران له
 کونهوه شیوه ی نهو خفت و نویسنه بیان چوواندوه بهو تاله مووه که نه گریجه و زلف له به که جیا بووهوه
 و شیواوه کی که به سیر تخته یی گونای خوشه ویسته که بانهوه بووه وهک شاعیرمان لیرده پهریشانی دلی
 خوی به شیوه پهریشانی که نویسنی توره که داناه .

وا مهسته به باده و مهیی گولڼه نگی روخی دوست
 تا پوژی جهذا ساحیبی عینوانه دلی من
 مهخمووری شهراب و مهیی جام و قهده حیکه
 بهو نه شئه ، له سر تهختی سلیمان دلی من
 پیم خوشه نه گهر دل وه کو په روانه بسووتی
 چونکه له نه زل نه مری به سووتانه دلی من
 وا خه رمه نی عومرم له هه ناسه ی دل نه سووتی
 تی فکره بناغه ی که چ ویرانه دلی من
 مهجنون چی یه ؟ بی باکه له سه حراو بیابان
 " نهو " چونکه نه زل قیسمه تی کیوانه دلی من
 هه رچهند له نه زل ؛ قیسمه تی من جهورو جهفایه
 بهو حاله وه نومیدی به غوفرانه دلی من
 سائیل له ده ری باره گه هی نه حمده " میرزا
 لهو ساوه شوکر هر وه کو سولتانه دلی من

*****

(*)

(شیوهنی بو سمال خان شوکاک - سمکو -)

خوداوهندا به زایع چوو نهوند وهقت و زهمانم بوو
نهزل جهور و جهوار میهنهت ره فیقی میهره بانم بوو
به نهوعی بهختی بهدیه ختم له وادی میهنهتا ویله
سهراسیمه و پهریشانم نه روز و وهقت و ئانم بوو
چ حالی نیم لهم نه حواله به تنیا ههر منی مهزلوم
سهرو سهودای خدیالاتی گهلی لاله پوخانم بوو
که چوو، بهختی مهلیک مهحمود، لهسهه تهختی سلیمانی
تومیدیکم به سمکو بوو، شهویش مایه غه مانم بوو (۱)
له وهختیکی که خوی ناسی، له دوشمن بوو به شیریه نجبه
لهههه قیسسه و لاتدا حقیقهت پشتیوانم بوو (۲)
له گز "روم" و "عهجه" ههله چوو له پرووی ئینگلیز و "روس" وهستا
به حق ئه و بو حقه میلهت که رولهی بی و چانم بوو (۳)
له وهختیکی که دوور کهوتووم له دیداری جه مالی یار
سهرم کیوی "دهماونده" تهم و غهم باری شانم بوو (۴)

(*) - به پیتی راگه یاندنی ماموستا همه بور تهم شیعره بو کوشتنی "سمایل خان سمکو" و تراوه

که له ۲۱ حوزهیرانی سالی ۱۹۳۰ دا شای ئیران کوشتی .

لینکولینهوه و لینکدانوه : (۱) - که پاشایهتی شیخ مهحمودی ههفید پروخا هیوایه کم به سمکو بوو .
شهویش له ناودرا بوو مایه غهم و پهزارهم .

(۲) - شاعیر لیره دا سمال خان ههلهنی که به دریاوی ژبانی له خهباتدایوو ، له پرووی دوژمندا وهک
پهنجی شیر وابر وه ، له ههموو کوردستاندا لهو دوژمنانه بووه به شیر پهنجه به واته نه خوشی
"سهرهتان"

(۳) - لهم بهیتدا وردتر له خهباتی سمکو نهودی که چون له دژی ئیران ره عوسمانی و روس و
ئینگلیز جهنگاوه له پیناوی مافی نهتهوه کهیدا .

(۴) - کیوی دهماونده : ناوی چیا به کی بلندو به ناویانگه له کوردستانی نهودیو نیشانهیه بو
کوشته کهی سمکو له ئیران .

ئەو ؛ سەرچاوەیی چاوم ، لە خوێندا سەددی دەریەندە
 کەوا پوینی لەپیش چاوم ئەوی پوخی پەوانم بوو
 بە خوێی نیه قومی دەنایی ئە گولشەندا
 ئەویش مەزلومە بێچارە و دەلی سەرووی پەوانم بوو
 چریکە بولبولی مسکین ئەما ، گولشەن تەهی بوو گول
 لە وادی حەسرەتا ماوە ، دەلی : غونجەهی گولانم بوو (۵)
 هەتا پوژی قیامت من دەبی هەر خاک بەسەرداکەم
 بلێم سەردار و سالاری جەمیعی کوردەکانم بوو
 بەجی ماوم لە پێژدەردا ، ئەنیسم میحنەت و دەردە
 زمانە پەنگ و پووی زەردە ، عەدوی وەک ئاسمانم بوو
 دەسا حەقە ئەگەر گونجکەهی فەلەک پێکەم لە ئەفغانم
 کە سالی هێجرەتی (سمکو پناهم ، تاکە خانم) بوو (۶)
 بە پوشتی ، گەر (پەضا) کوشتی ، وەلی : (ئەو پەنگە ئەو پەشتی) .
 ئەمینی تا ئەبەد " میرزا " بلی : ئەو جاویدانم بوو (۷)

(۵) - تەهی : خالی و چۆل بوو .

شەطری یەکەمی ئەم بەیتە بە پێی نوسخی ماموستا حەمە پور راستم کردووە .

(۶) - ئەم بەیتە بە پێی (۱۴) هەبەم وەک سی بەیتی (۴ ، ۵ ، ۶) ئەم لە دەستنووسی ماموستا حەمە
 پورە وەرگرتووە کە هەر پینجیان ئاشکرای ئەکەن کە ئەم پارچە شیعەرە بو " شیوەنی " سمکو
 وتراوە . وا دیارە شاعیر بە دەسنگە ئەم پینج تاکەهی لە دیوانە دەستنوسەکەیی خویدا نە نووسیوە
 پەشتی [سمکو پناهم ، تاکە " خان " م بوو] ماموستا حەمە پور لە ساغکردنەوەیدا هاریکاری کردم کە
 بە پێنووسی کۆن ئەگەر پێشەکانی بکێرنە ژمارەیی ئەبجدی کە :

[س = ۶۰ ، م = ۴۰ ، ک = ۲۰ ، و = ۵] + [پ = ۲ ، ن = ۱ + ۵ = ۶] + [۵ = ۵ + ۰ = ۵]
 [۴۰ = ۴ + ۳۶] + [۱ = ۱ + ۳۹ = ۴۰] + [۵ = ۵ + ۳۵ = ۴۰] + [۶ = ۶ + ۳۴ = ۴۰]
 [۲ = ۲ + ۳۸ = ۴۰] + [۱ = ۱ + ۳۹ = ۴۰]
 کە هەموو ژمارەکان ئەکەن ، ۱۳۴۹ ، کە ئەویش ئەو سالی کۆچی یەدە
 کە سمایل خانی تیا کوژراوە لە ئێران بە دەسیسی پەزا شای پەهلەوی . ئەمەش بەرامبەر سالی و
 ۱۹۳۰ یە .

(۷) - پوشت : نامەرد ..... (...) .

تیپی - ه -

- ۲۴ -

(به ده ختی شاعیر و هجوی حهسن دده)

وهزعی دهوران مهقامی بولعهجه به
هه رزه گهردیم له دایه ری ته ده به
گه ر ته ماشابکدی ؛ له چه رخی ده نی
کار و باری ؛ نه ته سله ، نی نه سه به
چ بلیم من له کردگاری فه له کی
به ده نی ته به یی ته که مونته خه به
یانصیبم له گه ل فریشتهم کرد
تا بزائم له کوی یه لا مه زه به
پی و تم : کونه شیتی هه رزه خه یال !
چ ده لئی به ختی ته و نه ، روژی شه به
که و کدی تهاله ته ته و سه مه گه ر
فه له کت اسی به کی نه و غه زه به
به پیانفونه گه ل " حهسن حوسنی "
په نه دادهن مه نانی ی حهسه به (۱)

لینکولینه و لینکدانوه

:

(۱) - بیانفو : جوزیکه له یاری یانصیب .

- په نه دادهن : مه به ست له ده ست تیخه شته . سه رجهم شه ره که هه جری هه مان " حهسن دده " یه .

"ئەو" سەعاتىكى زىوى بۇ دەرچوۋە
 ھەر ۋە ۋە دەۋرى كۆمى مۇنقىلەبە
 ئەو " دەدە " و " تو " يەكى مۇجەدەدو پروت
 چ دەلىلى : ئەو صىامى لا پەجەبە
 بەلكە " ئەو " كە خەنجەرى خوراسانى
 لە غلافيا ھەموو دەمى ، دوو لەبە (۲)
 چونكە سەچاۋەيى فرىشتەي " ئەو "
 ۋا لە پاشيا ھەتا بەدا تەلەبە
 تالەم ناموساۋەدە چىبىكەم
 كەر لە بەختى من و قىنگى دەدەبە
 " خالە مىرزا " ش ھەتتا نابى
 داخلى سەك و مەھرەمى قەصەبە

****

---

(۲) - دوو لەب : دوو دەم ، دوو لىۋ ، چەماۋە .. ۋەيا مەبەست لەۋەيە كە ئەو " جەسەن دەدەيە " نەك ھەر " كىر " تىپىردى پەشكو " گونىش " ئەخۋات بىمە ھەر دوو سەھرەكە ئەگىرتە خۇبۇەيا ھەمىشە چەماۋەي " داپون " تا سۋارى بن ، نىشانە بۇ " خوراسان " كۆرۈنە كەش مەبەستى لە توركە دوۋدەكەكانە كە " جەسەن دەدە " ش ۋەك ئەۋانە .

(دیسانهوه "حسەن دەدە")

ضەبـطـی قەضاو سەرحەدە
تەودیعە بەو پەست و بەدە (۱)
بەوێنە و بەرەبەرە و لانت
ئەم پوشتەمان سەرامەدە (۲)
دیلە بە بای "ئینگلیز" و "تورک"
کۆنەدەرەفەندی "کۆن دەدە" (۳)
بە (پوو) پیاوی (سەروشت) ژنە
(دەدە) لە (دان) ی (نامەزد) ه
بابی دەییوت: [گۆیز و سیورم،
گیل، یەرەیات، ئوغلەم، دەدە] (۴)

لێکۆڵینەوه و لێکدانەوه: (۱) - ضەبـط: رێک و پێکی کار ئەگرێتەوه؛ بەبەست لە "ضەبیطە" پۆلیسی سەردەمی عوسمانی و کاتی فەرمانڕه‌وایی ئینگلیزکانە لە عێراقدا.

ئەو حسەن دەدەیه که کۆنە ئەفسەریکی عوسمانی بوو هەر لەو ساوه له ژێرەوه پەيوەندی لەگەڵ پیره جاسووسی چهپەل. (ئەدموندس) ی خاتن و دوژمن به کوردا هەبوو، ئەو بوو دواي پوختاندنی عوسمانی "ئەدموندس" کردی به قومیسەر تا "مفوض - شرطە" - (ضەبیطە) پشدرایەتی که سەر سنووری عێراقه له‌گەڵ ئێران و تورکیاش و ئەو ناوچهیه‌ش بو ئینگلیزه‌کان شوێنێکی "ستراتیجی" یه وه‌ک ئەلین: "پەنا هه‌جه‌که" بوو و له‌ ناکامدا پیلانه‌ گلاوه‌کانیان تیا هینایەدی و له‌ دیاریکردنی سنووری ئەو سی ده‌وله‌دا "حسەن دەدە" ش ئەندامیکی لیژنە‌ی دیاریکردنی سنوور بوو.

(۲) - سەرامەد: پێشەوا، راپەر.

(۳) - دیلە بەبا، ئەو سەگە دیلەیه که دیتەباو گۆله‌ سەگی لینگرد ئەبنه‌وه و لێشه‌چی. شاعیر حسەن دەدە‌ی وه‌ک دیلە سەگی ئینگلیز و تورک داناه، بۆیه له‌ جینی ناوی "حسەن" که‌به

"کۆن" ی داناه و کردویه‌تی به "کۆن دەدە".

(۴) - شاعیر له‌ زمانی باوکی "دەدە" وه‌ ئەگرێتەوه که به‌تورکیه‌ کۆره‌کە‌ی وتویه:

- گۆیز: تورکیه به‌ کوردی واتا چاو.

- سیورم: "ماچ بکه‌م" یا چاوتم خوش ئەوی یا چاوه‌که‌م.

خویشی دهلی بایم فدرمووی :
 پیشه‌ی "مغولان" بهرمده (۵)
 شهرمی له پیشی خوئی نیه
 "بهند"ی "ره‌ضا"یی "ئه‌حمده" (۶)
 دهستوه دوعایه لیی نیشن
 نایلی لوتفی مه‌قسده
 [سهره‌ش ، چویه‌خ ، سفید و سهره
 تابیی زیره‌ش ، ئاته‌ش‌کده (۷)]

- گیل : وهره .
 - بهریات : دوو وشه‌یه : بهره = له جینگای خوتا " وه‌یات " (پالکوه ، درێژه) .
 - نوغلم : نهی کوهم .
 - دهده : نازناوی " حه‌سهن " بووه و به تورکی به واته : باپیر .
 واته : هه‌ی چاوی چاوم وهره و له شوینی خوتا له‌په‌رو درێژه نهی دهده‌ی کوهم .
 (۵) - شاعیر له زمان دهده‌وه نه‌گه‌یه‌ته‌وه که گوایه باوکی پینی وتوهه : کوهم پی و په‌وشتی دابوونی
 مه‌غوله‌کان که بلاویان کردوته‌وه بهرمده ههر وه‌ک تورکی عوسمانی به (بهره) نه‌چنه‌وه سه‌رنه‌وه
 مه‌غول و تاتارانه .
 (۶) - دیاره حه‌سهن دهده ریشی سه‌پی بووه ، بوینه شاعیر نه‌لی : شهرم له ریشی سه‌پی خوئی نا‌کاو
 بهندیواری کوئخا ئه‌حمده‌ی قه‌ل‌دزی به که به دهده فیهر بووه " دهده " ش زه‌زانه‌ندی نه‌وی وسته‌وه
 (۷) - شاعیرمان له‌م به‌یتو به‌یتی دوا‌ییدا کارامه‌یی و شاره‌زایی خوئی له زمانی فارسی و له به‌یتی
 دوا‌ییدا له زمانی عه‌ره‌به‌یدا پیشان ئه‌دا که به ههر چوار زمانی ناوچه‌که (کوردی و عه‌ره‌یی و تورکی
 و فارسی) توانیوتی شیهر بلیت : لی‌ره‌دا به فارسی نه‌لی :
 - سهره‌ش : سه‌ری .
 - چو : ههر وه‌ک .
 - یه‌خ : به‌فر .
 - سفید : سه‌پی که مه‌به‌ستی له پیری و تووکی سه‌رسپی بوونه .
 - سهره‌د : سارد : مه‌به‌ست له سارد‌بوونه‌وه‌ی نزیکه‌ مردنه که به‌ره‌و پیری نه‌چی .
 تابیی و تاب : تاوگه‌رمی .

[طبعاً اورثہ] والعالم الممددة (۸)

***

زیرہش : ژیری ، پنہوہ .
 ناتمہشکده : وهجاخ ، شوین ناگر کردنہوہ .
 واتہ : بہ سہری سپی و ساردہوتہوہ کچی کورہی ژیری گہرمہ و لہ تاودایہ .
 (۸) - نمو سروشتیکی پاشماوہی باوہیاپیرانیہتی کہ کوندانہو نمو کارہ ہر درہوہی ہدیہ .
 شایانی باسہ لہ لاپہرہ (۴۴) ی دیوانہ دہستہنوسہکدی شاعیردا لہ کوتایی شیعریکی تری دژی
 حہسن دہدہ نم چوارینہ ہاتوہ :

ضہبطی قضاو و سہرحہدہ

بہندی رہضایی نحمہدہ

نائیلی لوطنی مہ قصہدہ

کوندہدرہ فہندی کوندہدہ

وہ لہ دہمی حاجی حہمہ غہریبی کوری شاعیرہوہ دواۓ نمو چوار بالیہ نم بالئم وەرگرتوہ : والعمل
 الممددة .

من وہای بو نمچم کاتی شاعیر نم دیوانہی نووسیوہتہوہ نوسخہی دہقی تمواۓ شیعیرہکدی
 لہبہردہستا نہبوہ بوہ ہہموی لہ دیوانہکیدا نہ نووسیوہتہوہ و تہنیا ہر چوار بالیہکدی سہرہوہی
 نووسیوہتہوہ ، نہمہش بہ بہ ہلگہی نموہ کہ کوری شاعیر نیو بالی پینجہمی پینج خشتہکیہکدی
 لہبہرہ .. لہ لایہکی ترہوہ نمہ بہلگہیہ بو نموہ : کہ گہلی شیعری شاعیر لہناوچوہہ .

خوزگہ نمو شتیکی شاعیری لایہ ہلاؤی نہکردوہ تاکو ہر چاپی دوہمی نم بہرہمہ ہکوی .
 شایانی باسہ دہقی تمواۓ نم شیعیرہم لہ دہستہنوس و پہرہ شہو پراگندہکانی ماموستا حہمہ
 بوہوہ وەرگرت ، ہر وہک لہ لیکدانہوہی دوو تاکہ " تورکی " و " فارس " یہکیدا یاریدہی دام
 شایانی سوپاس و ہرزہ .. بہلام داخ و مہخابنی خوم لیوہدا دہرئہرم کہوا پہراوخانہ ناوہدان و
 گہنجینہ پ لہ گہوہری شوچراکانی و بیرہوری یہکانی لہ ہلکی و ہادا تہی ؛ ہلاؤیان ناکاتہوہ .
 ناا جبگہ گازندہیہ لہ ماموستا حہمہہور ۱۱۲ .

(پهوشتی جوانی مهلیک مهحمود)

له سایمې ساهې، محمود ، جیهان ته حیا په دووباره
 په فیتان فرسته تهره، مکه کن ، ته خسر: هر ته مجا ،
 سولای طاهری محمد ، نهژادی پاکي معرفه
 له نسلي حیدره ، شیري خودایه پاک پفتاره
 وهرن نیمش له حویی دین و عشقی حیدره که پر
 غنیمت وا دهی حیفه له سوب نه یخ دینه نیواره
 جوان مردانی جنگی با ، خبهردار کدین به جمعیت
 به شارهت دهین بلین : پیان غزایه قهتلی کوفاره
 کسی " باغیض " به تولادی حیفه و نسلي محمدی
 له هر دوو عینا مهتوکه : سووکه ، بت په رستاره
 به لی : تهره: کسی نیسلامی به رهق بی: له پی دیندا
 دهی روحی تنفکا نهو ، له پنگی نهو غره ب سواره
 له سایه پهوضه یی پاکي جنابی زاتی کاک محمد
 به قهتلی دوژمنی کافر ، پلنگی تهره کن کاره
 بی محمدیلا برای نهو " حذرته شیخ قادری نادر
 له ههنگامی مصافی دوژمن، فهرهنگ ، کـرداره
 عهیرهت ، شمعی غیرهت ، با " تجمّع " کدین به مردانه
 به تموفیتی خودا نهول ، دووهم " مهحمود " هـرداره
 جهوان مردانی " مرگه " و " پژدهر " تهره خودنمایی کدین
 لهسر تهری جنابی حذرته تی " نهو " شاهه سالاره
 له پوژی " معرکه " و جهنگ و جهدل عرصه یی عهویی دین
 سدرم قوریانی هر دووکیان .. که نهو دووشیره خونخواره
 به پروزه ردی دهچته عرصه یی پوژی جهزا هر کس
 لدهس خوی دیرکا نه فرسته نهو نهم جهجه دووباره
 موسلمانان خودا قاپی مورادی بو گوشاد کردون
 " غفور " چیکمه همو کس کوا وهکو تول برینداره

****

- ۲۷ -
" بهاری "

به بولبول موژده بی ، فهسلی به هاره
به صه ییادان که وه ختی " کهو " بوواره
به قومریش هم به شارهت بی له مهولا
له پای سهرووا ، سه دای شینی هوزاره
ئه سهف بو حاله تی عاشق له بهرچی ؟
به هار و پایز و زستان خوماره
به عوش شاقان بلین : با بهس بنالن
زه مانده ی عوش رته و بووس و که ناره
له سایه ی رحمت و لوتفی ئیلاهی
کهژ و کره ، دهشت سه حرا لاله زاره
له سوزی ناتهبایی هوز ئه گهرچی
دهروونم وه که تهنووری پر له ناره
له خوشی فهسل و خوشی وهسل یاران
کهلامی خاله " میرزا " زهر نیگاره (۱)

*****

(*) - ئهم شیعره له لاپه ره (۸۲+) ی کهشکۆله کیدا ههیه ، شایانی باسه بهیتی شهشمینی ، ته نیا
عجزی " بهیتکه له دهست نووسه که ی شاعیردا ههیه و بهرچوو نهیوه بالی یه کهمی بنووسی ..
له سه دهست نووسه که ی ماموستا حه مه بوور پرهم کرده وه .
(۱) زه پنیگا : به ئالتوون نه خشراو .

واته : له خوشی وهزی بههار که " زهوی وزار " ئهژێشه وه ، بویه میرزا هوشمه ندهو قسه کانی به
ئالتوون نه خشراون .. واته : قسه کانی که لکا و نرخدارن و باید خیکی گه وه و بههیزو پیزیان ههیه .

(ژیرکوتنی شورشه‌کە‌ی رەسول ناغای کوبە)

"بی‌حمدیللا" لە سایە‌ی "ضابط"ە مە‌عمورە مە‌عمورە
 "قضا" یە‌کسەر بە‌ فە‌یضی ئە‌و؛ شە‌قاوە‌ت خانە‌ خاپورە
 ھۆ‌کمرانی "قضا" ئە‌مـ ڕۆ‌ جە‌نابی سە‌ید عە‌لی و " ئە‌و " بی
 عە‌شایر جوملە‌ ئاسایش لە‌ ئاشووب و بە‌لا‌ دوورە‌ (١)
 لە‌ سایە‌ی سە‌ھوقیات و زە‌بە‌تی ئە‌حکامی ھۆ‌کومت ھە‌م
 ھە‌میشە‌ مە‌ئە‌مە‌نە‌ و ساکن ، دە‌مادە‌م شادو مە‌سرورە‌ (٢)

لێ‌کۆ‌تینە‌و و لێ‌کدانە‌و

_____ : - (×) - شاعیر لە‌ دیوانە‌ دە‌ست‌نوسە‌کە‌ی خۆ‌یدا ئە‌م سەر‌ناوی دوا‌یی بە‌
 فارسی بو‌ ئە‌م شیعەرە‌ی نو‌وسپو‌ە کە‌ بە‌ گە‌ورە‌ترین بە‌لگە‌ی می‌ژوی چمکیکی شو‌رشگیرێ‌ی کوردستان
 ئە‌ژمێ‌ردرێ‌ت بە‌ کوردی ئە‌مە‌یە‌ : [ئە‌و ڕۆ‌ژی کە‌ رە‌سول ناغای کە‌ریم ناغای کوبە‌ کە‌ ھۆ‌کومت گرتی
 و بە‌ھۆ‌ی ھێ‌زی ناوچە‌ی سلیمانی یە‌و لە‌ (دە‌ربە‌ند)ی رانیپو‌ە بو‌ سلیمانی نی‌ردرا]
 ئە‌و ھۆ‌کومتە‌ی کە‌ گرتو‌وبە‌ ؛ سو‌پا داگیرکار و خو‌ین خو‌ارو تالانکارە‌ لە‌ پە‌راوی : (کورد و تورک
 و عەرە‌ب)ی (ئە‌دمۆ‌ندس)ی پیرە‌ جاسووس و خائن بە‌ کوردا لە‌ بە‌ندی (١٥) بە‌دواوہ پێ‌چەر پێ‌چەر
 باسی کراوہ کە‌ چو‌ن ھێ‌رشێ‌ سو‌پا داگیرکەرە‌کە‌یان و لە‌ شکری " سیخ "ی ھیندی و ھێ‌زی زو‌لە
 سەر‌ۆ‌کایە‌تی لە‌ پیلانە‌ گلا‌وہ‌کانی خو‌ی دواوہ و لە‌ دژ ئە‌و رە‌سول ناغای شو‌رشگیر و نیشتمانپەرور و
 گە‌ل دۆ‌ستە‌ ، کە‌ لە‌ ھە‌مان کاتدا چە‌ندانی تری وە‌ک کە‌ریی فە‌تاح بە‌گی ھە‌مە‌وە‌ند لە‌ شو‌رشە‌کە‌یاندا
 بوون لە‌ دژی ئە‌و داگیرکەرانە‌ کە‌ لە‌ ھاوینی سا‌نی ١٩٢٢ دا ڕووداوە‌ .. شاعیرمان ئە‌و
 شو‌رشگیرانە‌یە‌ی رە‌سول ناغامان بو‌ ئە‌گێ‌رتە‌ وە‌ لە‌ لایە‌ن نامە‌ردە‌ کونە‌ چە‌کە‌مەرە‌ق و چە‌کاو خۆ‌رە‌کانی
 ئینگلیزە‌و کە‌ چو‌ن کلکایە‌تیان بو‌ (ئە‌دمۆ‌ندس) کردوہ .
 شاعیر داخی دە‌روونی خو‌ی لە‌م شیعەرە‌دا دە‌ربەرپو‌ە لە‌ گە‌ل ھە‌جۆ‌ی ئە‌و نامە‌ردانە‌ ، بە‌ تاییبە‌ت " ھە‌سە‌ن
 دە‌دە‌ " .

(١) - سە‌ید عە‌لی :خۆ‌می "ھە‌سە‌ن دە‌دە‌" یە‌ ھەر لە‌ بە‌ردە‌ستی ئە‌ویشدا کاری کردوہ .

(٢) - دە‌ما دە‌م : ھە‌میشە‌ .

بهر کهلوی سموری وا له خزمهت حاکما شاده
 'ئدهب' ئیستا له خزمهتیا همیشه مهست و مهستووره
 له ئهسنای فهرضی مهغریبدا ، ئیپادهی حاکمی بو'هات
 له "چوم خرکه" به غاری'هاتمهوه ؛ لهو فرسهخه دووره (۳)
 له ساعهت یهشتی شهو وارد بوو تهشریفی له لای حاکم
 گوتی: "صاحب" بفرما ئهمر"و شهقیانکه به قهستوره (۴)
 پهسول'ئاغا ئهبی'چی بی'چ ئههمیهت کوپ و کالی
 دهبی'نهیبستی'من کیم "دهده"م مهعلووم و مهنشووره
 له "بهحر" و "بهپر"یه بی'باکم ، دهیانبهم بو'سلیمانی
 تهماشای (لووله چهرمین)کهن ، به جان بیزاری مهغرووره
 سلیمانی موشهرف بوو ، به تهشریفی "دهده"ی عالی
 "تعالی الله"عهجب هیمهت چ (ئهحکام)وچ(دهستووره)
 له بهگزادهی ههموو عیلى (موپادی)دا مهگر پهیدا
 ببی'وهک "ئهو"سواریکی ، وهها بهم نهوعه غهییووره
 گههی'تدعیقی ئاغاوات و بهگزادهی (هههوهند)ه
 گههی'تهسخیری قهلهی (لیوزه)کرد (کونه تهنه دور)ه^(۵)
 ههتا کهی تو'زویان بهستم دهکهی ئهی حاکمی عادل ؟
 خودا بهردار نی یه قهومی لهدهس ئهم حیزه مهقهووره
 لهمهولا تهرکی ههه بهحس و بهیانیکی دهکم چونکه
 نهوهک خهلقی بلین : "میرزا" له بهرچی وایه مهغرووره

*****

(۳)- چوم خرکه : گوندیکه نیو کاژمیری پیادهری له قهلازوه دووره .

(۴)- قهستوره : مههست له جوړه (سونی) و (نیزهیه)که ، نامیرنکی تیژی برینداره کهره به
 سهری تهنهنگهوه کراوه .

(۵)- قهلهی لیوزه : قهلاى لیوزه له ناودهشته ، له پشت رانیهوه .

(هولدانی شاعیر بوگواستنهوی کاره کی له مرگهوه بوته لادزی)

سهلامی من ؛ له جهمعی ساکنی مهئوری مهعموره
له سایه ئیلتیفاتی ئیوه " میرزا " شادو مهسروره
له خدمت حاکمیکا خادم ، سایه هوما وایه
له سوئی تالعی مندا له میدانی عهتا دووره
ئهگهر لوتفی جهنابی حاکم بی ، دیمه خزمهتتان
وه گهر نا ؛ با بئیم لیره ؛ بهم ئهحواله مهغدوره (۱)
دهئیم : بهلکو له خزمهت مال مودیری ئیستفادی کم
بیحه مدیللا به مودی ئه ، له عالم فاش و مهنشوره (۲)
به مهئوریتی بی ، تهعین بیم مایه مهعیشهت بی
ئهگهر مومکن نه بو ، فهرموو خدیالت فاسده دووره
ئهگهرچی بی نهوا " میرزا " له سوئی تالعی خویدا
ئومیدیکه نی یه ، لاکین .. به لوتفی ئیوه مهغروره (۳)

****

لێکۆڵینهوه و لێکدانوه

- :

(۱) - واته گهر حاکم ؛ دیاره " مهیست له پیروته ناغایه " ههیی و رینگام بدات ، ئهوا دیدنهیتان
ئهکم ، وه گهرنا ئهوا بهم حاله زۆر لێکراوی یه خویم با بئیممهوه و ئیوه ههولم بویدنه .

(۲) - فاش ؛ ناشکرا ، دیار .

(۳) - بی نهوا ؛ له کوتهایی سالی ۱۹۶۳ دا کاکم (عومهری برام) ماموستای قوتابخانهی گوندی
" سهرگهران " بوو له ههولیر .. نامهیهکی به نازناوی " بی نهوا " وه بو هاوکم نارد ، هاوکم فهرموی ؛
(ئهمه مانای ؛ نهردار ، ههزار ئهگهینی) ...

(چۆلکردنى قەلادزى و لە کارخستنى فەرماندارانى لە لايمەن ئاغا پانەوه)

ئەوا دووبارە چۆل بوو ، خانەواری مولكى مەعمورە
 گەلى نامەرد و بى ويژدان ، بە حالى ئىمە مەسرورە
 بە دوو پرووى و سىياسەت ، عەشرەتى خوى فیکریان تیکدا
 ئەسەف بو "ئەحمەدو مینە فەنىش" بوون ئەو کەچ و پوورە (۱)
 بەلى : مینە گزیر مەئموورى بەسم و "گا" و "مانگا" بوو
 ..بزن، چوار ئانەیی دەستاند ، لە پى ئىنساف و دین دوورە (۲)
 (بىحەمدیللا) خەلەسىم بوو ، لە دەس کویخا حمەد و مینە
 خەتای ئاغا سەلیم ناگرم ؛ کەوا ئەم قەومە مەغدورە
 لەبەر بى مەغزی ئەو قەومە ؛ ئەویش ئاسیمە سەرمەوا
 عیلاجى بو نەما بوو ، غەیری ویران کردن و پوورە

لەیکۆلینەوه و لەیکدانەوه

_____ : - (×) - کۆرى شاعیر ئەفەرموی : ئەم شیعەرە پەو پونەپەوه دانراوه : لە

سەردەمی حاکمىتى سەلیم ئاڭادا : قەلادزە چۆل ئەکەن ... سەلیم ئاڭا لە دواى ھاڤەکر ئاڭا
 ھۆکمرانى قەلادزە ئەکاڤ خەمەکانى بەخىلى پى ئەکەن و بەرپەرەکانى ئەکەن ، ئەویش ئەلى : خو ئىرە
 ھەر مولكى مەن نى یە و ئەمر ئەدا چۆلى کەن .. بە پى شیعەرە کەدا لەسەرەتاوہ شاعیر و توویە :
 (دووبارە) ديارە ئەو جارە بەلای کەمەوہ دووہمىن چۆلکردنى بووہ .

(۱) - شاعیر (ئەحمەد) بە (کەچ) واتە خوار ناوپردوہ بە رەنۆسوسى کۆن بە " کچ" یش ئەخوینىتەوہ
 .. کە جوانبەکى و نۆزەبى تىايە و تەشەرى خوشى داوہ .

(۲) - شاعیر ئەو ناھەقى یە دەر ئەکا کە مینە گزیری پیاوی ئاڭا چۆن بە مەئموورى ھاڭ وەرگرتنى
 .. گاڤ مانگا، دانرا بوو .

ئوموورى مىللەت و قەومى؛ لەدەس ئىسمائىلە جوودا بوو
 كە ئەو مەلەوونە بى دىنە، ئەمىر بەرىو، كەپرە سوورە (۳)
 لەمەولا قونڧەرە، عەلمودە و ئەسبەبى فەنتازى
 لەبەر كات و بېوشن " ئەحمەدە " رەش " چىتە لا پوورە
 كەلاش و كالىي مەشكالە خوش بى، ئىحتىياج نابى
 لەسەر ئىرسى پدەر جەدىان ئەما ئەو دام و دەستورە (۴)
 ئەگەرچى وا لە عالەمدا دەلەن: زولمىكى ناحەق بوو
 بلى: تەقسىمى (ئاب و داب) واىە، بوىە مەجبورە
 دەپرسن: مەسكەنم كوى يە، لە چۆلى سابقا كەوتوم
 لەدەس كوئىخا بەراز و مامە پىروٲ " خالە " مەقهورە (۵)

****

(۳) - كەپرە سوورە: ئامازەبە بو جەژنىكى ناودارى جووھكان بەناوى كەپرە شىنەو كە شاعىرمان
 كەپرە سوورەى وتووە و رېكەوتى يەكەم باران بارىنى پايز ئەكا، تىابا هەمەجور خواردن و خواردنەو
 نامادە ئەكەن.

(۴) - كالىي مەشكالە: جوړە پىلاونىك بوو لە چەرم و پىستى مالان دروست كراوە.
 - پدەر - باوك.

شاعىر دىسان بە تەوسەو بەو باوك و كورە كوئىخا و گزىرە ئەلى دەبا بخون و دەردىان بى لەسەر
 قونڧەرەى عەلمودەى جارانباندا دەبا كەلاش و كالىي مەشكالە لەپى بکەنەو، قەيناكە موحتاج ناھن و
 تەوساكە ئەچنەو دوخيانى پەپرەوى كردنى نەرىتى باو و باپىريانەو.

(۵) - چۆلى سابىق: كورە شاعىر ئەفەرموى: مەبەست لەو كانى و ئاوەبە لە گوندى گەرسىپان لە
 نزىكە قەلەزەووبە و لە كاتى چۆلكرد نىدا مالى خالە مىرزا ماوەى پىنج شەش مانگ لەو شوئەدا
 بوون.

مام پىروٲ: بە پىروٲە شەل بە ئاربابانگە بوو و ئەوىش خەلكى ئەو گوندە بوو.

(دلدارى له هاوچه شنى شيعرى تايدربه گ)

دیده بى نوورم له دووریت نوورى چاوانم وهره
 شههدى وهسلئى تووم دهوايه خونچه خندانم وهره
 زور دهمیكه ئینتزارم روح بهسدرگهردت بکهم
 فرسته ته تشریف بهرموو ، تا له مهیدانم وهره
 تا کهمى ماوه بهمهق ، قوریان بهسدر وهقتم بگه
 بولبولی روحم له پهلوازه زوو به ئامانجم وهره (۱)
 نهک نهجل مؤلته نهداث و دوور له قاپیی تو بيم
 چاکه زوو خو بکهم به قوریان ئهئى سلیمانم وهره
 سهده که مووریکى زه عیفم جانفداتم دهم به دهم
 گهر گوناهیکم ههیه ؛ چاوم پهشیمانم وهره (۲)
 دیدیه موحتاجی نیگاهیکى هیلال و چاوی تووم
 گهر له ده " و چوار " نه بئى وهک " پوژى " بهخشانم وهره
 خوم بهعهبدو موخلیسیکی خاسهئى تو عهده دهکهم
 وا له کهم لوتفى و کهرمیت مات و هیرانم وهره
 اساعهتئى فارىخ له گریان نیم ، له دوورى وهسلئى تو
 بو عیادهت چى ده بئى جارى به ئهفغانم وهره
 مؤلته نادا نهجل ؛ ترسم ههیه مهحروم بيم
 سا کهوا بئى لازمه بو سههروو نسیانم وهره

****

- لێکۆڵینهوه و لێکدانوه : نهم شيعره له لاپهه (۸.+) ی کشکۆله که دا په .
 (۱) - بهمهق : به واتای گیانهلا " دئى یان " تا کهمیک گيان له جهستدا ماوه . - پهلوازه : فرین .
 (۲) - لهم بهیتهدا لایه نیکى گهشی بهوانبیزى ههست پینه که بین . له وشهئى مووریکى زه عیفم
 لیکچوونیکى ورد له نیوان شاعیر خوئى و میروله بیکى لاواودا دروست بهوه ، ههم لاوازی و ههم له
 وردو گردی و کولنده اندا لیکچوونه که پینکهاتوه .

(بهره و باره گای پیغه مېهر)

نهی به سمرگهردی سمرتېم نووری چاوانم وهره
 من له هیجرانت شهو پوژ زارو نالانم وهره
 دل میسالی کوورهی هددادان پر شهپارهی ناگره
 بو شهپارهی فرقه ت و سیننه بریانم وهره
 باله هسره تدا نه مینی نهم دلهی بیماره کم
 وهک نه سیمی سوېحدهم گول خونچه نه فشانم وهره
 هینده تینووی قه تره ئاویکی زه نه خدانی نه توم
 کهوسهرم نابی به تو ، خضری هدیوانم وهره (۱)
 با به پروزه ردی نه چم بو عرصه یی پوژی جنه زار
 زور زه لیل و موسته حقه ی خهیر و ئیحسانم وهره
 چون شه فیعی ؛ جومله ی عوصیان و گونه هکارانی تو
 مهرحه مت فهرموو ؛ له بو دفعی گونا هانم وهره
 خاکی بهر پیکه ت ده بیته سوورمه یی چاوی " غفور "
 مه عصیه تبارم بو سه هلی باری عوصیانم وهره

****

لیکولینده و لیکدانده

(×) نهم شیعره له لاپېره (۸۱) ی کشکوله کدایه .

۱- کهوسهر : کوثر ؛ مدهست لهو ئاوه پیروزه یه ، روباریکه له بههشت .

- خضر : خدر ؛ خدری زینده ، حمزه تی خدر .

- خضری هدیوان : مدهست له زیندویتی و سمرچاوه ی ژبان و زیندویتی هدا هتایی یه .

واتا : من هینده تینوی دیدار و دلوی ئاری ناوچالی چه ناگه تم ، نهمش له کاتی ماچ و زیاره تکرده
 بدی دی .. بویه لهو حالی به یدک گه یشتنه د مروف پیوستی به ئاری کهوسهر نی یه و هاتنی " نهو "

وهک په یدابوونی خدری زینده وایه .

(ژيان و پژگار)

گمردون به کهچ بهوشتی ؛ مەردیکی وا دلیره
 قاوه‌لتی و نیوه‌پوژهی کردووم به دوو کولیره
 وه‌زعی یه‌تی زهمانه ؛ کاری به ئیقتضایه
 چونکه به ئیقتضایه ؛ نه‌نجامی زور به خیره
 بو‌گمردشی زهمانه‌و ئهم وه‌زعی پژگاره (۱)
 لازم نی یه ته‌ئەسوف ئهم عەمره تال و سوریه
 نیک و به‌د و کهم و زور ئەهلی خیره‌د ده‌زانن
 کاری زهمانه‌وایه ، پویایه ، نه‌ره شیره (۲)
 ته‌وصیفی وه‌زعی ده‌وران ، حاجەت نی یه به‌یانی
 پژی ئەزەل کراوه ، ته‌قسیمی من ژمیره
 ئهم ده‌هر و چه‌رخ‌ی دوونه ، کاری به چه‌ندو و چونه
 به‌عزی جکه‌ر به خوینه ، بو‌به‌عزی خیرو بی‌ره
 بی‌هوه ، هەرچی ده‌یکه‌ی ، پینج و دوو پوژه ئه‌یام
 رازی به لوتفی هەق به ، قانع هەمیشه تیره
 جیقه‌و ته‌ماعی دنیا مه‌تەلب نی یه ئەگەر بی
 مننەت په‌زیری کەس نیم ، ته‌قسیمی خو‌مه لی‌ره
 ته‌قسیمی من که هەرچه‌ند ، پژی ئەزەل کراوه
 زۆریش بی‌هایه‌تی دی ، بو‌من (که‌می) سوپیره
 وه‌زعی زهمانه چون بی ، پیم خوشه با وه‌هابی
 بی‌عقلی یه و سه‌فاهەت ، کهم .. زۆره پابویره
 هەر کەس به قه‌ولی ده‌وران نارازی یه سه‌فیهه
 حەبیاله چه‌رخ‌ی گمردون ؛ پرووی شینه چاوله ژیره
 بو‌ته‌فره‌دانی عاله‌م ، مەردیکی زور شه‌جیهه
 "میرزا" به قه‌ولی ناکا ، چاوی ته‌ماعی کویره

*****

لیکۆلینه‌وه و لیکدان‌ه‌وه : (۱) - گمردش : پرووسووران‌دن ، گمرا‌نی چه‌رخ‌ی پژگاری مه‌به‌سته .

(۲) - پویا : ریوی .. لی‌ره‌دا مه‌به‌ست فرت و فیله .

(جەسەن دۆدە)

- ۳۴ -

چىبىكەم لەگەل چەرخى دەنى تەبىعى چەواشە
ئەغنامى وەجاخ ، خەصرە لە ئەو ماگەر و جاشە
فەوتارە لەبەر جەورى ، ھەموو مامش و زوودى
ئەموالى پەغىت ھەموو مەنھوب و بەلاشە (۱)
مەعكوسە فەلەك : كارى ھەموو چەوت و چەوتلە
مەلکۆكە : وەكو " ضابطە " يە حۆكى لە پاشە (۲)
دەورانى يە ئىستاكە فەلەك ، ھەر دەمە پەنگى
دینیتە مقابل لەگەل ئاوریشم و قوماشە
كى تاب و توانای ھەيە ئەم وەزە قەبولكا
چون لايقە ئەم سەرچەدە ، بەو حیزە قەلاشە (۳)

لېكۆلېنەو و لېكەدانەو

_____ : (×) - ئەم شېئىرەش پە مەھەستى داشۆرىنى جەسەن دۆدە وتراو

(۱) - مامش و زوودى : ناوى دوو عەشیرەتى پە ناوبانگى ناوچە قەلادزەن .

(۲) - مەلکۆكە : لەكەدار .

واتە : فەلەك و دەوران كارەكانى ھەموو ناھىكە و چەوتە و وەك " ضابطە " كە مەھەست (ضابطە) پەو پە زمانى گەلىنى
و كوردەوارى [ضابطە] واتە قومیسەر (مفرض) ى پولیسى ئوسا پەو كە كۆنە ئەفسەرى . بىسمانى پەو .. شاعىر

ئەو فەرمانپەر وایبە پە لەكەدارى و پەرو دوارە چەوى خراپ ناوپردە ..

(۳) - تاب : تین : تاو ، گەرمایى .

- سەرچەدە : مەھەست سەنۆرە كە جەسەن دۆدە ضابطى سەرسەنۆرە و ئەندامى لێژنەى دياربەردنى سەنۆرى نېوان نېران و

عیراق و توركيا پەو .

- قەلاش : لېزەدا پە واتای ھیچ و پەوچ دیت .

(حه‌سەن گارەش)

داد لە دەس چەرخی دەنی ، رەفتاری هەر کینه‌و غەشە
 وەزعی دەوران دۆن پەرستە ، هەر خەریکی گەردەشە
 کەس نەکا مەنعم ، ئەگەر هەرچی بلێم : حەقەم هەیه
 چی لە گەڵ چەرخی دەنی کەم و لە ئیم و پەرەشە
 پوشتە ی صەبرم لە دەس چوو ، تاقەت و هوشم نەما
 چونکە ئیستای بو تەماع و چیشە ، عەلەم چاوەشە
 سەیری کەن ، ئیستای لە جینی حوکماتی بابە کری سەلیم
 ساحیبی ئە حکامی مەعمورە حەسەن مانگەرەشە

لێکۆڵینەوە و لێکدانەرە

_____ : (*) بە پێی سەرئارای ئەم شیعەرە بە دەستخۆوسی شاعیر لە دیوانە کەیدا بە
 فارسی نووسیویە و ئەمە کوردی کەبەتیی : (لەوه‌صفی - حەسەن گارەش) کە لە دوا ی چۆلکردنی
 (دەرینەند) و (قەلەدزە) بوو بە کوێخا و هەر خۆی حوکمی بەسەر قەلەدزەدا نەکرد کە ئه‌ویش
 هاوالێکی هەبوو (پەرسول مامش) بوو ، ئەو دیوانە بە جووتە حوکمان بوون کە لە لایەن ناغاگانەوه
 ئەو فرمانەیان پێشپێرا بوو [منیش وە کە لە وتە ی قەلەدزەبە کەوه پێستوووه - سەلیم ناغای مەمەند
 ناغا - دوا ی بابە کر ناغا بە گۆره‌ی ناوچە کە ناسراوه ، دیارە یا ئە لایەن ئەوه‌وه یا پای ئەویشی
 تیا بووه کە ئەو جووتە کوێخایە (حەسەن) و (پەرسول) نوێنەرایەتی ناغاواتیان کردووه شاعیرمان
 هەجوویی کردون .

(دلبه‌ندیی به غه‌وسی گه‌یلانی یه‌وه)

موسولمانان ، عیلاجم کن ، دلم مه‌هجوور و موشتاقه
له داخی فیرقه‌تی جانان هواس و تاقه‌تم تاقه
ره‌واقی دیده‌یی نووره ، له داخی فیرقه‌ت و دووری
له وادی می‌حنه‌تا ، ویل و پهریشان گهردی ئافاقه (۱)
له بازاری خه‌ما ؛ تاکم ، ده‌نالینم به‌شو تا پروژ
له‌ده‌ستم ده‌رچووه صیدی ، له وادی ئه‌یمه‌نا تاقه (۲)
به نیمه غه‌مزهی چاوی ، پسا پوشته‌ی قرار و هوش
به ضایع رویه‌ عومرم له سه‌ودای ئه‌و ، (که‌وا تاقه)
له گولزاری ئیره‌م ناکم ، ته‌مه‌ننایی گول و ریحان
که بو من کافی یه‌و به‌سمه ، شه‌میمی ئه‌و که‌وا " تاق "ه (۳)

لیکولینه‌وه و لیکدانه‌وه

— :

- (۱) - ره‌واق : هه‌یوان ؛ پینشی هه‌موو شوینیکی خانوو که سه‌ریگیرایی
(۲) - وادی ئه‌یمه‌ن : مه‌به‌س له - سه‌ره‌زه‌ویدیکی پیروژه - وه‌کئ : " مه‌که " و (مه‌دینه) و (قودوس)
و (کیوی تووزه) .

(۳) - شاعیر لهم به‌یتدا وه‌ستاییه‌کی ئه‌وتوی به‌کار هیناوه له ده‌ربهرینی دا که ته‌توانم یلیم :
وته‌یه‌کی یه‌جگار دانسقه‌یه ، چونکه کس نه‌بووه و نی یه له به‌واداره‌کاندا که ئاره‌زووی چوونه
به‌هه‌شت و گول و ریحانه‌ی نه‌کمن .. که‌چی لیره‌دا (شاعیرمان) به‌و هه‌موو ئاینداری و به‌روا
به‌هه‌زه‌وه که تیگرایی شیه‌ره‌کانی بو‌مان ناشکرا نه‌کمن ، ئه‌وا یه‌رپ و به‌وانی ئه‌لی : من ئاره‌زووی
گول و ریحانه‌ی گولزاری به‌هه‌شتی " ئیره‌م " ناکم .. ئه‌م وته دانسقه و جیاوازه‌ی پشی له‌وه‌وه‌یه که

به شیتیم تیمه گهن یاران ، مهلین : بی هووده عهوداله ،
 له ته مرو نه هیو حوکمیدام ، له هدر دوو عالهما تاقه
 له سهودای ، گهر سهریشم چی ؟ به شاره تمه به وه لاهی
 شه هیدی وا ؛ به کس نادا ، به لوتفی خوئی کهوا (تاق) ه
 ته مامه خوّم به قوریانی سهگی ده رگای (محی دین) کهم
 که نهو نیسبهت به شاهیکه ، له جهمعی نهولیا " تاق " ه
 چ باکم عالهمی دونیایه ؟ دل مهستی جه مالیکه
 قیامت کهی به خاطر دی ، له ته صویری کهوا (تاق) ه
 خدیالم ناگرئی فهوتانی مال و عومری شیرینم
 نه گهر بی تو قوبوولمکا ، به عهبدی خوئی کهوا (تاق) ه
 ده زانم پیم دهلین : (میرزا) به پیری فیکری گوراه
 خودا !! بکهی به قوریانی سهگی نهو شاهی عوششاقه

*****

به لای شاعیره وه به تنهیا پونی نهو بایدی تنانتهت به یاد کرد نهو هوش به بیریا دیت و له لای نهو
 خوشهویسته یه وه بو شاعیر دیت و بهس و پر به پر و جینگهی نهو رهنگ و بوی گول و ریحانهی گولزاری
 (ثیرم) ی بو نه گریت ، چونکه نهو خوشهویستهی که (غوس) ه و خوئی تاکانه (تاقانه) به و
 له پیت و پیروزیدا له توانای نهودایه که چهندانی وه ک شاعیر به به ههشت بگهینی ، نیتیر بوچی
 ناره زووی گول و ریحانهی گولزاری (ثیرم) بکات ؟ که شتیکی مسوگر نی به که دهست نه کهوی ،
 نه گهر مدرجی تاییه تی له شاعیر و ناره زووکارانی نهو گول و ریحانه یه دا نه بی ، به لام په یوهندی و
 روشتهی له گول غوسدا به پاکی به کسهر نه یگهینی به وانه .

(" هدر له زه می جدهن دده " دا)

چیبکهم له گهل نهم چه رخه ، که نهو ماکرو و دیله
 ساحیبی دیوه خان و کهر و ماین و چیله
 ته یاره شکینکی هیه ، لوله ی چه رمین
 نهستون شکه نه ، دوگمهی یه گولخه نی فیله (۱)
 دهستیکی هیه ، رهنده به ئیکرام و ته وازع
 مدعموره له سایه ی فره چه ، ئابادی جه حیله
 وه قتی به تگه دیت و ده کا ئاره زووی دان
 وه ک بزنی به روایت هه موو پاشی که میله (۲)
 حاشا له قه زایه که نهو ضابطه یانه
 بهد جه ره ، وه ک پیره زندی مهنیدی خیله
 بو شانی حکومت نه سهفه ، سووکی یه قوربان
 حاکم به سهری خوت ؛ نهو له شاره مه هیله
 حه ییاله له مهیدانی ئیطاعت به ده لاکی
 نهو کوونی یه شهرمی نی یه ، بهو ریش و سمیله
 زانیومه له بهر خاتری کی سهرفی نه زه رته
 " نهو " به دتره له م ، چه رخی دهنی چهوت و چه ویله
 " میرزا " چ ده لئی چه رخی دهنی دوون په رسته
 مه ردی چ نی یه ؛ تالع و ناوچاو و ته ویله

****

لیکولینهوه و لیکدان نهو : - (*) به پنی سه رناوی شیعه که له دهست نووسه که ی شاعیر دا ، نهم شیعه
 وه ک نامیده ک بو لاهردنی - جدهن دده-پیشکه ش به بابیه کر ناغای کردوه .
 (۱)- نهستون شکه نه : نشان شکین .. نهستون : کوله که .
 (۲)- شاعیر له دهست نووسه که یدا له جیگهی " تگه " نووسیویه (ته له ب) نهو هه لای نووسیینه ؛
 چونکه (ته له ب) بو ماین و (فال) بو ماکرو (با) بو گوگ و ... تگه " بو بزنه .. شاعر له بزنی
 دواوه .

(د پسانه وه له باره ی سیاستی حهسهن دده دوه له ناوچه ی پږه دردا)

نهوا نزدیکه وهقت و مهوسمی تهعدادی نهغنامه
 تهماشای وهزعی دهورانکهن ؛ نه نتیجه چهنده ناکامه
 شهفیق مهئموری پږده ربی و حهسهن بؤ مهنگوری زوودی
 عیتاب ناکهم له حاکم من ، له گهل والیی ی بهغدامه
 حهسهن چؤن لایقی شهئنی ههیه بؤ سلکی مهئمورات
 وهجاخ و مامهش و مهنگور ، له سایه ی جومله بهدنامه
 چ قوناغی نهماوه ؛ نهو سهریکی تیا نهدا یا دوو
 له تهحسیلاتی نهعشار و له تهخمیندا به نهقدامه
 دهبی چؤنم تهسالح بی ؟ له گهل کویتخایه کی شینئ
 که خوینی کوئی ، هیشتا کوو نهداوه ؛ تازه داوامه
 نومووری میللت و زهبتی قهزا و مالی یه یه کسهر
 له زهبت و حوکمی نهو دایه ، له بهر نهو وهزعه دهعوامه
 گوزهشته چوو لهدهس سهرفی نهزهر ، بی موقتزا وایه
 به هدر نهوعی که بوو رابورد نهمن ترسی لهمهو لاهه
 به مردن گهر نهجاتم بی ، لهدهس نهو نابرو و چوونه
 به وهللاهی رهزامه ندم ؛ له داغ نهو کوته پسمامه
 نه گهرچی نیفتیخاره ، نیصفی میللت بوته عهشهره تمان ؛
 نهمن خویشایه تی ناکهم ، دهرمکهن لهم دهر و بانه
 رهفیقان موته حیدبن نیوه ، بهسیه نابرومان چوو
 زهمانیکه له عالهمدا به مهربدی رهبتی نیعلامه
 نه گهر حاکم قبولکا " من بعد " - من - کاتبی ناکهم
 دلهم هینده له حیره تدا تهحیور ماوه سهرسامه
 قهلهم یارایی تهحسینی حهسهن حوسنی نی یه چیپکه
 "غهفور" بی جا ، ده که ی ههرچی دهلیی مهمدوحی ناغامه

****

(پرواو نالهی دهر وون) م

نهمن دهر د و مصیبت ، وا له جیی باب و براو کسمه
بهلی : فرباد و نالهی شهو ، فلهک گهر لیمگه پری بهسمه (۱)
ره فیق و دوست ، نهما ته مرو به دل بیته عیاده تمان
چی یه ، دهر د بهلا خوش بی ، غم و میحنت بهلا بهسمه
عیادهت بو کسمی چاکه که دوو چاری مصیبت بی
مصیبت ته مری مهولایه ، نهمن نهم ره عمده ته بهسمه
غوبارنکم له سر دل بی ؟ به ته شکي دیده کم دهیشوم
نهمن پیم خوشه نهم حاله ، که سیکم " بی کسمی " کسمه
به بی مهیلی و موحیبت کهس ته گهر بی ؟ هر نه بی نابی
به غم خواری بهلا و دهر دت نهمن خوم بی کسمی بهسمه
تیرادهی هق ته عالایه که دوو چاری مصیبت بووم
مهلی من بی کسم " میرزا " خوا خوی بی کسمه بهسمه

لیکولینه و لیکدانوه

_____ : - (*) نهم شیعره له لاپره (۱۰۰۹) ی کشکوله کمدایه .

(۱) واته : دهر د و ناره حهتی و پروداوی جگهر پر هار جووته له گهل ژیاغدا ههنگاو نهمی ؛ وهک
باوک و براو کسمی لیها توه و لیم جیانابیتوه ، بهو حاله شیموه هیشتا هر پیی راز یم ...
با له هات و هاوار و نالاندنی شوی شدا به ده سیوه یم به مهرچی نه گهر چرخي پروژگار (فلهک) لیم
بگهریتو بارم گرانتر نهکات چونکه من نو تووش بوونهی خوم به بهس نزانم .

(دیسانهوه له بی تاقهتی و کهچ رفتاری زهمانه دی دوون)
بو شیخ محمود (*)

وهه جانا ده خیلتم ، له بهر ئهم جهزنی قوریانه
به دهستی خوت تهو بکه ؛ به قوریان تهو حهفیدانه
ده بیته - ههچ و لئه کبه - ؛ تو خه لاسمکه دی له دهست ههجران
به شه معی ماهی پوخساری بسووتیم بی حیجابانه
ههتا که دی له خه راباته بنوشم میحنهت و دووری
له سایه دی تو نه جاتم بی ، له دهس ئهم شن و گریانه
چه حاجهت عومری و ا دائیم ، به ئاهو حهسرهت و نالین
میسالی کوتری یاهو به نالو ئاهو ئه ففانه
به سه ، تاکه دی له پژده ردا به زایع چی سهر و مالم
چه خوش ئه ییام و وه قتیکه ؛ بهرۆم له مۆلکه ویرانه
بهرۆم ساکن له مۆلکی بم ، مقامی (ئهممه) ی شیخه
له شوهره تدا سلیمانی وه لی ، جینی شاه و سولتانه
سهر و مالم فیدایی رهوضه ی پاکی به سوله نلاه
له سایه دی تهو محی دینه دیش شه فیعی جورم و عوصیانه
په ناهیده به ده رگاهی جهنابی حهزره تی شیخم
له ههر دوو عالمه "تهو" شوعله به خشی نووری ئیمانه
تهو خوم کرد به قوریان ؛ ئاستان بو سی شه هی گه یلان
به ئومیدی بلین : "میرزا" سهگی ده رگای پیرانه

*****

لیکۆلینهوه و لیکدانیه : - (*) سهرناوی ئهم شیعره ئه وهیه که شاعیر خوی له دیوانه دهست نووسه که پیدایه
داپناه و ئارهزوومندی خوی تیا بهر برپوه که له (پژدهر) وهه بگوزریته وه سلیمانی ر دپاره زه که
نامه یه که بو شیخ محمودی نووسیوه .

(نیشتمانپهروهری)

نهری یاران ، لهبرچی وایه عالم ، مات و حیرانه
 له گهرداوی غم و همدا ، نوسیر و دل پهریشانه
 دهبینی دوست و تهحبابیش نهما مهیل و موحیبه تیان
 کهوا ئیستا له دهرهق یهک ، دهکوشن بی حجابانه
 نسهف بو میلله تی ئیسلام کهوا کوردایه تی مهخوره !
 لهبر سوئی نهمهل نهمرو ، سیاست مهربدی مهیدانه
 وهها کهوتوته داوی فیکره تی تحصیلی جیقه و مال
 شهربعت پایه مالو عیلم و تهریسیش بهیده " آنه "
 چی یه نهم گونبه دی نهمفلاکه شینه ، و لهسه رقینه
 به دائیم هر وهکو بوومه ، بهحیله و فیل و نهمفسانه
 فلهک بو خوی دهنی تبعه ، وهها وهزعیکی گپراوه
 به کوللی کهس نی یه فکری به چاکی لهم خیابانه
 سهباتی بو نی یه ، پینچ و دوو بوژی لهزهره تی نادا
 به کهس هر وهک " نهمبو جه هله " له دووی خوونی شهیدانه
 بههر نهوعی تهماشاکهی ، نهمونده دوون رفتاره
 نهماسی وایه ، پرووی شینه ، به عهکسی هر له دهورانه
 نهیالی (عالم ای دنیای نی یه ، غهدهداره بی باکه
 تهماشا ، چی له عالم کرد ، گه دایه ، ئیسته سوئتانه
 حجابینکی نی یه ، بهد بهخته لو نهمولادی کاک نهممه
 ده گپړی وهزعی ؛ نهمه موارو مهیلی کافرستانه
 خه جالته بی ، له دیوانی خودا نهی چهرخی بی مروهت
 که بویته دوشمنی خوونی ، له گهل نهم قهومی کوردانه
 دهسا ؛ چیبکه نهمه گهر جاری ، دهگا دهستم به دامانت
 دهبینی چیت بهسهر دینم ، دهکهویه رهوتی دومانه (۱)

***

(۱) - لیره دا که له رهوتی دومانه دواوه کینایه به و له پهن دپیشیناندا هیده وتراوه " جووه " له ترسا
 ، (فدی) له برسا و ، (دوم) بوپهرو خیرا پرو .

(تهره صینی ته شریف هینانی مهلیک بو سلیمانی)

به شارهت بی بیحه مدیلا ، له نووه ، جهژنه سه پیرانه
له سایه جددی کاک نه حمده ، جیهان یه کسره چراخانه
نه ماده وری سیاست (کافرستان) مه حوه ، یه کباره
به تهوفیقی خودا نه ووهل ، دووهم مه حمود حوکمرانه
چرای دین هه لکرا ، نه حیا بوو ئیسلام سهریه سهر میللهت
هه موو وهک خونه گول ، پشکووتووه ، شادان و خه ندانه
له (خوشناو) ، له (زیبار) له کوردی نهو بهری (بادین)
له (هه ورامان) و (گول عونه ره) ، که بهر فرمانی (جاف) آنه
به ره و خوار تا کو ده وری (خانه قین) و لای (جوانه وری)
له (کونه چه کمه ره) یه کسره ، هه تا (خانی ده ره و یانه)
له ناویاندا (ره ئیس) و (میر) و (ئاغا) و (به گئی) هه بوون لاری
له مولک و میللهتی خویان ، که لابیاری سلوکیانه (۱)

لیکۆلینهوه و لیکدانوه : - (×) سه رناوی نه م شیه ره هه لێژاره دی خودی شاعیره که له دیوانه .
ده ستیو سه که یه به فارسی نووسیه ... هه ره که له ناوه روکی شیه ره که وه ده ره که کوهی که شاعیر
نه م شیه ره ی بو پیشوازی کردنی شیخ مه حمود داناوه له کاتیکا که له دیلی ئینگلیزه کانه وه دوی
جهنگی بازبان و گه رانه وه ی بو سلیمانی به پاشایه تی .

(۱) - له بهیتی (۶. ۵. ۴) نه م سی تاکه به (یت) ه ناوی نهو شوینانه که هه ندی له گه وه
پیاهه کانیان هاوگفت و هاو پهیان و هاودل و هاو ریزه وه بوون له گه ل شیخ مه حمود ۱ .....
هه ره ها خودی شیخ مه حمودیش بهرام بهر به هاویه ش نه کردنی (خه سه ره و خانی ده ره و یان) ی له
شوێشه که یه و گیرانی له لایه ن ره ضا شای په هله وه ی یه وه و توویه تی . :

لوتفی شیرینی نه بوو (خه سه ره و) له گه ل فه رهادی کورد

بوێه کهوته دامی (شیره و) تامی (شیرین) ی نه کرد

نه مجا شاعیرمان بهو گه وه پیاهانه ی له تاکی شه شه مده به (لار) ناوی بهردون بهرام بهر به

له بهی (ئینگلیزی) کافر دا، له گهل (پوم) و (عه جهم) جهم بوون
 نه (دنیا) یان به دهس هینا ، نه (عوقبا) یان له همبانه
 کهسانی طالیبی جیقه و ته ماعی مائی دونیا بوون
 خه جالته بارو ، مه جووین ، له کرده ی خوی په شیمانه
 به (شهرعی مستهفا) نابی ، کسی باغیض به (ئه حمده) بی
 به هیچ دینی پهوا نابی ، عه دوو بی بهو حه فیدانه
 له سلکی کورده واریدا ، له مولک و میلله تی ئیسلام
 له کوی پهیدا ده بی شیر ی وه کو نهو مهردی مهیدانه
 به نه حکام و عه دالهت ، زویده یی نه ولادی حهیده ر بن ؟
 ده بی چون تابیی نه مری نه بی ؟ نهو دوو برایانه
 سهرم قوریانی فیکرو هیمه تی نه سلی (هه ماوه نه ده)
 (که ریم به گک) خوی نه کرد ، تابع به نهو بی چارو پرویانه (۲)
 له (کویه) ش مهردی مهیدان ، وهک (په سول) ئاغای که ریم ئاغا
 به سهریز ی له نه ریابی حه مییه ت دا نو مایانه (۳)

کوردستان (ملک) و کورد (میللهت) و به (لابار) یشی ناو ناوون چونکه له گهل ئینگلیزی کافرو
 تورک (پوم) (عه جهم) و ئیرانی دوژمندا هاریکاریان کرده .

(۲) - دوا ی ئهمانه شاعیر مان با به تیکی نوی پیشکesh کردین و نمونه به کی میژوویی و پرو داویکی
 خه باتکاری پیرا گه یاندوین که وهک پشتگیری به کی (که ریم به گک) فته تاح به گک هه مه وه نه ده بو شیخ و
 در نه وه دان به شوپشه پاک و کور دا به تیه که ی دژی دوژمنانی گهل و نیشتمان ، به نه شاعیر مان سهری
 خوی کردو نه کوچی قوریانی نهو روله شوپشگیر و خه باتکارانه ، دیاره نهو دلسوز مان به تایبته که
 خوی نه کردو نه (ده ربار) و به نه ده و (تابع) ی نهو ئینگلیز و پوم و عه جهمه بی چاو و روانه و
 چلکاو خوره کانیا ن .

(۳) - لهم به دیتشه دا نمونه به کی تری لهو خه باتگیری و شوپشگیری به له روله به کی تری ناوچه ی
 (کوینسنجاق) دا پیرا گه یاندوین نهویش (په سول) ئاغای که ریم ئاغای کویه) بهو ... که شاعیر به
 شیهریکی به تایبته لهو دواوه ... نهو روله به ی به پیاویکی دیاری - نو مایان - و نه ریابی
 حه مییه ت و به سهریز پیناسه ی کرده .

به حق (ئه هلی سلیمانی) یش وه کو به بری بهیان دوستان
 له پشت پاشایی خویان و له پروی ئهو (سیکه) و (بانیان) ه (٤)
 به لئ بیکس نی یه ئهم قهومه ، ئیمرو شاهو سهرداری
 مهلیک مهحموده ، سامان و سهرو جانیشی قوربانه
 پلنگ ئاسا، عهشائیر صف درې هیزی (عه دوو) بوون، گهر؛
 (سهگی بازود) ش زبانی خوی ئه بی چون، قهولی پیشانه (٥)
 نه بوته تابیمی فیکری گهلی عهشرهت ، وه کو کی بی
 جدنابی کاکه سور ، ئه مرو ره ئیسی جومله پیرانه
 به دوو پرویی گهلی وه زعییه تی گوژیوه ئیستاکه
 دهلی: [من تابعی شیخم] "مه عازه للاً" که بوختانه
 به حه ققی ^{سووره یی} (تاها) و (یاسین) ، نایه تی تهورات
 درویه ، شهیته نه تکاری دهکا وه ک (پهرمه سوون) وانه (٦)

- (٤) - نمونهی سی یهم که شاعیرمان لهم بایه ته ده ستینیشانی کردوه که له (خو و سهرو سامانی
 بورده) له پشتگیری شیخدا وه که پاشایه ک و پرو به پروی سوپای داگیرکاری ئینگلیز
 که (هیندی) یه سیک (سیخ) و (بانیان) بوونه ، ئهوانیش پوله نه بهره دکانی سلیمانن که وه که بهوری
 بهیان جوامیریان نوانده ... شایانی باسه له میژوی نوئی ماندا تا ئیسته نه میژو نوو سیک نه
 شاعیری که نه نوو سهریکه دانی بهو بهشدار و هاوکاریه ی پوله ی شاری سلیمانی یه دا نه ناوه و ئهو
 زیانه زوره ی سهرو سامانیان به هه مو خو بهخت کاریه که وه بهرامیریان رانه گه یاند و لهو بایه ته وه له
 (سالم و کوردی) بهو لاهو ئه ویش تیگه یشتنی قوولی میژووناسی شاعیرمان ته گینتی .
 (٥) - لهم بهیته به دواوه تا کو بهیتی (٢١) له باری پیاوانه و جوامیرانه ی خێلایه تی یه کورده کانه وه
 ئه دوی ، بهلام له ناو ئهوانیشدا هه به وه که دژ نه یشتان و گه ل بوون و به (سهگی بازود) ی ناوهردون ،
 ئه وه نیشانه یه به ئهو په ندی پیشینانه ی که ئه لی: [سهگی سهپی بو بارخانه ی لو که زیانیه] .
 (٦) - بو سلماندن ئهم ره چاو کردن و رایه ی خوی که (شاعیر) سویندی به سووره ی (تاها) و (یاسین)
 و (نایه تی تهورات) خواردوه که (١٨) نایه تی له سووره ته کانی (٣) عیمران) و (الاعراف) و
 (التویه) و (الفتح) و (الصف) و (الجمعة) دا که وشو یا ناوی (تهوراتیان) تیا هاتوه .
 ئهوا سوارناغا سهر به شیخ نی یه و شهیته نه تکاری له وه دا ئه نوینتی هه ر چهنده به سهرزایش سوارناغا
 به لیت : شیخم ئه ویت و ته نانه ت سویندیشی له سهر به خوات هه ر راست ناکات ..

به گوئی خوم من له نوتقی نهو سهماعم کردووه؛ دهیوت :
 [خدیالی خاوه شیخ ، - بتوین - مقامی ، شیر ی مهردانه
 چ هددیکی هیه کس بیته سهر نوردووی ئینگلیز ،
 نهگر کافر بېم دهیکم ، شهریکی په هله وانانه]
 خه جالته بی نهوانه ی فیکری فاسیدیان له گدل شیخه
 جیهان تاسهر نی یه بو کس ، سییه پروو بی ، نهوی وانه
 نهگر بیتوو ههموو (یه ک بن) ؛ مهلی : (تهختی سلیمانی)
 بللی (میرزا) مهلیک مهحمود لهسهر (تهختی سولهیمان) ه (۷)

---

(۷) - له دوا بهیتیدا شاعیر بیرو پای خوئی له چاره ی نهو ناکوئی و خراپاندا دهر پروه که نهگر
 بیتو یه کگرن نهوا له جینگه ی نهوی که شیخ و پادشاه فرمانروای پاشایه تی کوردستانی خوارو و
 بیت و پایتهخته کدی (تهختی سلیمان پاشای بابان) ه که نهو شاری سلیمانی دروست کردووه نیسته
 (کانی شاعیر) نهو شاری سلیمانی یه یه و پایتهختی پاشایه تیبه کدی شیخه ، تنیا بهو یه کیتی یه
 شیخ وه کو حذرته ی سلیمان فرمانروای ههموو قهلمهروی خاکی ... وه ک نهو لهسهر (تهختی
 سلیمان) نهبی .

له کوتایی ئه م لیکدان نهوی بهی شیعره کدا نهو پروو نه که مهوه که ئه م شیعره له دهستنوسه کدی خودی
 شاعیر (۱۴) بهیته ، بهلام نهو تا لیره دا (۲۳) بهیتمان پیشکش کرد ، نهویش له وه وه یه که
 بهیته کانی (۱۱۰۳۸۰۹۰۱۱۱۲۱۷۱۸۱۹۰۲۰۲۱۰۲۲) ه و نهو بهیته زیاداندیم له
 نوسخه ی دهستنوسه ی ماموستا حمده بوره وه دهستکوت که بریتی یه له بهیته کانی
 (۷۶۵۰۶۷۱۳۰۱۴۰۱۵۰۱۶۰۲۳) . واته (۹) بهیتی شیعره که شاعیر یا پرکیش نه کرده بیان
 نووسی یا له کاتی نووسینه ویدا ههمووی له بهر نه بووه و نوسخه ی توار ی لا نه بووه که بهراستی ئه م
 شیعره گه یاندر بهیته پونه ی نه ته وایه تی .

دهبوو خاکی هه‌موو عاالم به‌سه‌ردا‌کا سلیمانی
 نه‌ژادی طاهری ئه‌حمه‌د غه‌ریبی عاره‌به‌ستانه
 ته‌ماع و جیه‌یه‌یی دنیای ده‌نی ، ئه‌هه‌میه‌تی چی بی
 که‌وا شیخ و مه‌لاو سو‌فی خه‌ریکی فی‌علی شه‌یتانه
 نه‌ما شو‌ری مه‌به‌ت قه‌وم و خو‌یشی ؛ که‌ی له‌گه‌ل که‌سدا
 وه‌فا یه‌ک‌سه‌ر گه‌رف‌تاره و ئه‌سیری چاهی که‌نه‌عانه (٢)
 له‌به‌ر سوو‌ئی ئه‌مه‌ل حه‌یفه‌ که‌سی له‌م وه‌زعه‌ روو لا‌دا
 وه‌رن ئیوه‌ش ئتاعه‌ت‌که‌ن ، به‌ ئه‌مری ئه‌و حه‌بی‌بانه
 ده‌می (عه‌ونی) که‌ ده‌ینووسی ، نه‌ما قوربان و قوربانی
 مقالاتی ده‌دا : کو‌یر هه‌ر به‌ ئومید نووری چاوانه
 که‌ نه‌یزانی " به‌حه‌مدیللا " خودا ئه‌ولادی شیر‌ی خو‌ی
 ته‌له‌ف ناکات و نافه‌وتی چرای ئه‌م ئه‌ه‌لی کوردانه
 به‌لی ؛ شه‌رعه‌ن ده‌بی‌ت موئمین له‌ ئاسیب و به‌لا‌دا بی
 ئه‌زله‌ ته‌قسیمی هه‌ق وایه ، ئیراده‌ی حه‌یی سو‌بحانه
 برای دینی ته‌مه‌ن‌ناکه‌ن له‌ قاپ حه‌ززه‌تی باری
 به‌حه‌مدیللا‌هو وه‌لینه‌ نه‌ما ئه‌و زو‌لم و نسیانه
 خودا کو‌یری ده‌کا هه‌ر که‌س عه‌دوی ئه‌و ئه‌ی ئه‌حمه‌د بی
 له‌به‌ر بو‌خل و حه‌ساده‌ت وه‌خته کو‌یر بی میرو ئا‌غانه
 به‌ سوو‌ئی ظه‌ن مه‌لین : " میرزا " به‌ ئومیدی خه‌یالیکه
 که‌ چونکه‌ ئه‌و " ابا عن جد " سه‌گی ده‌رگاهی گه‌یلانه

*****

---

(٢) - چاهی که‌نه‌مان : ئه‌و چال (جابه‌ی) که‌نه‌مان) به‌وه که‌ له‌ کاتی خو‌یدا حه‌ززه‌تی یوسف له‌ لایه‌ن
 براکانیوه خرایه ناویوه ، که‌ مه‌به‌ست له‌ شیخه وه‌ک یوسف خراوته چاله‌وه .

(جەژنیک له کوپه)

چی یه ئهم شوو و غهوغایه ؟ له پرووی عالم نومایان —
له ههر لایلی تهماشاکهی ؛ گول و گولدهسته ئهفشانه

لیکۆلینهوه و لیکدانوه

_____ : (*) - شاعیر له دیوانه دهستنوسه کهیدا لهسهرناوی ئهم شیعره یدا ؛ ئهم
تییینی یه نووسیوه : - [له تهریخی سالی سی صدو چلو حدوت (۳۴۷) دا ، بو تووتن فروشی
چووبومه کوپه ، له نیو رهزالتی تووتن و جەژنی رهمزانابوو ، مهخلوق له جەژنه پیروژه و عوشه تا
بوون و منیش مونیسم غم و فیراق بو ، خوم له وهقت و زهمانه بی خهبر کرد ، ئهم چهند قسانم
تهرتیدا ، ئهگهرچی مقبولیش نی یه] ئهم رسته یه سهرهوه دهقی سهرناوه کهی خودی شاعیر بو ،
بو ئهم شیعره و ئهم دیاریکردنی سال و کاته یه کهمین جاره و دواچاره که بهو چهند پهره دیوانه
دهستنوسه خوینهوه ئهخوینرتهوه ، که ئهو جەژنی رهمزانی سالی " ۱۳۴۷ " ی کوچی یه ، یه کهم
پنکوتی (۱۲) ی مانگی گولان " نیسان " ی سالی ۱۹۲۹ تهکات که ئهو روزه هیشتا (۲۲) روژ
پتر بهسهر جەژنی نهروزی ئهو سالدا تینه پهریوو له بهیتی (۹) ههمدا شاعیر ههمان جەژنی روژ و
(رهمزان) ی بهستوه به جەژنی نهروزهوه که نهوش سوزو کولی شاعیر و نیشتمانپهروهری
ئهگهینی له یاداشتی ئهو روزه پیروژه گهلی و نیشتمانیه رهنه ماندا ، ههر وه که غوویهکی رهنه
شیوه نووسینی پهخشانی ئهو روزه مان له ناوچهی سلیمانی ئهگهینی و وینه یهکی باری گلمان له
(کوینسحق) پیرانه گهینی که ئهو شاروکه کوردهش غوونهی گوندو شاروکه و شارهکانی کوردستانان
بووه له جەژنی نایینی و نیشتمانیدا .. له پال دوور بینی باری ناهه مرای و غه مگینی خویدا و بو
رهنگ و بو و چیژ بهخشین به شیعره کهی هندی تاک (بهیت) ی دلداریشی ئارینه کردوه که ئهو
رهنگه رهش و پهستهی شیعره که بهشاریتهوه ، له گهله ئهوهشدا ئهو کاته شاعیر له تهمهنی (۵۹)
سالانی و سیره ی گهرا نه ودا بووه ، بهلام خوی وا دیاریداوه که وه که گهنج و میرد منالیک
تازه پیگه یوو وهایه ، نهوش زهوقی بهری شاعیر ده رنه خا که به راستی نه که ههر ئهم شیعره ی بهشکو
ئهم دیوانه ی و ههمو شیعرهکانی بی گهر دترین وینه راست و دروستی ئهو سهره مانه بوون .

لههر کوچهو گوزهرگای ، دهبینی جهمعی خاص و عام
 که موستهغنین له عوشره تدا قهدهح نوشن به پهیمانه (۱)
 دهبینی دهسته دهسته صدف به صدف پیرو جوان ئه مپرو
 به عیش و نوش ، مهشفولن ، له گوشه ی باغ و بوستانه
 ته حه یورمیا م گوتم : ئایا ده بی ئه مپرو چ قهوماوه ؟
 که ئهم وه زعی یه ته چی بی ؟ جیهان یه کسدر چراخانه
 مه گهر پروژی قیامت ره ستخیزی کردوه ئه مپرو
 چریکه ی بولبول و ناله و صدای قومی و مورغانه (۲)
 ره قییش هر وه کو سه گف دی و ده چیتو ، هات و چوبه تی
 ده بینی ، غونچه گول پشکووتووه ، بولبول غه زه خوانه
 منی میحندت زه ده ی دووری ، سوآلم کرد له پروی ته عظیم
 که چی پیم پیکه نین ، وتیان : چی یه ئهم خانه ویرانه
 ده بی ئهم غم زه ده نه یزانبی ئه مپرو مه وسمی عیده
 صدایی ناله و نهی و به ریوط له پروی گهردون له ده ورانه
 له پروی ئه لطافه وه وتیان : غم ریسه بی بی نهوا ههسته
 ته ماشا (عیده) ، (نه وروز) ه له هسدر لا جهژنه سهیرانه
 گوتم : یاران.. زه ده ی زه خمی قیراق و طه عنی ئه غیارم
 سهرم سه ودا یه ، سه یسنهم بهر له داخی لاله پرویانه
 ئه من ته قسیمی ههق ، بی قسیمی ته کردوم و سه ئیوسم
 که دل مه حرومه (دوو جهژن) ه به ئومید جهژنی قوربانه

(۱) - پهیمانه : پرداخ ، جامی شهیدت و شیرینی پنهانوارده وه .

(۲) - ره ستخیز : جومروش ، راپهرین ، ههستان .

نه گدر ههق فرسه قدا ، خوم بکهه قوریانی بالاکه
 تهنافی گهر دنم بی تایی لهو زولفه پهریشانه
 مهکن مه نعم بهشیدایی ، دلم پی خوشه تم حاله
 چی یه ؟ کالای عومرم بی ، فیدای نهو چاره کالانه
 چ حاجت نیسته ته عریفی که شوخیکی هه مارایه
 ده لیم تاهووی تاتارهو وهلی که بکی خه رامانه
 به نیمه غه مزه یی چاوی ده کا تاراجی مؤلک و دل
 هیلالی جووته نه بروکهی فریبی کوفرو نیمانه
 سیه ه ماری سهری زولفی وه ها پیچانی گهر دمه
 به مه علوومی خه لاس نابم له دهس نهو جووته مارانه
 به سه دلوقمان و نیفلاتوون عیلاجی ده ردی من ناکه
 مه گدر لوتفی خودایی بی و نیگاهی لهو دوو چاوانه
 ته لهف بوو مایه یی عومرم له پیناوی ، که چی نیستا
 به خنده پیم دهلی چیبوه ؟ چی یه تم دادو نه فغانه
 فیدایی چاوی کالی بی ، سهر و سهر مایه و سوو دم
 به قوریان لیوی تالی بی ، وه کو (گول غونچه) خه ندانه
 له بهد به ختیمه یا خو کهس نه بوو ساحیبی مروهت بی
 بلی چیی لی به سهرهات نهو غه ربیی کونجی خانانه
 وهرن به شقی خودا با یار نه بی موجریم به خوینی من
 شه هادوت بهن که بی ده خله ، ته جهل لهم وه قته میوانه
 چ روژیککی عه زیزه یا نیلاهی گهر نصیبم کهی
 بلین : - میرزا غه فور - کوشتهو شه هیدی تیری موژگانه

*****

(نومایشگا یه کی ژبان)

به هاره مهوسمی عهیش و (نیشاط) و باده نوشینه
 خدیالی عاشقی بی دل به دائیم زایه لهو شینه
 له عه کسی چه رخی دوون پهروهر دلی بهندان عهزا پوشه
 بهلی: حه ققی ههیه گهردون، کهوا بی باکه پرووی شینه
 ته ماشای حاله تچی بولبول به ئومید قه تره ئاویکه
 شهو و روژ نهاله و شوری قهریبی ماه و پهروینه
 چریکه لی بولبول و قومری له پای سهروو سه من دا دی
 دلی میحنهت زده دی من هر له فیکرو ماته می ژینه
 نهاسیمی صوبه دم ئه فشانی کرد په رده ی گول و سونبول
 له بهر چری **نه** منی مه حزون به هارم لی به هاوینه
 له شهوقی به به زرار و حوسنی مه هروویان دلی عاشق
 به دایم گول گوله و سه د پاره یی غهرقاوه، خوینینه
 چی یه ته قسیمی عاشق؟ دائیما هر حهسرت و داغه
 مه گهر جیلوهی پهری پروویانی نابی، بویه غه مگینه
 وه ره ساقی ده خیللت بم که ئه م پینج و دوو روژه من
 له به هنی مهی وهری بگره له من ئه م عومره شیرینه
 به به خشه پیم، پیاله ی مهی له نووه؛ تازه که عومرم
 به نادانیم له دهس ده رچوو (سه بوو)، لهو په شجه به نگینه
 هه ده ر چوو عومری شیرینم، به ضایع پرویی ئه وقاتم
 عه بهس صه رفم نه کرد رۆحم له ریتی ئه و قوده یی دینه
 خوداوه ندا به لوتفی خوت به به خشه جورم و عوصیانم
 که چونکه "خاله میرزا" ئاستان بوسی "مهی دینه"

(*) ئه م قسیده له لاپه ره (۱۰) هی کهشکو له که دایه ..

شاعیر له دهستنوسه کهیدا سهرناوی ئه م چامهیدی به فارسی نووسیه ئه مه کوردیه کهیدی تی ادیسانه وه
 وتی میرزا، له بی کاتی خوی و ناهه مواری بار له شونیی خویدا دواوه .

(له گهل دلی خودا گفټ و گو کردن)

دهلی : بوچ ؛ زولفی مده پرویان له برچی وا گژو خاوه
 سیه پره نگی شهوه ؛ بویه له صوحي جبهه توراه
 وه ها دوو چاری. گهر داوی غم و جهوری غریبی بووم
 عیلاجم ناکړی ، نابم خه لاص لهو دانمو و داوه (١)
 بهلی لهو جووته په شمار ، که ئاویزانی سهرشانه
 ده بی "لهو" بوچی وایی ؛ لهو قده ، لاو لاره ئالاره
 به مده لومی خه لاص نایی که سی لهو جووته په شمار
 ببینی "لهو" به چاوی "من" چلون په سمیکه کیشراوه
 سروشتی (سا)یه ، پوخساری ، سپی و سوور ، سیوی (سهردهشت)ی
 نه ؛ کاری (دیمه شوړه) ، یا نه هی (سوور او) و (سپیاوه) (٢)
 نه گهر دوو نهرگسی شهلا به ده رخا "به در" شهیدایه
 له ته عقیبی نه زاره ت گایی ، لهو شوخی شهین چاوه (٣)
 تهماشای "خاله میرزا" کهن چ شوړنکی له سهردایه
 به پیری چهنده نه شعاری له رینگوی عشق داناوه

****

لیکولینه وه و لیکدان وه

_____ : - (*) - نم شیمره له لاپهړه (٨٠) ی کشکوله که دایه .

(١) - دانمو داو : دان : لهو دهنکه دانمو ئله یه که به ناو داوی (داو) یش لهو داموسکه قولفواو و
 قولفیه که پدل یا بال یا سمری مدهلی پتوه بوو هتا بی کونه قولفه که پتر دیتوه یه که و مده که
 نه گری ، تهمش نیشانه یه بو "خال" ی رووی دلخوازه که داوه کهش تاوی زولف و نه گریجه و
 مده کهش دلی دلداره که یه .

(٢) - نم به یتیم له نوسخه که ی ماموستا همه بوره وه وهرگرتوه .

(٣) - شهین : بالنده که هاو توخم و په گزی هلو و بازه .

(باری ناهه مواری نیشتمان)

له دهس وه زعی زه مان یاران ، دلم ئاسیمه سهرماوه
 له کرداری کهچی گهردون ، فهلهک حهیران و شیواوه
 چ نهحواله خوداوه نیدا ، کهوا عالم به یه کباره
 له یه کتر دوژمنی خوینین ، دلی ئیسلامی گورپاره
 به قهولی فاسیدی عالم ، ته به دول بوو دلی خویشی
 نه ما مهیل و موحیبهت ، پوشتهیی نامووسی شوراره
 ئه سف بو میللهتی کوردی که غیرهت حاصلی کورده
 له جینی نامووس و غیره تیانه ، هه موو سووئی ئه مهل ماوه (١)
 ده لێن : روکنی شهریهت په سمه بو ئه م میللهتی کورده
 کهچی ئیستاکه بو جیقه نه کورد ماوه ، نه دین ماوه
 چ خاکی کهم به سهر ؛ یاره ب بلیم چی چون خه لاصیم بی ؟
 له دهس ئه م قهومه بی مه غزه ، نه مینم من له مه ولاره
 درنخ بو حالهتی کوردی که بوته مه بحهسی ههر کهس
 که فهرقی نیک و بهد ناکا له بی ئه قدامی وه ستاوه

لینکلیندوه و لینکلاندوه

---

(١) - شاعیر داخ و درنخ بو نه تهوی کوردی خوی دهربرپوه ، له کاتینکا
 که داب و نه پیتی دیرینهی کورد وها بووه (غیرهت و نازایی و خوینی بهرهمی کوردهواری) بووه ،
 کهچی له جینگهی ئه و پوانهت و پهوشته بهرزو مروقایه تیانه ، بههوی دووبه ره کیتی و دهستی بینگانهوه
 جگه له هیوا ؛ له خراپه کردن چیان بو نه ماوه تهوه .

ثوباتی بو نی یه روژی ، له سهر قهول و قهراری خوی
 له بهر بوخل و هه سادته ، کویر بووه زیهنی په شوکاوه
 (عه جهم باز)ه گروهنیکی و کهمیکی ماوه دلسوزه
 به مولک و میلله تی کوردی چ کاریکه ، که قهوماوه (۲)
 گههی ته عقیب و ئیستقبالی تورک و گاهی ئینگریزه
 چ فکری میلله تی ناکا ، چلون داویکه ته نراوه
 وهرن به شقی خودا فکری له حالی کورده واریکه
 به جه معیته ، به یه ک رهنگی نه گهر سه رشته یی ماوه
 که به لکو مولک و میلله ت جوزئی ته ئمینی حاصل بی
 هه تا لهم وه زعه ده ورانه ، هه تا ئهم داوه نه پساوه
 به قهولی بی نه وایم کهن ، نه گهر هه ددی جه ساره تمه
 فیدای قهوم و میلله ت بی " غه فور " لهم ژینه توراره

*****

---

(۲) - ئهم به یتهم له نوسخه کهی ماموستا هه مه بوزه وه وهر گرتووه .

(میرزا له گهل نه حوالی خوی دواوه)

ئیسټه من چاوم ، له بهر زاری و فیغان ، کم بین بووه
 قامه تیشم ؛ و له سایه ی میحنه تا چین چیه : بووه
 وهک (فندر) که وتوته سدریهک ، (خه م) بووه ئهلفی قهدهم
 پرووی سیام مه علوم به (تا) ی مووی سپیم په رږین بووه (۱)
 هینده "جاری" بوو له چاوم ، نهشکی خوینینی جگر
 واهانم (جوزئی یی) بهو نهشکه ؛ پروم په نگین بووه
 چی له گهل وه زعی زه مانه و چه رخی دون په روه به کم
 بی خه تا لیم بوته دوشمن ، دل رهق و سده نگین بووه

(*) نهم سمرناوه شاعیر خوی به زمانی کوردی لده ستنوسه که یدا هله بیژاردوه .

(۱) - فندر یا فندرگر : پارچه کاغذیک نه کرا به شیوه ی بوزیه که که تیره که ی نژیکه ی قولانچیک
 و بهرزی بستیک بی ، له گهل نه وه شدا قهف قهف له سدریه که قهف کرا بی ، که بوستری به راکیشان
 بکریته بوزی و به ته پانندن تمخت بیی ، سدریکی یا لایه کی نهو بوزی به له سمر پارچه مقهبایه که به
 جوی "یاسریش" نه لیکتری و له ناو قهده که ی نهو مقهبایه دا مومیک دانه گیر سبیرا و به لای سمری
 بوزیه کهوه دیسان پارچه مقهبایه کی که ؛ ناوه نده که ی کونیک گه وری خری تبابی که می له ده می
 بوزیه که گچکه تری و ناوه دوزویه که ، به دوولای بهرام بهر به یکتری مقهبایه ی سمره ویا به ند نه کرا
 بو نهو ی وه که ده سک به ده سته و بگیری ، نهو "فندر" یان بی نهو ت ، هندی جار کاغذی بوزیه که
 چه و نه کرا تا کو تیشکی موم که پتر بداته دهره و و روناکی بیه خشی ، نهو له جیگای چرای دهستی
 بو ، خه لکی به شمو له مالیکه و بو مالیک بچوونایه نهو یان به ده سته و نه گرت ، هندی جاریش به
 دوزوی (کوللاره) ی منالاندا به داگیرسوی سمر نه خرایه لای کوللاره کهوه و به شمو جوانیه کی به
 خه لکی نه دا .

شاعیر لیم به پته دا بالای کوماوه ی خوی له بهر پیری به ته پیوی و قهف قهفی فنده که چوواندوه .

واقیعه‌ن چهرخی فله‌ک هر عه‌کسی یه ، ده‌ورانی نهو
 چونکه نه‌حوالی وه‌هایه ؟ لای خودا پرووی (شین) بووه
 بهم هه‌موو جه‌ور و جه‌فا؛ هیجر و خه‌م و ره‌نجووری یه‌ش
 و له سایه‌ی لوتفی (مه‌ولا) وه ، دلم ته‌ئمین بووه
 مونته‌ها پهنج و دوو رۆژیکم ته‌گهر مابی ته‌مه‌ل
 من له‌عومرم (نیک و به‌د) رۆژی ته‌زه‌ل ، ته‌عین بووه
 شه‌وکه‌ت و شه‌ئن و ، شه‌ره‌ف ، عه‌یش و نیشاطی جاویدان
 و له سایه‌ی ئاشیان‌ه‌ی ، غه‌وسه‌وه ته‌حسین بووه
 گهر له ژیر سایه‌ی لیوای ته‌و شاه‌ه‌دا ، ریم ده‌س که‌وی
 قه‌ت به‌دل نالیم له دونیا‌دا ؛ حه‌یات و ژین بووه
 ژینی دونیای وا به‌حه‌سره‌ت ؟ با نه‌بی ، هر وه‌ک نی یه
 ساعه‌تی بو‌که‌س ثوباتی ، فیری مه‌کرو کین بووه
 ده‌ردی پیری و ئیختیاری ، نیعه‌تیکی ناده‌ره
 شوکری نیعه‌ت که‌ی ته‌واوکه‌م ، (تال) ه بوم شیرین بووه
 (ده‌ردی پیری) ؛ ره‌حه‌مه‌ته ، چون حه‌ق ئیراده‌ی پی هه‌یه
 نه‌گبه‌تم لی ناگری ، لیم سواری به‌سپ و زین بووه
 وه‌ک (چه‌ته) هه‌رده‌م ، سه‌عاتی سه‌د که‌ره‌ت ده‌ورم ده‌دا
 زور به‌جیدی لیم خه‌ریکه ، مکوژی ته‌و به‌د خووه
 " خاله‌ میرزا " بهم هه‌موو ده‌ردو غه‌م و هیجرانه‌وه
 نه‌گبه‌تیش لینی ناگه‌ری ، بیچاره ، خوی دابین بووه

*****

(سوگواری به پونه‌ی مردنی هاوسهریه‌وه)

ئەمن دوو جەژنە بی جەژنم لە سایە ی فیرقەتی توو
 سەبەبکارم خوداوەندا ببینم من بە "پۆ پۆ" وە
 بەنەوعی ناگری فیرقەت ، لە سینەو خاطرە دەگری
 کە بیزارم لە عومری خۆم ، بەدەس سووتان و ، بۆسۆو
 وەکو مەجنون بە بی چاری ، لە کیو و دەشت ، عەودالم
 لە هیجرانت سەراسیمەم وەکو فەرهاد ، بە پروی کوو
 (نووید) یکم بداتی ، گەر کەسی ئەمرو لە خدمەت دوست ؟
 ئەووم لا خوشترە بیللا ، نە وەک غونچە بە شو بوو (۱)
 لە گوێزاری چەمەن چبکا ، کە خالی بی لە گول ؛ بولبول
 گولی من ، بی خەزان پوینی بە (خەطط) و خال و بزوو
 بە خویناوی سورشکم لیم گەری ، بەرگم حەنایی کم
 نەوێک باوەر نەکا جانان ، بمینم چاکە ، مەم شوو
 دەلیم بەلکو بزانی " خالە میرزا " غەرقی خویناوە
 ببەخشی پیالەیی ، تازە ببی عومرم ، لەسەرنووە

* * * * *

لیکۆلینەوه و لیکدانەوه

_____ : (*) - ئەم پارچە شیعەرە لە دەستێوەسەکی خودی شاعیردا بە بی (سەرناو)ە

بەلام لە نۆسخەیکە لای ماموستا حەمە پوردا ئەم سەرناوێ فارسی یە هەیدە [سوگواری بە
 موناڵەبەتی وەفاتی هەمە م .. وانا کوردیەکەیم کردە سەرنای شیعەرەکە ...

من وەهای بو ئەچم کە ئەم کوچی دوا یی هاوسەر و دانانی شیعەرەکی لە سالی (۱۹۲۸ - ۱۹۲۹) دا
 بوو بی ، چونکە لەو سالی شیعەریکی بەناوی (جەژنیکە لە کوێ) داناو کە چیژی ئەم شیعەرە لە
 ناوهرۆکی هەمان شیعەرشدا هەست پێتەکری ، لەم دیوانەدا نووسراوە .

(۱) - (نو ، وید) : ماموستا حەمە پور ئەفەرموی : وشەیکە کۆن و رەسەنی کوردی یە و تەنانەت
 لە سەردەمی پەهلوی زمانەکەماندا بەشیوەی "نقید" دەرپرەواوە - بەواتا : مژدە .

(له باره گای غهوسی گهیلانی دا)

واله و ، شهیداو ، ههیرانم بهدهس سهوداتهوه
 دلگرفتارم به حهلقهه پهرچهمی تاتهوه
 راحهتی و ، صهبرو ، قهرارم بو نهماهه ساعهتی
 هوش نهسیری دانه خالیکه بهسهر گوناتهوه
 روح نهسیری دامی عهشق و ، داوو دانهی خالته
 واههرو مالیش که سهرگردن ، به گهردی پاتهوه
 بی نهوا ، میحنهت کهش و ماتهم زهدهی هیجر و فیراق
 بهسیه تاکههی ئهم غهربه خوینی خوی بهخواتهوه
 حلق بهدهست پهروانهیه ، پهروایی سووتانی نی یه
 واههنیش پهروانهیی توم ، چم بهسهر دونیاتهوه
 دل له سوزی ئاگری عهشقت به مهحزونی دهلی :
 من زهدهی پهیکانی عهشقم ، چیم بهسهر (عهناق) تهوه (۲)
 پرو له کوی بکهه (دادخوا) ام بی ، هیچ پهناهیکم نی یه
 چارهیی من ، واهه خدمهت غهوسهکهی بهغداتهوه
 حهزرهتی کاک نهحمهدهی شیخم تهمننا بو بکا
 پروژی دیوانی جهزا ، ئومید نهکهه ، بمداتهوه
 " خاله میرزا " بی نهوایه ، واهه حهزینانه دهلی : -
 با فیدای جانانهبی بهلکو و قوبولیکاتهوه

***

لیکولینهوه و لیکدانهوه

_____ : (۱) - والده (واله) : واتهسهرسام .

(۲) - عهناق : بهواته گهردنی دریزی ئافرهت ههروه که ناوی پهلهوریکی ئهفسانهیی (سیمرخ) ه ..

شاعیر به سایهه سینهی ئهوهوما (سیمرخ) وهه پاشاتی ناوی .

(بیزاری له پژدهر و یادی گهړاندهی بو سلیمانی)

نهی فلهک تاکه ی بنالم بهم غم و هیجرانموه .
 وهک موهاجیر دهر بدمدیریم ، بهم کدر و کیوانموه
 حالتی من واقیعا ، روژی نهدل ته قسیم سرور
 دوون پهرستی تولعبرجی بهم ههمور عینوانموه
 من په زامه ندم ، بهم شحوالنهش ، دهرسم عاقیبت
 بیی به عهکسی مکرری ، بهم دهرده بی دهرمانموه
 گهرچی پروو زهردم ، له نپی حق پهناشم همر نوم
 من به پروو زهردی و نومویشی بمو په حمه بی پایانموه
 نهی نهجل تووی خوا زوره لهدلدا مهقسده
 بچمه مدوطين ، ممبره : بهم حسرت و هیجرانموه
 تاکه ی ناخر وهک نمبریم من له مولکی پژدهرا
 بهختی بهد بهخته بگیری ، بهم دهر و دیوانموه
 لهزه بهک نارام و راحت نیم له مکرری چمرخی دوون
 هم له عهکسی طالع و یا نههلی هم ویرانموه
 به سیه طالع ، تاکه ی ناخر سر لهخمو هه لئاگری
 تا خه لاصیم بی منیش نم جهوره بی سامانموه (۱)

لیکوالینمونه و لیکدانمونه

(*) - نم شیعره له لاپهړه ۱- ۸۲) کمشکوله کدایه .

(۱) - شاعیر بدواخ و حسره تده پروو له بهختی خوی نه کاو و نهلی : دهبسه .. نهی بهختی پهشی
 ناهه موار .. که ی له خموی خموش و غمفلت پته پیری ؟ ... تاکو له چنگک جهورو سته می روزگاری
 بی بار پژگارم نهی .

(بو غهوسی گدیلاتی)

سەر و مالم به قوربانی شهی ساکن له بهغدایه
شیفای دهردی منی مهزلوم به لوتفی ئهو نهبی نایه
جهنابی غهوسی گدیلاتی ، شههیکه قودهویی دینه
له زومرهی شاهبازاندا ؛ بهلی هر " ئهو " شههنشایه
عبهس رهنجیکی بی سووده له گهل ئهم وهقت و ئهییامه
غهنیمهت ئهو کهسه دهیبا له زیکر و فیکری ئهودایه
ئهوا من عهزمی زوینمه ، دهچم بو خزمهتی شاهم
حهیاتی جاویدان بو کس نی یه ، ئهمرو زوفردهیه
به سهد لوقمان و ئهفلاتوون عیلاجی دهردی من ناکا
عیلاج و چاری دوو دنیا له خزمهت زاتی ئهودایه
ئهمن کهمتر سهگیکم ئاستان بوئی سهگانی " ئهو "
که (تاجولعارفین)ه شاهبازه ، دوری یهکتایه
به مهعلوومی کسی پهروانهیی شهعی جهمالی بی
سهرهفرازه له دوو دنیا چ باکی عهیشی دنیا
تهماشای (خاله میرزا) کهن به پا بوئی سهگی ناگا
دوو دهستی ئارهزوومندیی ههموو وهقتی له بالایه (۱)

* * * * *

لیکۆلبنوه و لیکدانوه

_____ : - (*) ئهم شیعره له لاپهه (۸۱) ی کهشکوته کهدایه .

(۱) - شاعیر له گهل ئهو ههموو دلسوزی و خوشهویستییدی بهرامهر غهوسی گدیلاتی بوویهتی ، لای
وا بوه هیشتا ناگات بهوی دوو پینی سهگهکی ماچ بکات ، هر بویه ههمیشه دهستی پارانهوو
نزاو لیپوردن خوازی بهرز کردوتهوه .

(دهریاری به کی تر بو ئینگلیز)

موسلمانان : چ قومواوه ؟ چی یه ئهم شوږ و غهوغایه
 چ ئاشوبیکه بهرپا بو ، که ئیسلام لیک تهوه لایه
 چی یه ئهم هات و هاوار و نیفاقی بهینی ئیسلامه
 عباده تخانه ویرانن ، به جاری سوفی گومرایه
 چ رهستاخیزه وایستاله عالهدا نومایانه
 ده بی چی بی کهوا سوفی له شیخیشیان ته بهرایه
 خهلیفه ی سوفیان بوچی ده لین : " لورانس " مهلعونه
 له بهرچی شیخ کهریم رازی بووه ، بهم حاله بیجایه (۱)
 له وهرطه ی حیره تا سه رگه شته وو ، آسیمه ، سه راموم
 کهوا ئهم قوممه بی مه غزه ، به جاری شیت و شهیدایه
 ته ریهت چون له کافر وهرده گیری ؛ سوفی نامهرد
 ده بیته بانیانی و سیک به ئهو بهرگی له بهرته یه (۲)
 ئه سهف بو ئهم ته ریهتی نه قشی یه کهوتوته نیو زولمات
 قیامی کافره ستانه ، شه ریحهت وای له کوفرایه
 عه جده ههنگامه ییکی سهخته ، پرویه داوه له دنیه دا
 خه تی ره سمی سه عادهت گوم بووه عالهم کوفر خوایه
 ده خیل باوهر به قولی کافری مهلعون مه کن حه یفه
 سه گه ، دین دوشمنه ، که ذابه ، ریسوای هه ر دوو دنیا یه

لیکولنه وه و لیکدان وه :

(۱) - لورانس : کهروکیکی جاسوسی چه پهلئ ئینگلیزی داگیر کهر بووه .

(۲) - بانیان و سیک : دوو تایه فیه هندی و زور بهیان چونه سوپای ئینگلیزه وه .

چ فکرنکی به تال و فاسده ، ئهم قهومه کردویه
 هموو مورتهد له دین بوون و له نیو قههرو غهزه بډایه
 گه لیکم حسرهت و داغه ، کهوا دوست و برای دینی
 به ناهق فکریان گورپوه ، رشتهی دین به رهه لډایه
 به هر نوعی خه یالی لیده کهم ؛ سه رسام و حهیرانم
 چ بوو چون ئهم به لا باری یو، غهزه ب لهم دوون و ئه علایه
 صه حیفه ی خاترم بی نه قشه ؛ طاقه تم حهک بـــــوو
 کهوا ئهم قهومی ئیسلامه ؛ له دین بی خهتت و ئینشایه (۳)
 نیشانه ی ئاخرهت ده رکهوت ؛ نهما جیلوه ی شه ریه تمان
 به ئیمان مردنم پیخوشتره ؛ لهم عهیش و سه ودایه
 ده لئی چی "خاله میرزا" روژی خو ی ته قسیم ی وا کردون
 برو تو شوکری "مهولا" که ئه وه سه تتار و یه کتایه

*****

(۳) - لهم بهیتدا شاعیرمان ورده کاریه کی وه ستایانه ی کردوه و کارامه بی و زمانزانی خو ی تیا
 ده رخستوه و تویه ؛ روپهر (صه حیفه ی) بیرو ههست و دل و ناره زوو (خاطر)م شیواوه و ئه و
 ره نگینی و جوانی و نهخش و نیگاره ی پیشووی نهماوه و ته نانهت (طاقه تم) نوخته ی لیسه راوه ته وه
 ...
 ته مجا نه گهر وشه ی (طاقه) نوخته کانی پیتی (ق ، ة) ی له سه ر به سه رینه وه ئه و به بی نوخته
 نه بی (طامه) که :

ئهم (طامه) یهش له سه ره تاوه له وشه ی [طهم = طم] وه یه ، به پنی فره هنگی (لسان العرب)
 ی (ئینوله نظور) بهرگی (۱۲) لاپه ره (۳۷۰) چاپی به بیروت که سالی چاپکردنی له سه ر نی یه و
 به پنی ئه و فره هنگه وشه ی (طهم) بو ئهم بهیته ئهم و اتایانه ئه دا که خستوو منته ناو که وه انوهه :
 (سه رپرێژ) له داخا (به ژیره وه بوون) له په ستیدا (په ربوونه وه) له کویره وه ریدا و (په ستاو ته بی) له
 تاو باری ناهه مواری نایینی و نیشتمانی ، جگه له وه ی مه بهستی شاعیر له وه یشه (طاقه) ی
 (پرووتاوه ته وه) و نوخته که ی لی لا براوه و بووه به (طامه و طهم) له پاشاگردانی و کو مه لایه تیدا ،
 چونکه نه ته وه ی کوردی ئیسلام خهت و ئینشای له سه ر کاغز و ناو په راودا نه م باوه .

(باری پوژگار)

چ سهوداييکه وایاران که بی سهودا له سهرمایه
 غم و تهم ، میحنت و هیجران وهکو خهرقه له بهرمایه
 عهجب بهنجم به ضایع چوو ، له سایه داری بی بهریووم
 به ئومیدی چ بووم ؟...خوم خسته سهر ئهم سات و سهودایه (۱)
 له دوو پروویی زهمانه و میللهتی ئهم عهسره شیواوم
 که نازانم چ فکرکه له گهل ئهم گويز و خورمایه (۲)
 به سههلی تیمه گهن یاران ، تهماشاکهن چ پوژیکه ؟
 به کوللی بهحمی ئهولادیش به ئهحوالی پدهر نایه
 له بی مهیلی بهفیق و دوست و قهومی یهت زبان لهنگم
 زبانی خامه ، ناکامه ؛ له دلخوشی تهوه لایه
 له کونجی میحنته تا بی کس پهریشان حال و داماووم
 ئهسف نهخلی وهفائهمرو له دونیا بی سهمهرمایه
 مهلین : دیوانهیه "میرزا" کهسی فکری دهقیقی بی
 تهماشای شیشهیی دل کهن ، به وهلاهی ههموو وایه (۳)

***

لیکۆلینهوهو لیکدانهوه

_____ : (*) - ئهم شیعره له لاپهه (۸۰) ی کشکۆله کدایه .

(۱) - لهم بهیتدا بوچرووکی به کام نهگه یشتن ههست پینته کهین که چون کارو کرده ی چهند ساله ی
 لهسای بابه کر ئاغادا به فیهرو چوو وهک لهسایه ی داری بی بهردا بو بی وای بهسهر هاتوو و هیوای
 نه هاتوته دی .

(۲) - له نیوه بالی یه کهم - ئهم بهیتدا دوا وشه له کشکۆله کددا " پشیواوم نووسراوه .

(۳) - له دهستنوسه کهی شاعیرا له جینی (دیوانه) نه نووسراوه (دیوانهیی) ههر وهک له
 کشکۆله کددا له جینی (ههموو وایه) نووسراوه (ههمووی تیا به) ... دیاره ههله ی دهستنوسه .

(باری چەتانی کوردەواری)

داد لە دەس وەزعی زەمان ، مەیلی ، بە کەچ رفتاری یە
 چەرخێ دەوران، دوون پەرستە، تەبەعی گەژدوم واری یە (۱)
 عەکسی یە دەوران هەمیشە ئارەزووی ئاشوویی یە
 بێ حقوق و بەد میزاجە ، مایلی خۆنباری یە
 یارەب و لعیززە چ قەوماوە کە عالم سەربەسەر
 لێک تەبەرەن بە جاری قەوم و خویش لێک عاری یە
 مۆلک و میلەت ؛ و بە جاری ماتەمی دایگرتوو
 نەفسی کافر هەر خەریکی مەسئەلەی دیناری یە
 سەیناتی عالم ئەمڕۆ بوته جیشە و بوخل و کین
 مەلەنەتکاری و فەسادی پیشەو ئەطواری یە
 فکری دیوانی خودا ناکا ، بەدل ڕوژی جەز
 و دەزانی هەر دەمینێ ، ئەو کەری بیگاری یە
 وای برا ، ئەحوالی میلەت بێ سەر و سامان بوو
 حورمەتی کوردی دەکەن ضایع ، خودا بەرداری یە ؟
 ڕپی شەرف بگرن بەسە ؛ ئەم کینە جویی ناهەقە
 ئاخری نادە دەبێ ، هەر کەس ، لە کوردی لاری یە
 سەیری مۆلکی کوردەواریکەن لە ڕووی وێرانی یە
 جەسەرەتا بو ئەهلی کوردی وانیفاق کرداری یە
 ئەو باری دینی ئەسەف بو حورمەتی کورد لازمە
 ئیتحاد و دوستی ڕسمی نەجابهتکاری یە
 تیگەیشتن زەحمەتە ، ئەمڕۆ لە قەومی کوردی یا
 عاقبەت نادە دەبێ ئەو کەس کە ڕەئسی کاریە
 بێ هەوا ڕەجی "هەبا" شیوەی خیرەدمەندان سی یە
 "خالە میرزا" یە ئەزەل هەر گیانفیدای هەمشاری یە (۲)

(حەفیدانی دوستی)

تاکەى فەلەکی دوون !! دلی من هەر بە جەفابی ؟
 لەم مۆلکە بە ئاشوبە ، بە ئومیدی وەفابی
 (سەرداری (سپاسندە) لە (میزانی حروف) دا
 مانەمدی سەری (صەحەب) هەو، شایانە کە (شا) بی (۱)
 هەر کەس کە عەدوی نەسلی حەفیدانی سەعیدە
 یا ڕەبی هەموو وەقتی ؛ بە بی عەیش و صەفابی
 پەژمۆردە دلوو دیدە ؛ بە ئە شک سینە بە نالین
 مەحرۆم لە شەفیعیان و لە جەمعی خولەفابی
 هەر کەس کە نەبی ، یارو مەدەدکاری حەفیدان
 دووچار بە سەد عەجز و کەدەر دەرد و سزابی
 یارەب بە حق ؛ سوورەیی (طاها) و (تەبارە ک)
 ڕوو زەردی دوو دنیا و ، لە دیوانی خودابی
 تاکەى دلی بیچارەیی " میرزا " لە کەدەردا
 ماتەم زەدە مەجروحی دەمی تیغی قەضابی (۲)

-
- لێکۆڵینەوە و لیکدانەر : (۱) - ئەم بەیتم لە نۆسخەکەى ماموستا حەمە پۆرەو وەرگرت و لە
 سەرچاوەکانی دیدا نەبوو .. شاعیر شیخی بەشا یا پاشایەتی دیوێ کە بەئێرتەو و بکێرتەو پاشای
 کوردستان ... جوانی وێهەیی - ڕەوانبۆی لە نیوان (شا) و (شایان) دا هەیدە .
- (۲) - شاعیر ئەلی : ئەم دڵە بیچارەم تاکەى هەر بە تیغی ڕۆژگار ڕیندار بی و منیش مات و
 خاموشی دامگری .. مەبەستی لە ڕۆژگار بوونی شیخە لە دیلی »

(گلهیی له بابهر کر تاغا و پژدهریان)

ئەری یاران لەبەرچی وایه گول ، بی خار و خەس نابی
 لەبەر شەھدو لەتافەتی یه ، عەسەل قەت بی مەگەس نابی
 خەیاتیی خۆم بە ضایعدا ، هەدەر چوو ، عومری شیرینم
 خەیاڵیکی عەبەس بوو ، چونکە ناکەس قەت بەکەس نابی
 شەفەقەت بۆچ لە عالەمدا نەما ، بوونی وەفا یاران
 موحیبەت چیی بەسەرھات ؛ ئەھلی مەعنا بی ھەوس نابی
 لە لای خۆم من پەناھیدە کەسیک بووم زەبەدیی قەومە
 لە زومرەیی بی وەفایاندا سوپەھسالارە پس نابی
 لە سووئی تالع و بەختی بەدم ، فیکرم خەتەر دەرچوو
 وەگەر نە من دەزانم قەومی وا چاکێ بەکەس نابی
 وەفا زور نادرە ، دەس ناکەوی لەم قەومەدا ؛ یاران
 تەلبەساتە قەزای پژدەر مەلین : رەنجم عەبەس نابی
 لە جینی ئاواز و نەغمە ، وەک صەبا و راست و حەجاز و شور (۱)
 صەدای دەنگی سەگان و پاسەبان شەیتان ، عەسەس نابی
 ****

لیکۆلینمۆ و لیکدانمۆ : (۱) - صەبا و راست و حەجاز و شور : چوار ئاوازن لە مقامە

بەناویانگە کوردی یەکان .

شاعیر ئەلی : لە جینگە سازو ئاوازو سۆزی ئەو مقامە کوردی یە خوشانە ، خەپەیی سەگ وەر
 ئەببەم و پاسەوانی ئەو کۆمەلەش " شەیتان " ە شەیتانیش ناکری بیی یە چەرخەچی (عەسەس) واتە:
 حەسەسەسی شەو کە لە راستیدا لەناو ئەم کۆمەلەدا وەھایە .. ئەمە جگە لەوێ (حاجی حەمە غەریب)
 : کۆری شاعیر ناگاداری کردم ، کە ئەو سەردەمە بەکێ لە نیشکچی (یەگە چی)
 حەسەسەس (کەانی قەلادزی ناوی) سەلح شەیتان بوو و یەکی بوو لە دەربارەکانی (تاغا) .. ئەم شیعەرە
 وردەکاری یەکی قەسە یە توێکل کردنی تبابە .

(نامیلکه یه کی دنیاکاری بو دوستیک)

گلەناکەم لە تو قوربان ، هەتا عومرم لە دنیا بی
 شکستی شیشه قوربان ، قەت بە دەستی شیشه گەر نابێ (۱)
 دەبی سەرمایە و سوودی بکا تەسلیم لە ربی عەشقا
 کەسی مایل بە گولشەن بی و خەیاڵی توی لە سەردابی (۲)
 دەبی کی بی لە دنیا دا هەتا دەمری بە سەریستی
 وەکو "میرزا غەفور" یەک رەنگ کەوای عەشقی لە بەردابی (۳)

****

لیکۆلینمۆه و لیکدانمۆه

_____ : (×) - ئەم سی بەیتە لە لاپەرە (- ۸۳) ی کەشکۆلە کەشدا یە .

(۱) - شاعیر ڕوو لە دوستانە خوشەمۆست و مەزنەکی خۆی ئەکا و ئەڵێ هەتا لە ژیا نادایم ، بەرامبەر
 هەلۆستە کانت گەلەیی ناکەم ، چونکە توی خوشەمۆست نابەجێبم لە گەڵا اکە ی .. هەر وەک چۆن
 شووشە بە دەست شووشە گەرە و ناشکێری .

(۲) - واتە کەسیک عاشق بی ، سەرداسەری مەعشوقە کە ی بی ، پێویستە لە سەری خایە و مایە
 ژیا نی لەو پێناوە دا ببەخشی ، کە مەبەستی دوستانەتی خۆی و پێادەرە کە ی بوو .

(۳) - شاعیر لە دوا بەیتدا لە گەڵا خۆی ئەدوێ و ئەڵێ : ناخۆ کۆی لە دنیا دا هەتا ئەمری وەک من بە
 سەریستی و یە کجوری لە پێگای عەشقا مایی و نە گۆزایی و کالای عەشقی راستی بەرامبەر بە دوست
 و خوشەمۆستانێ خۆی لە بەردابی .

(له ناموسا عیدی بهخت)

له گډل بهختی به دم چیبکم ، بلیم چی! چون بکم چاری ؟
 له کوی بینم له دنیا دا وه کو خوم دل برینداری ؟
 له لای کی کم ؛ بهیانی حال و مدلولومی غریبی خوم
 له خدمت کی بکم دادی له بوم بی " نو " به غمخواری ؟
 خوداوه ندا عیلاجم هر به لوتف و رحمتی تویه
 به لوتفی تو مه گهر پیدای بی بو من سه به بکاری
 له داخی بی کسی خوم ؛ وا پمرشان حال و دامام
 ئومیدناکم ، له پژده ردا به کمس کم عرزو هاواری
 وهره " میرزا " په ناهیده به قاپی غموسی (به غدا) به
 دووهم کاک نه حمده دی مهرجوم ده بخشن مه عصیه تباری (۱)

***

لیکولیندوه و لیکدانده

(*) : نهم شیره ش له لاپره (A. ۱) ی کشکوله کدایه ... شاعیر به

فارسی (له ناموسا عیدی بهخت) ی بو سهرناوی نهم شیره داناوه .. نهم شیره له هاوچدشنی شیره
 به ناویانگه کی (مصطفی به کی کوردی) یه که سهرتاگی نهمیه :

(نهمان مردم عیلاجی ، سا له بی پیغمبر چاری)

نهمش بهندیواری شاعیر نه گهینی به دیوانی شاعیره گاتمانده .

(۱) - سهرجم واتای شیره کانی میرزا غفور نو راستی یه دهر نهما : یه جگار به غموسی به غاو
 کاک نهمدهی شینهوه بهندیواره و شهیداو بهیرانیان یووه و خوئی به پناپردی نهمان داناوه و هیوای
 نایینی بیان یووه .

(پارانهوه له خواو و هانا بو غهوس)

ئىلاهی ساحیبی رهمی ، له ئهحوالم خهبرداری
 ههتاکه‌ی من بنالم ، بهم زه‌لیلی و دل برینداری
 به ئهمر و رهمه‌تی تو‌یه ، خه‌لاته پیت عه‌تا کردوم
 به جان و دل خه‌ریدارم ته‌گه‌ر بم‌رم به ناچاری (۱)
 ئه‌من بو‌خوم له دهردی خوم ته‌سف ناخوم وه‌لی بو‌خوم
 ده‌نوشم ته‌شکی سورخی خوم ؛ له جورم و مه‌عصیه‌تباری
 گوناهم بی‌عه‌ده و جورم له غایه‌ت ده‌رچووه بو‌یه
 به هیچ نه‌وعی ده‌وا نابی ؛ ده‌روونم دهرد و ئازاری
 سه‌گیکم من په‌ناهیده‌ی ؛ سه‌گانی ئاستانی دوست
 به ئومیدم له سایه‌ی ته‌و خه‌لاسمکه‌ی به بیماری
 زه‌مانیکه‌ گه‌رفتاری غه‌م و په‌نجووری و دهردم
 گه‌لی مه‌سرور و خوشحالم به رهمت چونکه‌ سه‌تتاری
 ته‌سف بو‌مردنم ناخوم ، ده‌زانم رهمی تو‌زوره
 هه‌زارانی ، وه‌کو "میرزا" له سایه‌ی غه‌وس ده‌که‌ی چاری

****

لینکۆلینهوه و لیکدانوه

_____ : (۱) - خه‌ریدار : که‌یار .. له ده‌ست‌نووسه‌که‌ی شاعیردا ئهم وشه‌به‌م نه‌بووه
 که‌ له (مه‌تبارم) و (بریندارم) و (ئومیده‌وارم) یه‌ش ئه‌چوو من وای بو‌خوم (خه‌ریدارم) بی

(چدرخی دوون)

طبعی من ، بو میننه تی نهم چدرخی دوونه هه لگری ؟
 کی به مه علومی ده زانی بهر له من نهو نامری ؟ (۱)
 سهر نه گهر فیکریکی بیتوو ، دل نه گهر هوشی بی (۲)
 تی فکری ، کی بر دیه ئاخر ، تاج و تهخت و ئهفسه ری
 من به ئومیدی چ بم ، بهم وه زعه چون دلخوش بکم ؟
 کی له دهست تیری نه جهل ، صهیدی حیاتی ده ریبری ؟
 ئولفه تم نادهم به دونیای دوون و بی میهر و وهفا
 کهی موحیبی کس بووه ؟ هیشتهوویه تی تن پهره ری
 من به عومری خوم که نه مزانیوه توو ، نه مدی له ک
 ئاهو حهسرهت کهش نه بووی بی فیغانوو (چهنه ری)
 بهم هه موو ناز و نیازه تو له گه دل دنیا ده کهی ؟
 حاله تی غیری نه دامت ، نه یبووه بو کس سهری
 واقیعا به عضه ن به وهجهی ئیمتحن و تهجرو به
 هر وه کو بووک دیته پهرده ، نایه لی کس لی بهری
 "خاله میرزا" !! چی ده کهی ؟ دنیا ده نی ، ته دل غه نی
 هر وه کو و لات داوه لاده ، به لکو بوخوی شق بهری

***

- لینکولینده و لینکدانده : (۱) . نهم چاوهروانی ، یا پیشبینی کردنی مردنی (چدرخ) ، مایه
 سهرسامی به ، تهنا نهت نه گهر و تیشمان : کهون تیکهچی و نه مینی ئهوا له بهر نهوهی که شاعیریش
 هر له سهر خره ی زه ویدایه که بهشیکه له چدرخ و دیاره مردن کهی شاعیر ناکه ویتنه دوا ی له ناوچوون
 (مردن) ی چدرخ ، به لأم پیموایه شاعیر مردنیشی به ژیان و زیندو بوونه زانیوه و راستیشه .
 (۲) - لهم به دیتدا (تی فکری) : نه بی به گورچی به خوینرتنهوه ، نه گهر نا کیشی به تیه که قورس و
 له نگه ئهکا .
 (۱) - نه مزانیوه توو : ده برینیکه به پیی گهت و گوی نیسته پر به پری ده ستوری زمانی (هاو)
 نی به به لأم شتی واله بوینی تر دا بووه .

(شاعیر له چەتالی ژبانی خوځی دواړه)

سدرم کهوتو ته سهر سمدواو خدیالی فکری مندالی
 له پدردی عقل و دانشدا حدیا دامانی هملالی
 له خانهی حیره تا ماوم ، چی یه ثم فکره نوځسانه
 لهبر تمو حالته حالم ، خدیالی کردووم خالی (۱)
 له گهل ثم وهزع و ئدیامه ئیداره وا له ئیشکالا
 به پیری لیم پهزا نابی بهره فجووری و کم ئحوالی
 ندامت وا یدخه گرتووم ، به هیچ نهوعی بهرم نادا
 به سد شهد و شهکر ، ناچی به شیرینی له دهم تالی
 چی یه وا بهختی بهد بهختم به جاری لیم توه لایه
 له میدانی په قابقه عهدوویکی کوهن سالی (۲)
 له سوئی تالیعی نهحسی منه معلومه دهیزانم
 هومای بی چارهیی مدزلووم ، ئمویش پویی و شکا بالی
 هومای ئهوجی سعادهمان له دهوری ئیمه پویوه
 بهلی: بهد بهختی " میرزا " یه، دهلین: ویل بوو به عهدوالی

*****

لیکوالینمونه و لیکدانمونه

_____ : - ثم شیعره له لاپهړه (۸۳) ی کشکوله کدایه .

(۱) - له نیوهی دووهی بهیته کدا په گمزدوزیدکی ناتواوی له نیوان وشدی (حاله) و (حالم) و (خدیال) و (خالی) دا دروست کرده .

(۲) - وشدی کوهن به واته کون له کشکوله کدا به دهسکاری هدله کراوه ته (کونه) .

(له باره گای غموسی گهیلانیدا له بهغا)

نهری بو جژنی قوربان هات ، نه تان کردم به قوربانی
 به قوربانی سه گیکم کن ، له قاپی غموسی گهیلانی
 سهرم قوربانی خاکی مرقهدی ئهو قودوهیی دینه
 که شاه و ئهولیبایه ، بازی ئه شهب ، حویی په بانی (۱)
 له ژیر سایه لیوای ئهو شاهه دا ، پی دهسکهوی ههر کهس
 به معلومی که نایداتن به سه د تهختی "سلیمان" ی
 هزاران تهختی جهمشید و سکه ندهر به لکو ناگاتن
 به زه پهی گهردی خاکی پی سه گیکم پاسه بانانی (۲)
 منیش که متر سه گیکم ئهو سه گانه ی ئاستانه ی "ئهو"
 قوبوولمکا ، خوا بمکن به خزمه تکاری دیوانی
 وه کو منصور سهرم بهرن ، له پای سیداره دا ده یلیم :
 غولامی حهره تی شیخم به خوی و ئهولیبانی
 له خزمهت شوعله بهختی دین به ئومیدی شه فاعهت هم
 له سایه ی حهره تی غموس و دوهم کاکي سلیمانی

*****

لیکۆلینهوه و لیخدانوه

_____ : (*) - ئهم شیه ره له لاپه ره (۸۴ -) ی کهشکۆله که دا یه .

- (۱) - بازی ئه شهب : نازناویکی غموسی گهیلانی یه له نیوان دهرویشه کانیدا .
- (۲) - جهمشید : پاشایه کی ههره به تاویانگی خاوهن تهخت و شکوی ساسانیه کورده کان بووه .
- سکه ندهر : ئهسکه ندهر : مهیست له ئهسکه ندهری گهره یه . کاتی خوی ویستی به زوره ملی دهست بهسهر ههموو دنیا دا بگری و به " اسکندر ذی القرنین " به ناویانگه .
- (۳) - مهنصور : مهیست له منصور ی هه للاحه که تا پهل پهل یان کرد ههر (أنا الحق) تاوازی مهردانه سهرزازی بوو ، به کیک بووه له سهره ک سوئی یه مهز نه کان .

(دلداری سوفیانه)

ثومیدم وایه ثم جمنه ثمن خوبکم به قوربانی
 سدراسیمم بکن ، به لکو به " تا " ی زولفی پهریشانی
 له پیناوی سرم دانیم ، نهوه ک فرست نهدا گهر دوون
 هه تا جوزئی ره مق ماوه ، نهیم موجریم له دیوانی
 له سدرچاوهی حمیات ، گهر دهسکهوی باوهر مه که ئاوی
 له کهوسردا مه گهر قهتره ی بیی ، وه ک چای زه نه خدانی
 له غهواصان سوئالم کرد ، به هایی لؤلؤو مهر جان
 ده لئین : ئهو خوی ده زانی قیمه تی له علی به ده خدانی
 به شوخی خوی نموند مه غرور و سهریست و دل بازاره
 خدیالی ناگری عاشق ، ده کهونه دهست و دامانی
 ئه سف بهم تهرزه بی ره حمی نه گهرچی ره سمی مه عشووه
 به لی وا چاک نی به قوربان که دنیا هه ره ده بی فانی
 له دیوانی جمرادا چون به لاسیت دی له ئاهی من
 له بهنگ زهردی و زه لیلی من له سووری جهرگی بریانی
 ده بی هه خوم به ناچاری ته مه نای عه فووی له یلاکم
 وه ئیللا ، زه حمه ته چاره له عدل و حوکی یزدانی
 نه گهرچی پیره " میرزا " ، ئهو دلی هه ره گه نجه پیر نابی
 ئیتر بوچی به ناهق وا ، نه کهن لومه ی به نادانی (*)

****

(*) - ثم تاکه " بهیت " عش دیسان له نوسخه ی پهره پهر پووته کانی ماموستا حمه پوره
 وه رگیراوه له سدرچاوه کانی دپ نه پوره .. نه مانه ی به زوری یا له نه جمه دین مه لای خوشکه زای
 شاعیره وه ره گرتووه یا له گه ریمه ی و عودانی به دوا ی سامانی که له پووری کوردیدا لیره و لهوی و
 له ی له لو که شکو له و له سنگی شاره زا و پیره نه ده ب دوسته کا نه وه له ماوه ی سالانی ۱۹۳۵ -
 ۱۹۵۹ دهستی کهوتوون واته نه نه یکه ی چاره که چه رخی کدا .
 واتای ثم بهیتهش ئاشکرایه و شاعیر له پهریشدا هونیه ته وه

(ديسانده بو هاتندهی شیخ مه‌حمود له دیلی)

بی‌حه‌مدیلا موزه‌یه‌ن بوو ، به‌تشریفی سلیمانی
له‌ سایه‌ی هه‌ق ته‌علاوه‌ و جه‌نابی غه‌وسی گه‌یلانی
به‌شاره‌ت بی‌ برای دینی ، چرای دین هه‌لکرا بو‌مان
خه‌لاس بوو میلله‌تی کوردی له‌ده‌س " ... " به‌ ئاسان
به‌ مه‌علوومی بزائن ؛ مو‌لکی کوردستان له‌ ئه‌مه‌رۆه
خودا عومریکی تازه‌ی پی‌ عه‌تا کردوه‌ به‌ رضوانی
به‌ هه‌شته‌ ئیسته‌ بو‌ ئیمه‌ جیهان ، چونکه‌ مه‌لیک مه‌حمود
به‌ جوود و مه‌عدله‌ت خواهی ؛ ده‌فه‌رمو‌ی ئه‌و حوکمرانی
که‌سانی تالیبی جیشه‌ و ته‌ماع و مالی دونیا بوون
په‌ریشان حال و داماون به‌ ڕووزه‌ردی و په‌شیمانی
ئه‌سه‌ف بو‌ئو که‌سانه‌ ، وا که‌ فره‌ستیان له‌ده‌س خو‌دا
زه‌مانه‌ پینچ و دوو ڕۆژه‌ ، ئه‌ساسی چه‌رخ‌ی ده‌ورانی
که‌ هه‌ر ڕۆژه‌ به‌ ڕه‌نگی دیته‌ مه‌یدان پی‌ره‌زالی چه‌رخ
هونه‌ر بو‌ئو که‌سانه‌ ، تیک نه‌دا فکری به‌ نادانی (١)
که‌سی مه‌ردبی له‌ دنیا‌دا ، هه‌تا مردن به‌یه‌ک ڕه‌نگی
ده‌کاتن سه‌رفی ئه‌وقات و زه‌مانی خو‌ی به‌ مه‌ردانی
له‌ پژه‌رده‌دا که‌ مه‌علووم بی‌ ، نی یانه‌ خيله‌ و ته‌زویر
له‌ گه‌ل هه‌ر که‌س که‌ بیناسن نی یانه‌ پی‌چ و په‌نه‌انی

لیکۆلینه‌وه‌ و لیکدانه‌وه‌ : (١) - پی‌ره‌زال : مه‌به‌س له‌و پی‌ره‌ژنه‌ سه‌ ئاسنینه‌ عه‌یار و مه‌کریازه‌یه‌ که‌
چه‌رخ‌ی ڕۆژگاری پی‌چوانده‌وه‌ .

نهژادی ئهمحمد ئاغا " في الحقيقة " جومله يهكسانن
 به ئيقدامن لهسهر قبول و قهرارن پير ههتا جوانی (۲)
 دووهم بابهر و خضر و كاك عبدالله و نورهدين
 نهوهی شیرانه بيللاهی خهياالی نايه فوتانی (۳)
 هئي بوهر دوو دنيا گهر بئي يهك رهنك و يهك تابي
 نهوهی حاجی رهشيد ئاغای ههسهن تهحسينی رهبانى (۴)
 ئهمانه دائمهن ؛ وردو بزورگك و دوون و ئهعلايان
 ههواخوای ههزهرهتی شينهن له قاپی ههیی سوبحانی
 خوداوهندا به لوتفی خوت قبولكهی ئارهزووی " ميرزا "
 بهسه تاكهی قبولكا ئهم ئهسیری و خانه ویرانی

***

(۲) - ئهمحمد ئاغا : خوی يهكيكه له ئاغاواتی پۆدهر و بهناوی تايهفهكهيهوه ناسراوه .

(۳) - ئهم بهيتهش ههر له پوی واتاوه لهتهك بهيتی پيشودا پهيوسته و ئهفی دواي ئهوان : بابهری
 خدری كاك عبداللهی نورهدين كه ههر له ئاغاواتی ميراوهدلين ، مهرد و رقتار شیرين بوئه شاعیر
 سویند ئهخواو ئهلی : كهسانی واجولمیر ههرگیز له رهك و ریشه ههئناكیشرين و ئهمین .. لیژدها
 نهزانم " نورهدين " بهرهيهکی پۆدهریانه و ئایا كهسیكیشه و ئهوانانی ئهم بهيته ههر يهكهی يهك
 كهسن ؟ .. ئهوهم بو ساغ نهپوه وه ، خوزگه ئهوهی كه ناگاداره راستيهكهی رانهگهيان يا بو
 ئهنوسیم .

(۴) - حاجی رهشيد ئاغا : پیاویکی دهركهوتوی ناوچهی پۆدهر بووه و ههمنیش ههر كوپي حاجی
 رهشيد ئاغایه و به پیاو چاك و خوشهويست ناسراوه ، كه لهوانهيه وهك ئهوانی پيشو ناوبران سهر به
 شين بووبن .

(گازنده له باری پژدهر)

له پژدهردا نهگمر دهستمکوی؛ سده گهنجی قاپوونی
 بهسه تاکه ی قبولکا دل؛ حیات ی وا به مهئوونی
 نهگمر بهزاقی من رزقم له پژدهردا نهبی و نهیدا
 منیش وا نامهوی، خهزنه ی سوله یمان و فهره ی دوونی
 حیات ی وا له دنیا دا چی یه، بوچی دهبی چابی
 له مهولا نامهوی، شدرته، حیات ی وا به مهپروونی
 له بی ویژدانی بهعزی کس، له عومرو مال، بی زارم
 ئیدارم بونی یه بیللاه؛ به سده عیلمی فلاتوونی
 به خوړایی زه مانیکه، حیات ی خوږ به ضایع دا
 ههموو وهقتی تهمه ناکم، بلیم کوڅای رهش و کوونی
 " حقوق " ضایع بووه؛ تهمرو، له پژدهر جومله یه کسانه
 نهگمر لوقمانی دهورانی؛ وهگمر فدرهاد و مهجنوونی
 عبهس عومری عزیزم چوو، به ضایع لهم تهلیسماته
 که نهمدی زه بهی بوونی وه فالای کس به مهئموونی
 خدیالیکه عبهس بوو، من به ئومید (فه یض) ی پژدهر بووم
 خودای بهزاقی عالم فه یضی زوره "خاله" مهغموونی
 سدری حاجت بدهر بو باره گای شایی سلیمانی
 جدنابی زاتی کاکه محمد تهمه فه یضی هاموونی (۱)
 بهسه "میرزا" تهمه ناکه له قاپی هه زه رتی باری
 سه به بکارت وه کو تو خانه ویراز بی به مهزنوونی.

~***~

(۱) - هاموون: زنجیره دریاچه یه کی به پیتی روژه لاتی ئیرانه به لای ئفغانستانهوه.

(سه‌ فیکری به زمانی دل‌داری پهوه)

ټهوا دل بوو به بریانی ، خودا په‌حمی به‌ حاله کدی
 به لوتف و مده‌مدهت ، ساتی په‌فیکی چاوی کالم کدی
 به بی دوست و په‌فیک ماوم ، له پږده‌ردا به مه‌حزونی
 به ئومیدم که عیدی توم به‌رحمت حوسنی حاله کدی
 ته‌گهر له‌م جه‌ژندها بمبه‌خشی و بمکه‌ی به‌ قوریانی
 عه‌لاماتی شه‌یدیه به‌ عه‌فووت خون حه‌لالم کدی
 له سوئی تالیعی خومدا ئومیدیکم نی یه‌ لاکین
 به لوتفی تویه مه‌غرورم ، نه‌نسی خه‌تت و خالم کدی (۱)
 جه‌لالم بوچی یه ؛ دنیا هه‌مووی (دام)ه‌و خه‌راباته
 ته‌مه‌ننامه به‌رحمت باده‌نوشی لیوی ئالم کدی
 ته‌گهرچی عاشقی مسکین ، له عالم شیت و ریسوایه
 به ریسوایی ده‌کم ئه‌رجوو به‌ گهردی بای شه‌مالم کدی
 له تومه‌علومه مه‌قسوود و نیاز و ئاره‌زووی به‌نده
 ته‌گهر فکرنکی سه‌هووم بی له دنیا له‌نگ و لالم کدی
 به مهرگی خوم په‌زامه‌ندم ته‌گهر لوتفت مه‌ده‌دکا بوم
 به‌رحمت کوشته‌یی تیری موژه‌ی ته‌وچاو غه‌زاله‌کدی (۲)
 له‌هر جورم و خه‌تای زورم زویانی ناطقیم له‌نگه
 ئیلاهی تو به‌رحمی خوت ده‌بی په‌حمی به‌ حاله کدی

*****

لیکوالینه‌وه و لیکدانه‌وه: (*) - ثم شیعره له لاپه‌ره (۸۳-) ی که‌شکوله‌کدایه .

(۱) - نه‌نسی : هاو‌دهم ، هاوالی که دلیان به‌ی‌ک بکرتی‌وه و هه‌میشه پیکه‌وه رابویرن ، یا هر

شتی که که‌سی دلی پینخوش بی .

(۲) - مه‌دهد : هاوارنکی ده‌رویشی و دیوانیه و هانا بردنه به‌ر یه‌کئی : خوینده‌سته‌وده‌انه که هه‌موو

هیوای بو په‌نا بویردوه‌یه .

(بدرگري له حەفیدان ؛ بهرامبەر به فەلەك)

ئەي فەلەك تاكەي ئەتو ؛ جەورو ستمكاري دەكەي
 پیرەزالیکی قەدیمی ؛ مەكرو عەییاری دەكەي
 دائما وەك دوشمنی خوینی له دوی ئالی عەبای
 ھەر وەكو بووجەھلی مەلعون، فیعلی غەدداری دەكەي (۱)
 بی مرووھت ، پوژی دیوانی جەزا جوابت چی یە ؟
 تۆ له ھەق نەسلی حەفیدان ، وا بەد ئەتواری دەكەي
 زەرەبی فکری خودا ناکەي حیجابیکی عەلی
 "شمر"ی مەلعونی ؟ مەگەر تۆش مەیلی خوون خواری دەكەي (۲)
 بەسیە ئاخەر لەم خیائەتکاری بە تاكەي دەبی
 یانە خۆت ھەر وەك یەزید ؛ تەقلیدی کوففاری دەكەي
 بوچ بە ناحق وا له تەعقیب ئال و بەتی (ئەحمەد ای
 چون لەگەڵ ئەولادی حەیدەر مەلعنەتکاری دەكەي
 وا لەبەر بی چاوو پرویت ؛ چاوە لەم پوژی بوژەمین
 بەرگی شینت کافی یە ، بی شەرمی ؛ لاشاری دەكەي
 تۆ لەبەر بوخل و حەسادەت ؛ کۆرە چاوی غیەتت
 رەبی حەقت لی گوم بوو مەلعونی بی عاری دەكەي
 ئەشکی خوونین دی له چاو "خالە میرزا" چونکە تۆ
 زور مقامت عالی یە ، وا دون پەستاری دەكەي

****

-
- لیکۆلیندووە و لیکدانووە : (۱) - ئالی عەبا : مەبەست له بەرھە - تەوھێ پێغەمبەر -
 - ئەبو جەھل : مەبەست له عەمروو ھیشامی مەخزومی یە کە پەڕەنگاریکی توند و تیژی پێغەمبەر و
 نایینی ئیسلامی کردووە .
 (۲) - شمر : شمر کورپی ذیلجەوشەنە و جەنگاوەرێکی دەرندە سۆپای یەزیدی مەواوە بوو له دژی
 حەسەینی کورپی عەلینەبی تالیب وە له کوشتینیا دەستی ھەبوووە و تەو سەری حەسەینی بردووە بو شام ،
 ئیسلام له پوژی عاشوورا دا - دەي مانگی مەحەرەم - بە تاییشتی شیھەکان پیرەوری وشوونی بو
 ئەکەن .. شمر له کورد یدا بو تە "شمل" و یەشملی شەڕ ناوی ئەبەن .

(جوار و جوړی)

بهشی دووهم : پاشبه‌ند

- ۶۹ -

تەرجیع بهندی تاینی

به ئومیدم زه‌مانی خوم ؛ له‌ده‌ست می‌حنه‌ت ته‌وه‌لاکم
له‌ کونجی بی‌ که‌سیدا دابنیشم ، پرو له‌ مه‌ولاکم
چی یه‌ نه‌حوالی ؟ .. وا دائیم له‌ ئاهو حسره‌تا بمرم
چی یه‌ عومری به‌ ناچاری له‌ هر ناکه‌س ته‌مه‌نناکم
ره‌فیقان : گهر به‌ ئومیدی خه‌لاسی هر دوو دنیا هن
ده‌بی قه‌تعی ته‌مه‌ل ته‌مرو له‌ فیکری دوون و بیجاکه‌ن
هه‌تاکه‌ی دل به‌ ئومید و هه‌وای دنیای ده‌نی خوش کم
ته‌سه‌ف فیکریکی بی سووده ، ته‌هن خوم شیت و ریسواکم
مه‌گهر " میرزا " گله‌ی ناهه‌ق له‌ به‌خت و قیسمه‌ت وایه
به‌ ته‌قدیر و قه‌ده‌ر پازیم ، ته‌مه‌ننای غه‌وسی به‌غداکم
ره‌فیقان گهر به‌ئومیدی خه‌لاسی هر دوو دنیا هن
ده‌بی قه‌تعی ته‌مه‌ل ته‌مرو له‌ فیکری دوون و بیجاکه‌ن

*****

(*) - ئهم شیعره ته‌نیا له‌ لاپه‌ره (+ ۸۳) ی کەشکوڵه‌کدا بوو .. به‌لام ماموستا حه‌مه‌ بوژ پیتی
راگه‌یاندم که‌ ئهم شیعره (تەرجیع به‌ند)ه .. له‌ دوا‌ی هر دوو به‌یتوه‌ به‌یتی سی یه‌م که‌ی دووباره‌
ته‌بیته‌وه‌ و ته‌لی لێزه‌دا ته‌نیا دووبه‌ندی هه‌یه ، به‌لام من (حهمه‌ بوژ) دیومه‌ که‌ حه‌وت به‌نده‌ و ته‌می
نێره‌ ناتواوه‌ .. منیش (لانووسەر) به‌انگه‌وازم بو‌ هه‌مووان ته‌وه‌یه‌ ته‌وی ئهم حه‌وت به‌نده‌ی به‌ ته‌واوی
لایه‌ به‌لای به‌کاته‌وه‌ و ه‌یا بو‌منی به‌نیری به‌شکو له‌ چایه‌ی دووه‌مدا شوینی خوی به‌گرت

چوار بالی به کان - تهرجیع به ند -

- ۷۰ -

۲ (دلی من)

موددیکه سهراسیمه و شیواوه دلی من
مورغیکی په شیو حاله ، له نیو داوه دلی من
بروانه چ په نگینه به خویناوه دلی من
په روانه یی حوسنه ؛ نهوه سووتاوه دلی من (۱)

*****

سهریکه چ پر شوړش و غهوغایه دلی من
وهک ئاهوویی په مکرده له سهرایه دلی من
مهجنون صیفه ته ، عاشقی له یلایه دلی من
سهرگه شته و ئاواره یی دونیایه دلی من

*****

بهو دانه یی خالی ، دلی میحنت زده سهرسام
موژگانی وه کوتیره ، له بهندی جگهری دام
پوژم شوی تاریکه به بی تووم نی یه ئارام
بی چاره که بی مه لجه ئو مه ئوایه دلی من

*****

وا مه سلحه ته خووم هده فی تیری قهده رکهم
لهم حاله تی دل ریشی یه من بوچی حهزه رکهم
لهم عومره که بی تویه ئه من سهرفی نهزه رکهم
بوچیمه ؟ که مه حروم له دوو دونیایه دلی من

لینکولیندوه و لینکدانده

(*) - به پنی راگه یانندی ماموستا حمده پور نهم چوار بالیانه ی به حوت چوار
بالی دیون و چوار بالی دوه میان سهره تاکه یانه ، نهوانی تر به ههمان پاشبهندی ئو کوتایبان دی و

نوی ناتواوه شمشمه که یانه .

بهو شوعلهیی پرووی تو دلی بی چاره که بابه
 بی موطریب و ساقیی و مهی و بی چنگ و ره بابه
 بوچ وایه که عاشق کوژی لای ئیوه صوابه
 کهس پهحمی به حالم نی یه برژایه دلی من (۱)

****

عالم هموو بیزانی که پسوایه دلی من
 مایل به روخ و عاریضی زیبایه دلی من
 قوریانی سهگی دولبهری " میرزا " یه دلی من
 چاره ی به جهناب غموسی له بهغدایه دلی من

****

(چواربالی یه تهنیاکان)

- ۷۱ - (نه روز)

جهژنه ؛ عالم ؛ له گولشن و باغه
 دلی من ، غهرقی حسردت و داغه
 چیه ؟ نه روز ؛ بهزمه زه مزه مهیه
 له هموو لایه ، شهوق و پمرداغه

****

- ۷۲ - (بهزمیک)

ساقی سهرمهست و مهیکهشان و مدهوش
 موطریب و ساز و نهی و قهدهح پر جوش
 باده نوشان ؛ له بهزم و عوشردندان
 گوشه گهردون کهره ، له نوشا و نوش

****

---

(۱) - له کهشکوله کهو دهستووسی شاعیردا و شهی (برژایه) به ویرنه نووسراوه و به پینی کوتایی
 هموو چوار بالی یه کان بی نهی وانهی. شاعیر پرو له دلخوازه خوشهسته کهی نکا و نهلی :
 نهی بی بهزیی .. بوچی ئیوه مانان پهحمی به دلی سووتاوم ناکمن ؛ دیاره عاشق کوشتن لای
 ئیوه مانان کاریکی چاکه و پاداشتی ئمو عشقه دیان نده نهوه .

- ۷۳ - (شاعیر و یاره‌گهی)

حسره تا یارم ؛ زهمانیکه .. له من دلگیر بووه
حالی یه و دل ؛ به حلقه‌ی پەرچه‌می زنجیر بووه
ظاهرا بویه ؛ به‌کم لوتفی له حاله حالی یه
لازمه خادیم ببی چاکه نه‌گهرچی پیر بووه .

*****

- ۷۴ - (شاعیر و غه‌وس)

گهرچی پیرم ؛ به‌خودا خادیمی دهرگه‌یی پیرم
وا مه‌زانن ؛ که نه‌فامم به خودا زور ژیرم
ئاستان بووسی سه‌گی حه‌زرتی غه‌وسه‌لسه‌قه‌له‌ین
خاله میرزایه که دیوانه‌یی ؛ بی زنجیرم

*****

- ۷۵ - (سوفیگه ریتی شاعیر)

خوزگه بهو روژه‌ی که ته‌سلیمی ده‌سی جه‌لاد ده‌بم
بو (ته‌ناف) یا (سهرپین) (مه‌نصور) وار ئازاد ده‌بم
گهر نه‌ووسی ؛ خوینی من حه‌رفی (ئه‌نال‌حق) (حق نی یه
روخه‌تی شاهم نه‌بی ، شاگردی بی ئوستاد ده‌بم

*****

- ۷۶ - (پارانه‌وه له خوی مه‌زن)

یاره‌ببی ؛ به حق نووری محممه‌د که ره‌سووله
شافیع به هموو ئوممه‌تی عوصیانی قبووله
بی به‌خشه ؛ به لوتف و که‌رم و ره‌حمه‌تی عامت
"میرزا" که زهمانیکه له غه‌مدایه مه‌لووله

- ۷۷ - (له باره گای خوادا)

خوداوه‌ندا ، به حەقق ؛ ئەولادی حەیدەر
 بە عەشقی موئەمینانی ؛ پوژی مەحشەر
 عەتاکە ی نووری ئیمانم ، بە ئیمان
 لە رووم بی بچمە دیوانی پەیمەر

*****

- ۷۸ - (دیسان له باره گای خوادا)

ئەبلاهی زۆر بە ئومیدی عەطاتم
 بە لوتفی خۆت ؛ بکە ئیمان خەلاتم
 غەمی دنیای دەنی ناخۆم و نیمە
 ئەگەر بو'کوشتنم ، دوست فەرموی هاتم

*****

- ۷۹ - (لەداخی تووتنی)

لەداخی تووتنی نامەرد کەسەسم
 نەماوە تا قەدت صەبەر و صەواسم
 ئەگەر هەر کەس نەدا هەققم بە چاکێ
 گونی ئەسپم بە کورکە ی خوشکە و داکی (۱)

*****

(۱) - ئەم چوار بەلەم لە حاجی حەمە غەریبەرە وەرگرتووە ، بەو پۆندە و تراوە سالیکیان میرزا
 لەبازگانی کەین و فروشتنی تووتندا تی'ئەشکر' ، لەولاشەرە قەرزێکی زۆری لەسەر خەڵکە ئەبی' ، بە
 هۆی ئەم شەڕەرە پۆی ئەهیندووە .

« بهشی تاکهکان »

- ۸ - (نەسپەكەم)

نەسپەكەم برسی نەبی ، پیمچاكه نهك خوم مەستی چا
مەرحەمەت فەرموون ، بیدەنی كرشە و گیا (۲)

*****

- ۸۱ - (سەرکاری شاعیر)

لە دەست بەختم نەووسم مەزەتو تەل
تجاریدا بەسەرکاری مەلا شەل (۳)

*****

---

(۲) - ئەم تاکەشم لە دەمی حاجی حەممە غەریبەووە وەرگرتوووە فەرموی : لە گەڵ پیاوگما چووینە گوندی
" گەرماوان " دینی کۆری حاجی عەباس ناغای مەمەند ناغایە .. لە کاتی " چا " خۆڵەتییەدا ئەم فەردە ی
بۆهات .

(۳) - ئەم تاکەشم هەر لە حاجی حەممە غەریبەووە وەرگرتوووە کە بەو پۆتەییووە وتراووە .. لە زەمانی
تورکەکاندا " میرزا " بەرهو گوندی (خەڕەكە پێسە و مەلاشەل) تەڕوا کە هوو گوندن لای
سەرسیانەووە لە مەرگە لە بری بازەرگانی توتن ئەیکەن بەسەرکاری دەغل و داتی میری .

*****

۱ - بهشی - پینج خشته کی بهکان - (*)

پینج خشته کی میرزا لسه شیعریکی "همدی"

۸۲ - "لهبابهت باری ژبانده"

چ حالیکه پسر ئهمرۆ ، به بی ئهمری پدهر دهروا ؟
 ئهوهند مهدهوش و مهغوره ، وهکو مهست بی خبهر دهروا
 به خوی نازانی بو ئاخر ، چ کاریکی بهسهر دهروا
 [غم و دهرده به دهورمدا ، ههتا حوگمی "بهصهر" دهروا
 ئهجهل میوانه غم غه مباره ، یاری بو سهفر دهروا] (۱)

***

لینکۆلینهوه و لیکدانوه: (*) - پینج خشته کی له دهستوری ئهدهبی کۆندا به دارشتی جوژه شیعریکی وتراوه که شاعیریکی شیعری شاعیریکی تری لا جوان و پسهند و دلگیر بووی: هاتوه ههر بهبیتیک له شیعری شاعیرهکی تر ، سی نیو بانی خستوته پیشهوه کهخوی دایناوه به مهرجی سی نیو بالهکی خوی لهسهر ههمان پاشبهند (سهرۆ = قافیه) ی یهکهمین نیو بانی شاعیرهکی تر بوو بیت که ئهوی خوی خستوتهسهر .. لهبهر ئهوهش له ئهدهبی کۆندا شیعریکی تاکهکانی یهک جوژ پاشبهندیان بووه و ئهبوو تاکی یهکهمیش ههر دوو نیوه بالیهکی ههمان پاشبهندیان بووی ، بویه ئهو سی نیو بالیهی که شاعیری دووم لهسهر ههمان کیش و پاشبهند و بیر ئهیهخته سهر ههر تاکه شیعری شاعیری یهکهم و پهیهندی بیرو کیش و پاشبهندیان بپوایه ، بهوه وتراوه: (پینج خشته کی = تهخمیس) واته: به پینج خشته کی کردن و ئهوسا له پینج خشته کی دووهوه ههتا ذوایی پینج خشته کی که پینجهمین نیو بالیان لهسهر جوژی پاشبهندی یهکهمین پینج خشته کی که ئهدهبی. لیهردا شاعیرمان شیعریکی ئهحمده بهگی صاحبقرانی هیناوه و کردویه به پینج خشته کی که ئهدهبی دواویه ، ههر وهک چهند پینج خشته کی تریشی کردون و ئهوی دهستم کهوتوون لهوای ئهوهوه پیشکهشیان ئهکهم .

له پینج خشته کی دا توانای ههر دوو شاعیر ده ئهکهوی و ئهتوانی به بهروارد و لینکۆلینهوه ئهو توانایه جیگر و دهستیشان بکری و زوژ شاعیر که شیعری یهکیکی تریان کردوته پینج خشته کی ئهوهنده به توانا بوون توانیوانه بابته و بیرو شیعرهکی شاعیری یهکهم به تهوای به باریکی تردا بگورن که ئهوه ئهوپهری توانای شاعیری دووهمی دیاری کردوه ..

(۱) - سی نیو بانی یهکهم له پینج خشته کی یه هی میرزایه و دوو نیوبالی دوایش هی ههمدی یهو تیتیر ههمو پارچه پینج خشته کی یهکانی دی بهمجۆرن .

چی یه ئەم وه‌ضعی ده‌ورانه ؛ به‌جاری سه‌ربه‌سه‌ر میلله‌ت ؟
 له‌به‌ر سووئی ئەمه‌ل ؛ که‌وتوونه‌ گه‌رداوی غه‌م و می‌حنه‌ت
 له‌پێی حه‌ق لا ئەده‌ن ؛ مه‌حظه‌ن به‌ ئومید جیقه‌ و شه‌روه‌ت
 [غولا‌می ئەو که‌سه‌م فه‌رقی نه‌کا عه‌ززه‌ت له‌گه‌ل زیلله‌ت
 ته‌نه‌زول بو‌ فه‌له‌کی نا‌کا ؛ (به‌د) و (نیکی) که‌هه‌ر ده‌روا]

****

نه‌ما بو‌ شاه‌ی ئەسکه‌نده‌ر ؛ جه‌لال و شه‌وکه‌ت و حیشه‌مه‌ت
 بلی می‌هه‌ری سه‌لیمان چی به‌سه‌ره‌ات ، داده‌نی قوده‌ره‌ت
 هه‌تا‌که‌ی وا به‌ بی فکری ؛ به‌ ده‌هه‌ری دوون ده‌ده‌ن په‌غه‌به‌ت ؟
 [له‌په‌ی جه‌ه‌لا ؛ به‌ عه‌ززه‌ت چو‌ته‌مه‌ل ئی‌درا که‌وه‌زیلله‌ت
 له‌گه‌ل ئەم ته‌وق و پیوه‌نده‌ نیها ————— هه‌ت موخه‌سه‌ره‌ ده‌روا] (٢)

****

هه‌تا ئەم جیسه‌مه‌ بی ئیسه‌مه‌م ، ده‌که‌ن هه‌مه‌دم له‌گه‌ل تابووت
 ئەمه‌ن هه‌ر به‌نده‌ فرمانم غولا‌می حه‌لقه‌یی گه‌سه‌وت
 نه‌مانم خوشته‌ره‌ له‌م عه‌سه‌ره‌دا ، نه‌ک به‌ به‌غه‌م ها‌وجووت
 [نیشه‌نه‌ی ئافه‌ته‌ هه‌ره‌ده‌م ؛ شکو‌فه‌ی ئاره‌زوو پشکووت
 ئەمه‌ل نه‌قلی هه‌مه‌یشه‌ سه‌به‌زه ؛ ئەما بی ئەمه‌ره‌ ده‌روا] (٣)

****

---

(٢) - له هه‌له‌ی نووسینه که له دیوانه‌که‌ی (حه‌مه‌دی) و (میرزا) شادا وشه‌ی (ده‌ده‌ن) به‌ ده‌که‌ن

نووسراوه .. له‌سه‌ر نوسخه‌یه‌کی ماموستا حه‌مه‌ بو‌ر جی‌گه‌رم کرد چونکه (ده‌ده‌ن) گو‌نجاو‌تره .

(٣) - وشه‌ی ئەما له‌م پینچه‌مه‌ین نیو‌یا‌یه‌دا به‌هه‌له‌ له‌ ده‌ست‌نووسه‌که‌ی میرزا‌دا به‌ (اوا) نووسراوه .

تماشا دم بدهم ئه مېرۆ ؛ له گدا دوينی گهلی فدرقه
 غم و جهور و جدهفا و ميحنهت ؛ شهراپه ی هر وه کو بدرقه
 له بدرچی سوفی وزاهد بهی سووجاده و (دهلق اه) ؟
 [صدهای قاروون و خهرنه ی دی دهلی : غافل مه بن خهلقه
 زمانه خوشه ، وهك ئیمه نیهایهت بی ته شر دهروا] (۴)

****

بلیم چی وهضی گدردون (تهختر) ی لا ماه و خورشیده
 درهختی سهروی ناز و ناروون بی بدرگ و تهوحیده
 فصاحت نافصیحه بی هونر تههلی پهسهند دیده
 [خهلف مهحرومه تهریابی مهعاریف وهختی تهجریده
 کهلامی کون و کاغیز ؛ کهی بهنرخ سیم و زهر دهروا] [

****

به ناچاریم بهسهر برد ، موودتی تهوقاتی مانگ و سال
 تهسف رابورد به غارهت چوو ، هواس و تاقهت و تهحوال
 هدهر چوو عومری شیرین ، ضایع کرد پوشته یی ئامال
 [عهدهس حالیم به ماضی کرد ، ته گهر بو حالی ئیستقبال
 له ریی تهو شوخه دا صهرفی ده کهم باقی هدهر دهروا] [

****

(۴) - له دیوانه کهی (حهمدی) و (میرزا) شدا ئهم (واو = و) له نیو بالی دوهدهدا بههله یا به پیی

شپوهی نووسینی کون نه نووسراوه که به پیی رینوه سی نیسته نه گهر نه نووسری کیشه کهی لهنگ نهی
 - دهلق : کول پوئشی دهرویشی (کهلپوس) ، کراسی ئاودامانی ، (خبرقه) ، بدرگی پینه کراوی
 دهرویشانه .

کەسی نایل بە پا بۆسی سەگی ئەو شوخەبی شاهه
 بە مەعلومی لە دوو - و نیا ، سەرەفراز و شەرەفخواهه
 لە هەر دوو عالەما مەعلومه صاحب عیززت و جاهه
 [لەبەینا پەرددیکه، مانعی دیداری ئەوماهه
 که لاچوو پەرده، جا شهوکهت لەبەر پیتا بەسەر دەروا (۵)]

****

چ حاجەت ئیستە تەعریفی لە هەر دوو عالەم ئیسپاته
 لە مەوجی بەحری عەشقیدا خەلاسی صەعبە هەیهاته
 ئەگەر ئەو شوخە لوتفی بی ئیتر ئەی دل چ پەرواته
 (مەماتی جا حەیاتە هیجرەتی ئەوسا مولا قاتە
 بلی عوششاقی ئەو شوخە لە حەشرا بی خەتەر دەروا (۶))

****

سەر و مالم بە قوربانی ؛ دوو تاقی ئەبرویی تاقت
 وجوودی بی وجودم بی ، فیدای سەرگەشتەیی ئافاقت
 سەری " میرزا بەسەرگەردی سەری مەردانی موشتاقت
 [قوبوولیکه بە سەگ " حەمدی " ئەگەر نابێتە عوششاق
 که یا بۆسی سەگی تۆیە هەتا شەمس و قەمەر دەروا]

****

(۵) - لە دوا نۆه بەشی نەم پارچە پێنج خشتەکی دا لە دوو جیگە لاپەرە (۱۳۰ و ۱۴۲) ی دیوانی
 (حەمدی) دا هەر (که لاچوو پەرده جا ...) نووسراوه ، چونکه شیعەرەکش هی (حەمدی) یه ، له
 دەقی شیعەرەکی سەرودا جیگیرم کرد ، بەلام له دیوانه دەستنوسەکی (میرزا) دا به : (کەلا
 جیوهردی یه نووسراوه ...)

- لاجیوهرد : بەردیکی کانی (مەعدەنی) یه ، رەنگی شینی ئاسمانی یه ، مەبەستی له رەنگی شینی
 فەلەکه ، له چەند شیعەریکی تریشدا لەم رەنگە شینە دواوه ، هەر چەندە ئەم (میرزا) یش واتای
 خۆی به باشی ئەدات ، بەلام هەر ئەوهی (حەمدی) م بەنکی جیگیر دانا .

(۶) - ئەم وشە (بلی) یه ئەم دوا بەلە به پێنوسی کۆن که به (بلی) . ئەنوسرا .. ناتوانی به
 تەواوی بزانری که مەبەسی شاعیر له (بلی) وەیا (بەلی) کامیانە ، بۆیه به هەر دووکیان ئەچیت و
 ئەم جوهره وشانیش شاعیران به دەسنگە بەکاریان هیناون که له هەمان کاتدا دوو واتا بەدات ئەوهش
 ورده کاری و کارامەیی شاعیری راگەیانندوه .

۲- (پینج خشته کی میرزا له سر شیعری کی مدحوی)

- ۸۳ - " دلداري سوفیگهري يانه "

له گهله و هضعی زه مانه و بهختی بهد ، ده عوا نه کم چبکم
به نهقدی روهی شیرین (کولبه) یی سه دانه کم چبکم
وه کو مهنصور ته نافی بو سهرم پهیدا نه کم چبکم
1 به نووری باده کشفی ظولمه تی ته قوانه کم چبکم
به شه معیکی و هها چاری شهویکی وانه کم چبکم (۱)

*****

لیکولینه و لیکدانه و

(۱) - لدهدقی شیعره کی (مدحوی) که له دیوانه چاپه کی یه کم و
دوهمیدا نهم تاکه یه کمینه و له دستنوکهی " میرزا " دا دوا بالی پینج خشته کی به بهم جوړه ی
دوایی نووسراوه ، که جیوازی له گهله نډی هر دوو دیوانه چاپکراوه کدا هدی به :
1 به شه معیکی و هها چاری شهوی یه دانه کم چبکم]

وادیاره میرزا شیعره کی (مدحوی) ی به پاش ویش و ناته وای ده ستکوتوه ، بویه له نووسینی
پینج خشته کی که بدا پاش ویشی به ناشکرا پیوه دیاره و ، تاک (بهیت) ی شه شمی شیعره کی
(مدحوی) یشی تخمیس نه کردوه ، له وانه یه دهستی نه کوه تی و هک نمانه له شوی خویاندا له گهله
جیوازی یه گانی نیوان دهقی شیعره کی مدحوی و نډی میرزا و هریگرتوه دیار بیان نه کم .

له هر توه زنجیره ی نهم پینج خشته کیانه ی نیرم و هک زنجیره ی یه که به دوا یه کدا هاتنی دهقی
شیعره کی (مدحوی) و به پی هر دوو دیوانه چاپکراوه کی جیگر کردون ، نه که و هک پینچکی
نووسینه کی (میرزا) له دیوانه ده ستنوسه کی خویاندا که به نالوزی تیا نووسراوه .

- کولبه : خانوچکه یه کی کولیت ناسایی لادیانیه و شوی نیارام تیاگرتنی دهر ویشانه ، لیره دا
مبهستی له به هشته .

له گه نجینهی دلم روانی ، که ئایا نقدی تیدایه
 که نه مزانی له من زیاتر ، ئهویش مهجنووتی لیلایه
 گوتی : سهرمایه و سوووم ؛ هه موو ، راجیع به (مهولا)یه
 له خهزنهی دلمدا ، هه رچی ههیه هه ر داغی سهودایه
 ده سا ئهم نه قده ؛ ده ردی عیشقی پی سهودا نه کم چیکم] (۲)

****

موسسه سه ل تارو پو ، ئالای گه ر دغه وه کو ره شمار
 جه فاو ، جه ورو ، خه م و ، می خه نت ، به لاوو فیرقه تی دلدار
 عه جه ب داوی که تووشی بووم ، ته لیسماتی که زو ره دژوار
 له گه ل دهستی مه لا ری نا که وی زو نه ناری زو لقی یار
 وه کو شیخ ئیختیاری مه زه بی (ته رسا) نه کم چیکم] (۳)

****

(۲) - نیو بالی چواره می ئهم پینچ خشته کی یه له وه کدی میرزادا به مجووه نووسراوه :

[له خهزنه ی خاترا ، هه رچی ههیه پر شوپ و غوغایه]

هه ره ها تاکی مهجویی ناو ئهم پینچ خشته کی یه له هه ر دوو دیوانه کهیدا دووهمین و له
 دهست نووسه کدی میرزادا بووه به (چوارهمین) که دیاره شیوای له وه رگرتیا هه بووه و من په پیره ی
 په چکه کدی (مهوی) م کرد له جیگر کردنیا که :

یه کم (دیوان) له لایه ن - عدلی کهمال باپیر ناغا - وه له سالی ۱۹۲۲ دا له چاپخانه ی (هوکومت)
 له سلیمانی چاپکراوه ئهم شیعره له لاپه ره (۴۶) یدایه .

: دووم (دیوان) یشی له لایه ن ماموستایان مه لا عبیدولکهرمی موده پس و محمهدی مه لا که ره وه له
 سالی ۱۹۷۷ دا چاپکراوه ئهم شیعره له لاپه ره (۲۳) یدایه ... له پهر ئه وی له چاپی دوومه که دا
 شیعره کانی مهجوی لیکن دراونه ته وه ، پریه لیه دا به لای لیکن ده یاندا نه چووم و ته نیا لیکن ده نووم
 له سه ره نیوه بالی یه کانی میرزایه .

(۳) - ئهم تاکدی مهجوی له هه ر دوو دیوانه کهیدا سی یه مینه و له پینچ خشته کی کدی میرزادا

دوومه مینه ، میرزا له جیگی (دهستی مه لا) نووسیه (دهستی منا) ، دیاره به دهسکاری یه
 وه رگرتوه ؛ چونکه ئه وی (مهوی) به هیزتره له هوی واتاوه ، جگه له وی که (مه لا) به
 په نووسی کون به شیوه ی (مه لا) نه نووسی که واتای (مه ل) یش نه دات و که (دهست) و
 (مه ل) و (زولف) و (زونه ر) له ئه ده یی کوندا یه کپیگرتیان جوانی نه یشتی .

خودا !! چبکەم لە گەڵ ئەم بەختە دوونە؟ چون بکەم چاری ؟
 لە گەرداوی غەما غەرقم ، نی یە بو من مەدەد کاری
 چ میننەت ؟ گەر سەر و مالم نەدەم ئەمڕۆ لە پێی یاری
 ١/ لە پێی ئەو شوخەدا خۆم کرد بە خاک ، پێی پیا نە نام جاری
 دەسا خاکی هەموو عەلەم ، بە سەر خۆما نە کەم چبکەم ؟ [(٤)]

****

و هەو ئەهلی (تەشەبیوع) دل ، لە ماتەمدا عەزا پۆشه
 بە بادەیی ئەشەق و حەسرەت ، دائیما (سەر) مەست و مەدەهوشە
 دەلی : (زەهر) یش ئە گەر بێنی ؟ لە دەست ئەو شوخە بێنوشە
 ١/ دەمیکە شاری پرشوری مەحەببەت مات و خاموشە
 بە قانوونی تەجەننۆن ، شورشی ئینشانە کەم چبکەم ؟ [(٥)]

****

١/ لە چاوانم نەما بو گریه ، نوبەیی سەجدە بەردەریه
 سیا سالم نەبارە ، نوژی ئیستیسقا " نە کەم چبکەم " (*)

****

(٤) - ئەم تاکە (مەحوی) کە لە دیوانەکانیدا دوو هەمینە ، لە تەخمیسەکی (میرزا) دا هەو ئەهلی
 .. شایانی لێوانە کە لە جێی (پێی پیا نە نام جاری) لە هەر دوو دیوانە کەدا (پێی نە نام پیا) یە کە
 بە سەر ئێچدان دەر ئەکوی ئەم (میرزا) لە ڕوی دەر پێ و واتا و زمانی ڕەهەزەر ، جگە
 لێوی کە بو باری بە پێنج خشتەکی کردنە کە گۆنجاو ڕەهەزەر بە دەقی ناو دیوانەکان هەر وە کە
 میرزا (خۆما) ی بە (خۆما) نووسێوە .

(٥) - ئەم تاکە (مەحوی) کە لە دیوانەکانیدا ، پێنج هەمینە و لە پێنج خشتەکی یە کە میرزا دا سی
 یەمینە و میرزا لە جێگەی (ئینشا) نووسێوە (بەریا) کە ئەمەیش ئەگۆنچی
 (*) - ئەم تاکە بەتەبی (مەحوی) کە شەش هەمینە (میرزا) لە دەست نووسە کەیدا بە تەخمیس کراوی
 نەینووسێوە و لێوانە یە دەستی نە کەوتی .

به مه‌علوومی خه‌تابارم ، (كه‌لام) م بویه لا (سمع)
 به‌شیتیم تیمه‌گن یاران ! ! زه‌مانه ؛ ئاگرو شه‌مه
 له‌رووباران ته‌ماشاکهن ! هه‌موو ئه‌شکی منه‌و ده‌مه
 [له‌سه‌رتوم دوشمنه‌ دنیا ، قه‌ضیه‌م (مانی‌عولج‌مه‌مع) ه
 كه‌ ته‌رکی تو نه‌که‌م، ته‌رکی هه‌موو دنیا نه‌که‌م ، چبکه‌م] (٦)

****

له‌گه‌ل دلا هه‌موو وه‌قتم ؛ نيزاع و شوڤو ئاشوویه
 گوتم ؛ تو تاقه‌تی عه‌شقت نی یه ، حالیکی (مه‌جزووب) ه
 گوئی ؛ شیتی ، به‌رو ، دنیا خه‌راب ئاباد و مه‌خروویه
 [به‌جی ماوم له‌ یاران ، (نا به‌جی) ماوم ، ئه‌ج‌هل زوویه
 به‌ مردن ، له‌م قوصووری ژینه‌ ئیستیعفانه‌ که‌م چبکه‌م] (٧)
 ****
 هه‌تاکه‌ی ، ئه‌ی دلی پيسوا ، خه‌ریکی مه‌سه‌له‌ی (نه‌حوای
 ته‌ماشای نوطقی شیرین و كه‌لامی شه‌هدی وه‌ك (مه‌حوای
 ده‌فرموی ؛ قيسمه‌تی عاشق، هه‌موو هه‌ر شیوه‌نه‌ (مه‌حوای
 ئه‌وا له‌یلا به‌ روژی هه‌شرائه‌دا ، واده‌ی لیقا "مه‌حوای" (٨)
 هه‌تا قامی قیامه‌ت ، ئاهو واه‌یلانه‌ که‌م چبکه‌م]

****

(٦) - ئه‌م به‌یتێ (مه‌حوای) له‌ هه‌ر دوو دیوانه‌ که‌یدا (حه‌وته‌مین) هه‌و له‌ پینچ خه‌شته‌کی یه‌که‌ی
 (میرزا) دا ؛ (شه‌شمین) هه‌و له‌ هه‌ر دوو نیوایی چواره‌م و پینچه‌میشدا میرزا وشه‌ی (دنیا) ی به‌ (عالمه‌)
 نووسیوه‌ .

(٧) - ئه‌م به‌یت له‌ دیوانه‌کانی (مه‌حوای) دا هه‌شته‌مین و له‌ پینچ خه‌شته‌کی یه‌که‌ی میرزا دا پینچه‌مینه
 و میرزا له‌ جینگێ (له‌ یاران ، نا به‌جی ماوم) نووسیوه‌ (له‌ یاران واجی ماوم) که‌ ئه‌مه‌ش لاوازه‌ و به‌
 هه‌له‌ی ده‌سکاری یه‌وه‌ وه‌ریگرتوه‌ ، هه‌ر وه‌ك له‌ شوینی (له‌م قوصووری ژینه‌) نووسیوه‌ ؛ (له‌م
 فسه‌ ؛ له‌م ژینه‌) و ئه‌مه‌ش هه‌ر ده‌سکاری ولاوازه‌ .

(٨) - ئه‌م به‌یت له‌ هه‌ر دوو دیوانه‌ که‌ی (مه‌حوای) دا نوێمین تاکه‌و له‌ ته‌خمسه‌ که‌ی (میرزا) دا
 هه‌شته‌مینه‌ ، هه‌ر چهنده‌ له‌ دیوانه‌ که‌ی میرزا شدا دوا به‌یته‌ ، به‌لام (میرزا) نیوایی چواره‌مینی وه‌ك
 چاپی یه‌که‌می دیوانه‌ که‌ به‌مجۆره‌ نووسیوه‌ ؛ [ئه‌وا له‌یلا به‌ روژی هه‌شردا ده‌روا ، ده‌لی "مه‌حوای"]

دیاره‌ ئه‌مه‌ش وه‌ك ئه‌وی دیکه‌ ئه‌ی ، (نوسخه‌) بن چونکه‌ به‌ پیتی ئه‌وی له‌ تیگرای که‌شکۆلکه‌کاندا
 ده‌رنه‌که‌وی که‌ هه‌ر شاعیرێك زۆر جاز وشه‌ی شیعریکی خۆی گۆڤه‌و به‌ وشه‌یه‌کی تر به‌ ناوی
 (نوسخه‌) وه‌ ؛ له‌وانه‌یه‌ که‌ جیاوازی یه‌کانی ده‌قی هه‌ر دوو دیوانه‌ که‌ی (مه‌حوای) له‌ گه‌ل ئه‌وی (میرزا)
 وه‌ریگرتوون له‌ ئاکامی نوسخه‌دا بی .

۳- (پنج خشته کی میرزا له سهر شيعريکي همدهی)

- ۸۴ - (نيشتمانی) (*)

روژ و شو ده گريم به سوزی قهلبی تاته شناکوه
گهر دنم بنده به حلقه ی گونبه دی ناپاکوه
هر وه کو "منصور"؛ "تعالق" مه به روی خاشاکوه
[وهك ههوا كهوتوومه گيژي گونبه دی تافلاکوه
ره بی بی بینم وه کو "کیسرا" به سینهی چاکوه (۱)]

****

ليکولنيموه وليکدانموه

_____ : (*) - نهم شيعره ی نهمدهی صاحبقران به بونهی نهوهوه
دايناهه که لهشکری کوردستاني خوارو له دهریهندی بازباندا به سهر و گایه تی شیخ مدهمودی حهفید
شکا ، پاشایه تیه کمی شیخ روخینرا و خوی له لایهن ټینگلیزه کانهوه به دیل گیراو ناردیانه هندستان
له ۱۹۱۹ زدا .

بهر لهوهی که شاعیرمان - میرزا غهفور - نهم شيعره بکاته پنج خشته کی شاعیریکي تورمان
(غریق) که به پیی راگه یان دنی ماموستا هممه پوز خه لکی "سده" بووه و ماوه یه کی زور له
سلیحمانی ژیاوه و له سلیمانیش کوچی دواپی کرده ، له دهر کی بازاری کونه غروشه کاندای کونه فروش
و بهر و سوچاده ی کون و دروا چاکه روه (رفو و گهر) یکی ور دیش بهر و گور و گه پشی شاعیریکي توانا
بوو ، به ناز ناوی "ناواره" وه .

نهم غهريقه نهم شيعره ی (همدهی) ی کردوته پنج خشته کی و دوا به دواي نهم شاعیریشمان
میرزا غهفور همان شيعره ی کردوته پنج خشته کی و بهمه جاریکی تر دوستاپه تی خوی و دلسوزی
بهرامیهر شیخ دهر پروه توه .

له سهر ناوی نهم پنج خشته کېدا "میرزا" به فارسی نووسیویه (پنج خشته کی میرزا غهفور
بهرامیهر وته ، بهرامیهر به پنج خشته کی غریق) .

که نهم سهر ناوه لایه نیکی نهوی له پشه وه رامگه یان د پشته گیری نهکات و که نووسیویه "بهرامیهر
وتهی" لام وایه نهوه ههله یه کی ده ستونوسی تیاپو (بهرامیهر وتهی همدهی) بووه ، وه بیان میرزا
نهیزانیه نهوه شيعره هی کی یه ، چونکه نازناوی (همدهی) له شيعره کېدا نی یه و بویه له
"بهرامیهر به وته" کېدا ناوی همدهی نه نووسیویه و هر وه ک دهریش نهکوی که شيعره که و پنج -

ئەي، بىر ئىنسان، غىياش و خورمەتى دىن زەحمەتە
 بىلە دەسمان دەرنەچى، ئەم جەۋنەو ئەم قىرەتە
 بىلە مەردى تىپكوشىن، ھىچە ئەم وەزىيەتە
 ۱ بۆكەسى تاسەروە فادارى نەبووبى مەروەتە
 سەپىرى ئەسكەندەر ئەكەن، رۆيى بە مەشتى خاكەو (۲)

***

خەشتەكى يەكەشى بە تەۋارى و بە راستى دەست نەكەوتى، بەلگى ئەم رايەشم ئەۋەتە : نىو بالى
 "چىراەم" لە پىنج خەشتەكى يەكەدا ھى ھەمدى نى يەو مىرزا بە ھى "ھەمدى" ى زانىۋە بەشكە ھى
 "غەرىق" ھە ۋەكە لە شۈبىنى خۇيدا دىارى ئەكەم، جەگە لەۋەي گەلى گۇرۇن لە دەقى شىعەرەكەدا ھەيە
 كە "مىرزا" بە ھەلە ۋە رىگرتۈۋن ھەم ۋەكە تاكەكانى شىعەرەكە ھەمدىشى بە پاش و پىشى
 ۋە رىگرتۈۋن كە مەن لىرەدا راستەم كەرنەۋە و جىگە ھى خۇيانەم بەپى دەقى ناۋ دىۋانەكە ھەمدى "ھەمدى"
 جىگەر كەرن شايانى باسە "غەرىق" تاكە "بەيت" ەكانى (۹.۷.۵) و مىرزا شى بەيتى
 ھەۋەمىيانى نەكەرتە پىنج خەشتەكى .

لەبەر ئەۋە لە پىشكەشكەرنى ئەم پىنج خەشتەكى يەدا ۋەكە دەقى دىۋانە دەستىنۋەسەكەي
 "مىرزا" رايان ناگەبىنەم، بەشكە بەپى زىچىرەي يەكە بە دۋاى تاكەكانى دەقە شىعەرەكە لە دىۋانە
 چاپكراۋەكە ھەمدى پىشكەشيان ئەكەم .

(۱) - لە جىنى نىو بالى دۋەم لە دىۋانە دەستىنۋەسەكەي "مىرزا" دا نۋوسراۋە :

[گەردن ئاسىم بە ھەلەدى گۈنەدى ئەفلاكەۋە]

بەلام بە پىنى نۋسخەي مامۇستا ھەمە بۇر ئەم نىو بالى يەم جىگەر كەرد، چۈنكە ئەمى "مىرزا" ۋەكە
 ۋاتا نادات، ھەروەھا "ئەفلاكەۋە" دۋىارەيەكە، ئەۋىش لە دەستۋورى ئەدەبىي كلاسكىدا ناگۈنچى
 دىارە ئەۋەكەي "مىرزا" ھەلەي دەستى يە .

ھەروەھا لە جىگەي نىو بالى چۋارەم كە ھى "ھەمدى" يە "مىرزا" يەكەمىن نىو بالى ئەم پىنج
 خەشتەكى يەكەي "غەرىق" ى نۋوسىۋە، دىارە "مىرزا" بە ھەلە ۋەھەي ۋە رىگرتۋەكە :

[دەرەدەر بۈۋم و غەرىم مەن بەدەس ناپاكەۋە]

نىۋبالى (۴ ، ۵) ئەم پىنج خەشتەكى يە ھى "ھەمدى" ن و سى نىۋبالى يەكەش لە ھەمۋە پىنج
 خەشتەكى يەكاندا ھى "مىرزا" ن .

ئەم پىنج خەشتەكى يەلە دىۋانە دەستىنۋەسەكەي "ھەمدى" ى لای مامۇستا ھەمە بۇر و لە
 چاپكراۋەكە ھەمدى و لە دەستىنۋەسەكەي "مىرزا" دا يەكەمىن "ى پىنج خەشتەكى، يە .

(۲) - ئەم پىنج بالى يە و دەقى شىعەرەكە لە ھەمۋە نۋسخە ناۋىراۋەكاندا دۋەمىنە . لە

ضمی دوران عالمی ہو جیٹھ گومرا کردوہ
 "بہیدق" ی لہندہ و لہسادو ، شوروی بہریا کردوہ
 روشتہی غہرت الہدس تہلی عہشرت دہرچوہ
 اچاکہدایم ہرلہ پیناوی خراپارویوہ
 گہوہری دہریا بہ دایم والہژیر خاشاکوہ (۳)

****

وا بہدس ناپاکوہ ؛ تاوارہ بووم زار و تہسیر
 بی نہوا ماوم ، لہدس عہکسی زہمانہی گورگی پیر
 چیی بہسہرہات؟ "میللت" و "دین" و "حفیدانی کہبیر"؟
 ا ہر شکستی تہلی مہعنای مہتلہ بہ دہورانی پیر
 رہش تہخاتہ سہر سپی ، پیسی تہکاتہ پاکوہ ا (۴)

****

دہستروسہکمی "میرزا" دا "بوچکسی" بہ "ہرکسی" نوسراوہ نشی وہای وہرگرتی وہیا لہہر
 گونجاوترتی پنج خشتہکی بہکی خوی گوزبیتی .
 دہسانوہ لہ دوا ہالی تم پنج خشتہکی یددا "تہکن" بوہ بہ "بکان" لہ دہستروسہکمی میرزادا
 تم روشتتی تہسکندہر و ہہشتی خاکوہ ، گواہ لہ سہرہہرگا تہسکندہر وتوزیہ : ہندی
 خول "تہکنہ دہستموہ کہ مردم بگہرینہوہ بہرہ ولاتی خرم ، بہلام لہ کویدا تہو دہستم کہ
 خاکہکمی تیایہ "کرایہ" وہ لہو شویندا بمنیژن ، تہمش نیشاندیہ بو تہوی تہسکندہر بہو ہموو
 نارایی بہو کہ ہاکا ہلیم ہموو جیہانی کونی گرتہو کہ بہ مردوی بہرہ وگوریان تہہرلہ جیگہی
 تہو ہموو سامانہ تہنیا مشتی خول لہ دہستیا ہو .

(۳) - ہقی شیعہکمی "ہمدی" لہ ہموو سہرچاوہ دیاریکراوہکاندا سی یمینہ .

- بہیدق : ہر چہندہ لہ یاری شہترچدا نامیریکہ بہ ناوی "پیارہ" وہ بہلام "بہیدق" بہواتہ:
 (پہوہای) . رہنیشاندہری نہ شارہزایان .

(۴) - لہ دہستروسہکمی میرزادا تم پنج خشتہکی بہ ہرچہندہ چوارہمینہ بہلام "پیسی تہکاتہ" ی بہ
 "ہمی دہنیتہ" نوسراوہ و دیارہ وا بہ دہسکاری و گوزاوی بہوہ وریگرتوہ .

قیسمه تم وایه ؛ نه زهل رزقم نه گهر واسیع نه بی
 نووری بیناییم نه بی ، گهر شه می دین لامیع نه بی
 دهس له دین بهردان ، گرانه ، تا نه جهل مانیع نه بی
 [ئینتقامی خووم ده سینم ، جهل نه گهر مانع نه بی
 شو علیه یی ئاهم نه نیمه خهر مه نی ئیدار که وه] (۵)

****

ژینی ئهم نه حواله ، یاران ؛ بو موسلمان زه حمه ته
 حهسره ته ، دینی موین وا کهم به هاوو قیমে ته
 وهضعیهت وا بی ، حه یاتم بوچی یه ؛ بی له زه ته
 [خهرقه یی شاهو ، عهصای مووسام له لا بی شهو که ته
 فهخری ئیمه وا به : کهول ، پوست و ، (درامه ششاک) وه] (۶)

****

[عیبه ره ته ، ئه ربابی غیرهت ! تیبگهن من چی نه لیسم
 (×) نه هلی عیصمهت حه پسه ، سه رهستی به لای (بی باک) وه]

****

- (۵) - له دهستنوسه که ی " میرزا " یشدا پینجه مینه ، به لام " ئه سینم " و " نه نیمه " له دیوانه که ی " میرزا " دا به " ده سینم " و " ده نیمه " نو سراوه که دپاره وای وه رگرتوه .
- (۶) - دهقی ئهم تاکه ی " حه مدی " که کراوته پینج خشته کی له دیوانه چاپکراوه کانی " حه مدی " دا شه شمین تاکه و له دهستنوسه که ی " میرزا " دا شه شمین تاکه تهخمیس کراوه یه تی .
- دار ممشاکه : دار دهستیکی ئه وه نه دی ناوچه دی زه لامیگه درێه و له په نجه نهستورتره ، سه ره که ی - دهسکه که ی - له جینی ئه وه ی که وانده یی وه ک گوجان یا وه ک گوپال و توپزی بی ئهم دهسکه ی له شیوه ی پیتی تی " T " ی لاتینیدا یه وه رویشان ئه یگرن به دهسته وه .
- (×) - ئهم تاکه به یته ی " حه مدی " که (حه وته مین) ه (میرزا) له دهستنوسه که یدا به تهخمیس کراوی نه پینوسپوه و له وانده دهستی نه که وتبی

بی ته‌ج‌ه‌ر‌وب ، م‌ه‌ن‌م‌ی گ‌ری‌ان‌م به خ‌و‌ر‌ای‌ی م‌ه‌ل‌ین
 ح‌ق به‌د‌ه‌س‌ت‌م ، چ‌ه‌ش‌م‌ه‌ی چ‌ا‌وم س‌ه‌ر‌ا‌پ‌ا ب‌و‌ت‌ه خ‌و‌ی‌ن
 چ‌ه‌ر‌خ‌ی د‌ه‌و‌ر‌ان ؛ (ل‌ه‌ق ل‌ه‌ق) ای ه‌ی‌ن‌ای‌ه ه‌م‌ش‌ان‌ی ش‌ه‌ه‌ی‌ن
 ق‌ه‌و‌م‌ه‌ک‌ان‌ی ر‌و‌پ‌ی‌ه خ‌و‌ر‌م د‌ی‌ن‌ه به‌ر‌چ‌ا‌وم د‌ه‌ل‌ین :
 ک‌ه‌ر به ج‌و ب‌م‌ری ش‌ه‌ه‌ی‌ده و ، س‌ه‌گ به گ‌و‌ش‌ت‌ی ل‌ا‌ک‌ه‌و‌ه (۷)]

****

ه‌ر و‌ه‌ک‌و د‌ه‌ج‌ج‌ال، ل‌ه د‌و‌ی ک‌ه‌و‌ت‌و‌ن، به و‌ه‌ج‌ه‌ی م‌ص‌ل‌ه‌ح‌ه‌ت
 ح‌اش‌ه ل‌ی‌ل‌ا ، ک‌ی‌ذ‌ب‌ه ب‌و‌ه‌ت‌ان‌ه ، د‌ر‌و‌ی‌ک‌ه غ‌ه‌ل‌ه‌ت
 ه‌ر ل‌ه د‌و‌ی ج‌ی‌ث‌ه و ت‌ه‌م‌اع‌ن ، (ک‌ور‌ده‌و‌اری بی ص‌ی‌ف‌ه‌ت)
 [لات‌ن و‌ل‌و‌ت‌ی ن‌ه‌ف‌ام‌ن ، ب‌و‌ن‌ی‌ش‌ا‌ط و م‌ن‌ف‌ع‌ه‌ت
 د‌ه‌ب‌ن‌ه ق‌و‌ر‌ب‌ان‌ی س‌ه‌گ‌ی، بی ش‌ک به "ب‌اب" و "د‌اک" ه‌و‌ه] (۸)

****

ر‌و‌و س‌ی‌ا‌ه بی ؛ ق‌ه‌و‌م‌ی و‌ا ن‌ا‌پ‌اک و بی ش‌ه‌ر‌م و ت‌ه‌د‌ه‌ب
 ی‌ا‌ر‌ه‌بی ؛ ه‌ر ک‌س به ن‌از‌اری د‌لی ت‌و ب‌و‌و س‌ب‌ب
 ت‌ه‌و ل‌ه د‌ی‌و‌ان‌ی ج‌ه‌ز‌اد‌ا ر‌و‌و س‌ی‌ا‌ه بی ب‌و ح‌س‌ب
 [ب‌و ن‌ه‌م‌ان‌ی د‌ی‌ن و غ‌ی‌ر‌ه‌ت ، ه‌ی‌م‌م‌ه‌ت‌ی "ک‌ور‌د" و "ع‌ه‌ر‌ب"
 و‌ا ب‌ه‌س‌ه‌ر ل‌ه‌و‌ح‌ه‌ی ک‌ی‌ت‌اب‌ی ح‌س‌ر‌ه‌ت‌ی (ت‌ه‌ت‌را‌ک) ه‌و‌ه] (۹)

*** ^

(۷) - د‌ه‌ق‌ی ن‌م ت‌اک‌ه‌ی "ح‌م‌دی" ل‌ه د‌ی‌و‌ان‌ه چ‌ا‌پ‌ک‌را‌ه‌ک‌ان‌یا ه‌ش‌ت‌ه‌م‌ی‌ن‌ه و ل‌ه د‌ه‌س‌ت‌ن‌و‌س‌ه‌ک‌ه‌ی م‌ی‌ر‌ز‌اد‌ا
 ح‌م‌و‌ت‌م‌ی‌ن‌ه . ب‌ه‌ی‌ت‌ی ح‌م‌و‌ت‌م‌ی‌ن‌ی د‌ه‌ق‌ی ش‌ی‌ع‌ر‌ه‌ک‌ه‌ی ح‌م‌دی ل‌ه‌ل‌ا‌ی‌ن (غ‌م‌ر‌ی‌ق) و (م‌ی‌ر‌ز‌ا) یش‌ه‌و‌ه (ت‌ه‌خ‌م‌ی‌س)
 ن‌ه‌ک‌را‌ه ، و‌ا‌ی‌ت‌ی د‌ه‌چ‌ی ک‌ه ح‌م‌دی ل‌ه د‌و‌ای (ت‌ه‌خ‌م‌ی‌س) ک‌رد‌نی ت‌ه‌و د‌و‌ان‌ه د‌ا‌ی‌ن‌ا بی و‌ه‌یا ت‌ه‌و‌ان د‌ه‌س‌ت‌ی‌ان
 ن‌ه‌ک‌م‌و‌ت‌و‌ه

(۸) - ن‌ی‌و ب‌الی چ‌و‌ار‌ه‌م‌ی ل‌ه د‌ه‌س‌ت‌ن‌و‌س‌ه‌ک‌ه‌ی "م‌ی‌ر‌ز‌ا" د‌ا ب‌ه‌م‌چ‌و‌ر‌ه‌ی د‌و‌ای‌ی ی‌ه ، ه‌ر چ‌ه‌ن‌ده ل‌ه‌و‌ه‌ک‌ه‌ی
 "ح‌م‌دی" یش ب‌ه‌ی‌ز‌ت‌ر‌ه و ت‌ه‌ش‌ی "ح‌م‌دی" یش و‌ه‌ای و‌ت‌بی ، ب‌ه‌ل‌ام ه‌ر ت‌ه‌ی د‌ی‌و‌ان‌ه‌ک‌ان‌ی "ح‌م‌دی" م
 ج‌ی‌گ‌ی‌ر ک‌رد : [(ل‌ا‌ط) و (ل‌و‌ت‌ی) و (ب‌ه‌م‌چ‌و‌ر‌ا‌ج‌ان) ب‌و (ق‌ر‌ان) ی م‌ن‌ف‌ع‌ه‌ت]

ه‌ه‌ر‌و‌ه‌ا ل‌ه ج‌ی‌گ‌ه‌ی "ب‌ا‌و‌ر د‌اک‌و‌ه" م‌ی‌ر‌ز‌ا ل‌ه د‌ه‌س‌ت‌ن‌و‌س‌ه‌ک‌ه‌ی‌ا ب‌ه‌ل‌ه (د‌اک و‌ی‌ا‌ه) و‌ه‌ی ن‌و‌س‌ی‌و‌ه ک‌ه ب‌ه
 پ‌ت‌ی ی‌ا‌ش‌ی‌ن‌ده‌ک‌ان ن‌ا‌گ‌و‌ن‌ج‌ی .

(۹) - ن‌م ت‌اک‌ه‌ی ح‌م‌دی ل‌ه د‌ی‌و‌ان‌ه چ‌ا‌پ‌ه‌ک‌ه‌ی‌ا (۱۰) ی‌ه‌م‌ی‌ن‌ه و ل‌ه د‌ی‌و‌ان‌ه د‌ه‌س‌ت‌ن‌و‌س‌ه‌ک‌ه‌ی م‌ی‌ر‌ز‌اد‌ا
 ه‌ش‌ت‌ه‌م‌ی‌ن‌ه ، ل‌ه‌و‌ه‌ک‌ه‌ی م‌ی‌ر‌ز‌اد‌ا ل‌ه ج‌ی‌گ‌ه‌ی "د‌ی‌ن و غ‌ی‌ر‌ه‌ت" "ت‌ه‌ل‌ی غ‌ی‌ر‌ه‌ت" و ل‌ه ش‌و‌ی‌ن‌ی "ح‌س‌ر‌ه‌ت‌ی
 ت‌ه‌ت‌را‌ک‌و‌ه" ن‌و‌س‌را‌و‌ه "ح‌س‌ر‌ه‌ت و ت‌ی‌د‌ر‌اک‌و‌ه" .

کەس نه‌ئێ پێم ؛ وا به ناحق ، خۆی دوچاری خه‌م ده‌کا
 خاڵه‌ ته‌ نه‌مه‌وه‌ له‌ پرووی ده‌یای بلی پێی که‌م ده‌کا
 غیره‌تی دین ، وه‌ک سه‌ماوه‌ر کووره‌یی دل ده‌م ده‌کا
 (تا نه‌بیته‌ موڵکی ، ئه‌ربابی خه‌مییه‌ت ده‌م ده‌کا
 ئاگری تاجیر نه‌نیته‌ خه‌رمه‌نی مه‌لاکه‌وه (۱۰))

****

تاوه‌کوو عومرم له‌ دنیا مایی ، زه‌ره : زور و که‌م
 پێم ببه‌خشی ده‌ولت و دارا و شاه‌ی موخته‌شه‌م
 عه‌هدو په‌یمان ناشکێم ، من به‌چاوی تو قه‌سم
 [شه‌رته‌ تا روژی قیامه‌ت ده‌س له‌ ئه‌ژنو به‌رنه‌ده‌م
 سه‌ر له‌قورنیم بو سیاده‌ت ، به‌م دلێ غه‌مناکه‌وه (۱۱)]

****

دل هه‌تاکه‌ی پاره‌ نابێ ده‌یه‌ جیی بازی نیهان
 چون قو بوو لکه‌م من له‌ دنیا پاجه‌تی و عه‌شی ژان
 به‌یده‌قی دین که‌وته‌ ئه‌رزی کافرستان بوو عه‌یان
 [بو دلیری هه‌زهره‌تی "مه‌حمود" و مه‌مدوحی جیهان
 تاقه‌ یه‌ک گول بوو ، به‌ فه‌رقی پیری ئه‌حمه‌د کاکه‌وه (۱۲)]

****

(۱۰) - ئهم تاکه‌ی هه‌مدی له‌ دیوانه‌ ده‌ستنوسه‌که‌ی میرزادا (۱۰) به‌مێنه‌وه‌ له‌ هی "هه‌مدی" دا (۱۱)
 هه‌مینه‌ ، دوا بالی "پێنجه‌م" له‌ ده‌ستنوسه‌که‌ی (میرزا) دا به‌مجۆره‌ی دوا یی به‌ ۱۰ لام وایه‌ که‌ هه‌مدی
 له‌ پاشتردا گوێبێتی نه‌گه‌رنا وه‌کو ئه‌مهی له‌مه‌ر "میرزا" بوو ؛
 [چا ... (سه‌ر) ی تاجر ده‌نیته‌ دایکی مه‌لاکه‌وه]

(۱۱) - ئهم تاکه‌ی هه‌مدی له‌ دیوانه‌ ده‌ستنوسه‌که‌ی میرزادا یانزه‌هه‌مینه‌ .

(۱۲) - ئهم تاکه‌ له‌ دیوانه‌که‌ی میرزادا دوانزه‌هه‌مینه‌ .

با عزا پوشی بکم ، من هر له بالا تا قدم
 لازمہ خاکی هموو عالم بسمه خودا بکم
 چون به هیچ دین تو بولہ ، تم جفا و جور و ستم
 [بودو " محمودخان " ہمیری سرحدی پوم و عجم
 بوونہ نصحابی قورہیش و چونہ سیلکی چاکوہ] (۱۳)

****

دوردی دینی قہت دہوای نابی به لوقمان و طبیب
 یارہبی ! لم عومره بیزارم ، نمینم "عن قریب"
 " نیستہ جیب ، دہعواتی ، یارہب ، نمندهعی لهک نیستہ جیب "
 [سالی تہریخی تہپرسی " آل کاک تہحمہد غریب
 کہوتہ عالم دل حزین و دیدہیی غم ناکوہ] (۱۴)

****

(۱۳) - تم تاکہی حمدی له دستنوسہ کدی میرزادا سیانزہمینہ .
 له دستنوسہ کدی "میرزا" دا له جیگہی "محمود خان" به ہلہ ہر "محمود" نووسراوہ کہ مہبستی
 له شیخ محمود و محمود خانی دزلی به کہ ہارہیمانی شیخ ہون له دژی نینگلیز .
 (۱۴) - تم تاکہی حمدی له دستنوسہ کدی "میرزا" دا چارہدہمینہ (نالی کاک تہحمہد
 غریب) به پینوسی کون کہ (آل کاک أحمد غریب) پیتہکانی به نہریتی ژمارہی تہبجہدی
 تہکنہ :

[آ = + ل = + ۳ .] و [ک = ۲ . + ا = ۲ .] و [ا = ۱ = ح = ۸ = م = ۴ . + د = ۴
 [و [غ = ۱۰۰۰ + ر = ۲۰۰ + ی = ۱۰ + ب = ۲] کہ ہمووی تہکاتہ : ۱۳۳۷ کہ تم
 ژمارہیہ ناوی تہو سالہ کوچی یدہ کہ شکانہ کدی شورش و جنگی دہریندی بازیانی تیا پرویدارہ
 کہ ہرامبر سالی ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ و بہپنی یاداشتہکانی ماموستا (تہمہد) تہو کارہساتہ جہرگ
 ہرہ ہینگوتی ۱۸ ی حوزہیرانی ۱۹۱۹ ی کردہ کہ تہکوتہ کوتابی سالی (۱۳۳۷) ی کوچی یدہ .
 تم جوہ نہریتہش له تہدہبی کلاسیکیدا باونکی گرنہ بوہ و بہ ہوی تہوہ یاریدہی میژو
 دراوہ کہ بہلگی بہیزو راستی له دستا بیت .

۴ - پینج خشته کی میرزا له سر شیعری کی روشدی [

- ۸۵ - " نامه ی دوستان " (*)

ئهی شاعیری سه حجار ، له عالم به نیهانی
توی مهرهمی ریشی جگر و ناهتی جانی
خوش له هجو و ، شیرین سوخن و خونچه دهانی
لماهیه فیه روح و دل و باعیشی مانی
غیلمانه به هشتی ، گولی گولزاری جینانی [(۱)

***

لیکولنده و لیکدانده : (*) - دهقی نم شیعره که میرزا کردویه به پینج خشته کی هی یه کی له شاعیره به توانا و نویخوازه کانی شیعری کوردیمانه که : (محمد رودی به تهنه ندی کوری قادر ناغای عدله خان) ی خه لکی سلیمانی یه و برای (محمود تهنه ندی رهئسی شارهوانی پیشوتیرینی سلیمانی بووه و نازناوی " روشدی " یه که له تهنه ندی جوانیدا مردووه نم سرگوزه شته کهمهی ژبانیم به هوئی ماموستا حمه بوزوه چنگ کهوت که نویش له ماموستا عدلی باپیر ناغا وهرگرتوه و به دستنوسی خوئی له لاپره (۳۰۶) ی کشکولی " مینای شکسته " بهرگی سی یهمدایه دهقی شیعره کی روشدی سالی ۱۹۴۵ له ههله بجه بو ماموستا حمه بوری نویسیوه توه .. نم شیعره ی روشدیش له روزنامه ی پیشکوتنی ژماره (۳۸) رۆژی ۱۳ / ۱ / ۱۹۲۱ دا بلاؤکراوه توه و له ههمان لاپره ی کشکولی ناویراوشدایه .

من له ساغکردنه وهی نم شیعره دا بنکم بو پینج خشته کی یه که ؛ ئهو کشکوله و دستنوسه کی میرزایه .

له سرناوی شیعره که له کشکوله کدا نووسراوه : (له کلاره وه به یادی نوری) یهوه ... کهواته : (روشدی) هاوچهرخی شیخ نوری شیخ سالحه دیاره ئه وندهش دوستایه تیه که یان بههیز بووه که به شیعره نامه و نامه کاریان له نیواندا هه بی ، ئهمهش دوا به دوا ی شیعری کی شیخ نوری بووه که له روزنامه ی پیشکوتنی ژماره (۳۳) ی رۆژی ۸ / ۶ / ۱۹۲۰ بلاؤیکردونهوه ، ههر وه ک ههر دوکیشیان هاوچهرخی میرزا بوون بهلام به پنی پینج خشته کی دوهم دوستایه تی نوری و میرزایش بههیز بووه و میرزاش وه ک شاعیرانی تری ئهو سهرده ههمان یه کی بووه له نویی که ره وهی شیعری کوردی ... گومانی تپانی یه که ههر چند بههوی تورکی زانی ئهو شاعیرانه وه تیزوی جولیی نویکاریان له شاعیره نوی کهرو نویخوازه کانی تورکه وه وهرگرتوه که ماکی شاعیرانی وه ک عهبدولره ههمان بهگی بابان - نفوس " و ... هی کشمان نه گرتوه .

وهك كوتري ياهو ده گهړنى ، بى سهر و سامان
 قومري صيفت و سايه هوما ، كه بكى خدرا مان
 (نوورى) له فراقت هه موو (دهم) زار و غزه خوان
 ۱- مومتاز و جلا به خشى ، له ناو كو مه لى خوبان
 ساحيب هونهر و جهوه مري وهك تيفى ده بانى [(۲)]

*****

وهك نافدى تاتار ، له گدل بادي صبا ديت
 يا عه تري هه ناسه ي نه فسه ي ياره له كوى ديت
 ئاهو رهوشى به سيه ، هه تاكه ي ؟ چ قه ده ريت
 ۱- وه قتي كه له من سل ده كه ي و (نه مه) به ري ديت
 بى عه ينى ده لى ئاسكه كه ي ده شتى مقانى [

*****

سهر مايدى جان و دلى (بى وار) ي منى تو
 بو نه قدى حه ياتم كه خريدارى منى تو
 سهر كرده يى خوبانى يو سالارى منى تو
 ۱- لوقمانى دلى خه سته و بيمارى منى تو
 ده رمانى هه موو ده ردى ، عه صاى پيرو جوانى (۳)

*****

دياره كاتى كه روشدى شيعره كه ي " شيخ نوري " له روژنامه ي پيشكو تندا خونندونه كاري له
 قولاني دهروونى كرده ، نوويش نم شيعره ي كه " ميرزا " ته خميسي كرده له هه مان روژنامه دا به
 (يادى نوري) يوه بلاز كرده و ته وه كه نهوسا " روشدى له كه لار بوړه . . . . . دياره
 روشدى كار به ده ستيكي ميري بوړه .. نزى كايه تى بيري شيعره كه ي (روشدى) و دوستايه تى (ميرزا)
 به (روشدى) و (نوري) يوه هانيدا كه شيعره كه ي " روشدى " بكاته نم پينج خشته كي يه به
 راده يه كه به ته و او ي بهرام بهر " نوري " تيا يا دواوه و " شيخ نوري " ي هه لسه نگانده و دوستى
 خو ي راگه يانده .. له بهر نه وه ي باسه كه دريو نه به ته وه بو شيعره كه ي " شيخ نوري " تكيه به روانه :
 (" شيخ نوري " - دهنگى به سته شيعره) كه ماموستا " موصلم مستهفا جلالى " ناماده ي كرده
 له چاپخانه ي " دار الحريه للطباعة " له به غدا سالى ۱۹۸۶ چاپكراوه شيعره كه له لاپهړ (۱۵۷) دا به
 (۱) - له يده كم پينج خشته كيدا " ميرزا " له باتى (باعشى ماني) نووسيويه " صبه تى جاني " .
 (۲) - له نيو بالى چواره مدا " ميرزا " له جيگه ي " لفاو " نووسيويه : " لنيو " .
 (۳) - له نيو بالى چواره مدا له جيگه ي " دلى " ميرزا نووسيويه " تمنى " و له جيگه ي " ده ردى "

بیچاره که سیکم نی یه ، کهس بی به ده لیم
 میحنت زده ده وو خسته ، پهریشان و عد لیم
 ها توومه ده خالت ، له ده سی توو ده خیلیم
 [خاکی قه ده مت سورمه یه بو چاری زه لیلیم
 بو ئاگری عشقی دلی من ئاوی ره وانی (۴)]

****

ناشفته دلی شور و خه یالی نه فسی تووم
 توومه عده نی شه هد و شه کری ، من مه گسی تووم
 توو گولبه نی بوستانی و ، من خار و خسی تووم
 [کوژراوی ده می خه نجهری بو رانی ده سی تووم
 قوربان ، نه وه مه علوومه ، چ حاجت به به یانی (۵)]

****

بی بهرگ و نهوا مامه وه ئاخر چ ده قهومی
 بی رووی دلی ئارامه وه ئاخر چ ده قهومی
 عیشیکی که دیم دامه وه ئاخر چ ده قهومی
 [بی نه شئه نهوا مامه وه ئاخر چ ده قهومی
 ساقی قه ده حی بیته ، له گه ل ماچی له بانی (۶)]

****

مژده م بده نی وه عده ی دیداری قه ریه به
 دلی له تله ته ئاواره و موحتاجی طه بیبه
 هر چه نده که عاشق ، خه م و هیجرانی نصیبه
 [ره حمی یک به م عاشق بی چاره غه ریه به
 که لکی نی یه ، ره حمت ، که نه ما وه قت و زه مانی (۷)]

نیو بالی پنجه م نووسیویه " دهر دو " له جیگه ی " بی وار " واته : " لانه وازو دهر دهر و بی
 نیشته جی " میرزا به هله نووسیویه " بیمار " که دو باره یه .

(۴) - له نیو بالی پنجه مدا میرزا له شوینی " ئاوی " نووسیویه " ئابی " . ←

بو' ده فعی شهره ، سینه ئه بهر بادی صبا دهی
 دوگمهت بترازینه که عومرم به فنا دهی
 ئه جریکی عه ظیمه ، گهر ئه تو له م رقه لادهی
 [مهروانه ده دووری ، ئه گهر ئه و په رچه مه لادهی
 کولم و روخی تو پوژه ئه کا شو عله فشانی (۸)

****

موددیکه ؛ ئه من مونه ظیری په هگوزهری تو
 ئاواره ، جه لایی وه تن و ده به ده ری تو
 زونار و که مه به ده تهیی حهلقه ی که مه ری تو
 [له و پوژه وه مه حرومی فهضای خاکی ده ری تو (۹)
 پیتم خوش نی یه ، گهر بمخه به سهر تهختی که یانی]

****

به دینیکه له ئیقلیمی غه ما وه ک " که یه " روشدی
 بی عهیش و طه رب به ده ست و نه ی بی مه یه روشدی
 مه علومه هه واییکی له سه ردا هیه (روشدی)
 [دهیران و په ریشانه ، سه راسیمه یه (روشدی)
 ئیستهش له خه یالی نه چوه به زمی له بانی] (۱۰)

****

-
- (۵) - گولین : بنکی گول ، درهختی گول .
 (۶) - میرزا له نیو بالی پینجه مدا له باتی " بینه " نووسیویه : " بینی "
 (۷) - له نیوه بالی چواره مدا میرزا له شوینی " رهحمی بکه " نووسیویه " " رهحمیت بیی " هه وه ک
 له نیو بالی پینجه مدا له جیکه ی " که لکی " نووسیویه " سوودی " .
 (۸) - وشه ی (نه کا) له نیو بالی پینجه مدا میرزا به " ده کا " ی نووسیویه .
 (۹) - میرزا وشه ی " خاکی ده ری " ی نیو بالی چواره می به " خاکی ده ری " نووسیویه .
 (۱۰) - میرزا له نیو بالی چواره مدا " په ریشانه " ی به " په ریشان " و وه له نیوه بالی پینجه مدا
 " ئیستهش " ی به " بو به " و " به زمی " به " ماچی " نووسیویه .. که جواتریشه .
 لیره دا بهشی پینج خشته کی به کانی شاعیرمان کوتای هات و بهمه دوا پارچه شیعی کوردی " میرزا "
 پینشکهش کرد ، نه ری تا ئیستا چنگم کهوتوون و ئه مجا نوره ی نه و چهند پارچه کهم و کورته
 شیعه فارسی یانیه به ده ستم گهیشتون .

(شیعره فارسی یه گان)

وهك له سدرگوزه شتهی ژبانی شاعیر و جی جینی شیعره کانیدا بو مان
 ده رکوت وه به پینی قوتابخانهی سدرده می ژبانی شاعیر و زور لهو وشانهی
 که له شیعره کانیدا به کاری هیناون ئاشکرایه که شاعیر فارسی زانیکی توانا
 بوو ، به تایبه تی خوینده وار و روشنبیری ئهوسایه که به " میرزا " ناوبراه
 نیشانهی فارسی زانی بووه ههر بویهش وشه " میرزا " بوته یه کی له
 نازناوه گانی شاعیرمان .

ههر چهنده تاکه تاکه ، لیره و له ویی ئهم بهرهمه شیعری یه
 شاعیر به زمانیکی تر جگه له زمانی کوردی بهرچاو ئه کهون و له بهر ئه وهی
 ئهو تاکه تا کانهش له ناو پارچه شیعری ئه وتودا بوون که به زوری کوردی
 بوون و که مه که بیان فارسی یا تورکی یا عهره بی بوون بویه ههر له
 شیعره گانی بهشی کوردیدا پیشکهشم کردون .

به لām ئهوا لیره دا و به ناوی بهشی فارسی یه وه ئهم چند پارچه
 شیعره فارسی یه شاعیر رانه گینم که به تهواوی فارسی و له ده می حاجی
 حه مه غه ربی کوری شاعیره وه وه مرگرتوون ، ئهوانیش یا له بهر ئه وهی
 حاجی حه مه غه رب به راستی پینی نه گه یاندوم یا من به تهواوی
 وه مرگرتوون ، له شیویه کدا بوون که پیشانی ماموستا حه مه بورم دان و
 گه لی لهنگی و ناتهواوی و هه لهی تیا به دی کردن و بهم شیویهی دواپی
 به هو ی یاریده ی ئه وه وه شیعره فارسی یه گان هاتنه دی و لی کدرانه وه جیگه ی
 سوپاس و پیزانینه .

*****

پیتی ئەلف " دلدارى "

ئەي صفايى نوورى دلها ، پورتهوى پرووى شوما
جانى ما ، دەر پىنج و تاب، ئەز پىنجشى مووى شوما (۱)
غونچە دىخوونىن و سونبول دەر ھەم و ئەندوھگىن
تا بە گولشەن جىلوھگەر شو ، لەعل و گىسووى شوما (۲)
سەرفىرارى پور نىازى ، ئەز (صفاو و مەرۈھ) گەشت
ھەر كى گەردە د ، ۋەجھ سايى كەعبەيى كووى شوما (۳)

- لىكۆلىنەۋە و لىكۆدانەۋە: (۱) - شوما : تو . - ما : ئىمە (مەبەسى لە - من - ۵) .
- دەر : لە ، لەناو . - پىنج : پىنج ، لولى ، قەف ، ئالوزى (لىرەدا گىزو گەرداۋى مەبەستە)
ۋاتە : ئەي ئەو كەسەي كە بىي خەۋشى ، يا گەرد لاپەرى لە دلان پرتەوى جوانى و سېتى پروى تۈيە
گىيانى من لەناو گىزو و گەرداۋى پرتىن و تاۋى ئالوزكاۋى مووى سەرى تۈدايە .
(۲) - ئەندوھگىن : غەمگىن ، خەفەتبار . - شود : بو .
ۋاتە : خونچە ، كە سوورە ئەۋە لە دل پەر لە خۇنى خۇيەتى ، لەتاۋ سوورايى خونچەيى دوو لىۋت ،
يا ئەۋ دەمە بېكۆلەيدەت كە ھەر ئەلىي گولى سوورى نەپشكوۋتۈ لىۋى تۈيە ، ھەرۈھا گول و
لاسكى گولى سونبولىش لە درىۋى و ناسكى و بونخوشىدا ۋەك پىچ و ئەگرىجە زولف يا مووى
خاۋى تۈيە .
(۳) - سەرفىرار : بايى ، لە خۇبايى بو ، سەرىرەز ، مايدى شانازى پىۋەكردن .
- پور : پەر .
- گەردەد : بىي ، بكا .
ۋاتە : مايدى فەخرو شانازى پىۋەكردن و لە خۇبايىۋونە ۋەك راگەياندى ھەردوۋ پىۋىستى بە
ئايىنەكەي حەج (صفاو و مەرۈھ) ۋەھايە بو ھەر يەككى كەۋا پرو بىكاتە شىنەۋار و بارەگاي كەعبە
ئاسايى تو كە خوشەۋىستەكەيدەتى .
(حاجى حەمە غەرىب) ۋشەي (ۋجھەي) بە (ۋجھە) راگەيان كە نە ئەگولجا .

نووری حوسنت ، ماه وا شق ، ئافتاب ئهز پافگه‌ند
 (ئافه‌رين) (ئيزه‌د) (ئيزه‌د) (ئيزه‌د) (ئيزه‌د)
 ئه‌بله‌ه‌ی عاشق عه‌جب نه‌بوه د بگوو : (ميرزا) كى ئوست
 واله‌ی گول په‌نگى (خه‌طط) و مه‌ستى گول بووى شوما (۵)

****

(۴) - شق : له‌ت ، كه‌رت .

- فگه‌ند : ده‌رى كيشا .

- ئيزه‌دى : خوايى .

- به‌ر : له‌سه‌ر .

واته : شه‌وقى جوانى و شه‌نگيت مانگى له‌ت كرد و خورى له‌ پيشه‌ كيشا ، ئه‌ى ئافه‌رينى خوايت
 لىبى له‌ ده‌ست و بازووه‌ى تو ، ئه‌مه‌ هيمايه‌ بو ئه‌و (موعجزه) يه‌ى كه‌ ئه‌لين : پينغه‌مبه‌رى ئيسلام
 به‌ په‌نجه‌ نيشانه‌ى بو مانگه‌ كرده ، مانگ دوو كه‌رت بووه .

(۵) - ئه‌م به‌يته له‌ راگه‌يانده‌كه‌ى " حاجى " دا نه‌بوو ، به‌لام ماموستا حه‌مه‌ بو‌ر له‌ دوو لاپه‌ره‌دا ،
 چهند به‌ديتياكى هه‌له‌بازرده‌ى نووسيوه‌ كه‌ له‌ يه‌كياندا ئه‌م به‌يته‌ى تيا بوو ، لاي وايه‌ كوتايى هينهرى
 ئه‌م پارچه‌ شيعه‌رى ، هه‌ر وه‌ك پيى وايه‌ ئه‌م شيعه‌ چهند تاكيكى ديكه‌ى له‌ ناوچوه .
 - ئوست : ئه‌وه‌ مه‌به‌ست له‌ " عاشق " هكه‌يه .

- واله : سه‌رسام ، واق و رماو .

واته : شيتيتى دلدار ، شيتيتيه‌كى سه‌رسام هين نى يه‌ و نه‌بووه .

كه‌واته : ميرزاي شاعير بلن : كه‌ هه‌ر نه‌ويشه : واته‌ عاشقه‌ كه‌وا واق و رماوى په‌نگى گوله‌كه‌ له
 په‌نگى گوناي دلخوازه‌كه‌ى نه‌كات ، هه‌ر وه‌ك مه‌ستى بوئى خوشى تويه‌ كه‌ وه‌ك بوئى گوله‌كه‌
 وه‌هايه .

تييى : . شيوه‌ى ده‌ره‌پيى شيعه‌ فارسيه‌كانم به‌ رينوسى ئيستهمانه ، چونكه‌ بو كوردم نووسيوه

نه‌ك بو فارس .

(پارچی دوهم) (*)

پیتی - ت -

- ۸۷ -

" دلدارى "

به دل دارم ده می سده دهم ، شهوهم قوربان به قوریانی
شهیدی تیری موژگان و ئه سیری چشمی فهتانهت (۱)
به سهرگهردی سهرت گهردهم ؛ نه دارم طاقه تی هیجران
چ باشه و ، گهر ره سده ده ستم ، گه می ؛ بهرچاکی دامانت (۲)
چ باشه گهر نهوازی ، ریزه یی ئهز سفره یی خوانت (۳)

***

(*) - وا پنده چی که تم شیعره ش چندن تاکیکی ناتواو بی

(۱) - شهوهم : بیم . - چشمی : چاوی .

واته : پر به دل له همر هه ناسه دانیکا سده جار ئه میوی ئه ی قوربان به قوربان و بالاگردانت بیم .

(۲) - گهردهم : بیم . - نه دارم : نیمه . گه می : جاری .

- بهرچاکی : به لیواری ، به قهراغی .

واته : هدی به سهرگهرده بالاگردانی سهرت بم ، به سه ئیتر توانای دووری و جیابونهوتم له باردا
نی یه .

دهسا چی ئه بی گهر بو تغنیا جارنیکیش بووه ده ستم به چاکی داوینت بگا .

(۳) - نه بووه د : نابی .

۱ - نهوازی : بلاوینیموه (مه بوسی لهو یه : بوی فریده ی) .

واته : سوالکهری باره گای خو کوشتن به ناکامی کاریکی رهوا نی یه .

کهواته چی ئه بی ئه گهر پاشماوه ی سفره و خوانی خوتی بو توو ده ی بله تاکه دا حاجی له جینی
" کووی خود " ، خو ی کودی راگه یاند .

(پارچەى سى بىم)

- ۸۸ -

- دوو تاگ - بەيت - بو شىخ محمود -

فەلەك كورر ھەستى كى مەن كىستەم
كى كەى مەن بە ئوگىدى تورا زىستەم (۱)
سەرى شوو كوردارەم زو پەروەردگار
چو ھەستەم غولامى شەھى كوردەوار (۲)

****

لىكۆلېنەۋە و لىكۆدانەۋە

.. :

- (۱) - كورر : كۆر .
- كىستەم : كىم .
- تورا : تۈۋە .
- زىستەم : زىاوم ، ئەزىم .
ۋاتە : ئەى فەلەك : ئايا تو كۆرى كە نازانى مەن كىم ؟ ۋەيا كەى مەن بە ھىۋاى تو زىاوم و ئەزىم ؟
(۲) - دارەم : ھەمە .
- زو : لە .
- ھەستەم : ھەم .
- شەھى كوردەوار : پاشاى كوردەۋارى كە "شىخ محمودە" .
ۋاتە : ئەى فەلەك (چەرخ - رۆزگار) مەن سەرى سوپاسگوزارى بو پەروەردگار شو ر ئەكەم نەكە تو ،
چۈنكە مەن بەندەى پادشاى كوردەۋارىم .. ديارە پاشاى كوردەۋارى ھەر شىخ محمود بوو .. (بۇيە
ئەو سەرنائەم بە شىھرەكەدا) .

ئەوا تەوانیم لە پێشکەشکردنی " ٨٩ " پارچە شیعری شاعیرمان میرزا غەفور
 بێمەوه کە بریتی یە لە " ٨٠٦ " تاکن بەیت کە بەمجۆرە یە : " ٨١ " پارچە واتە
 " ٧٢٤٥ " بەیت لە دەستنوسە کە ی خودی شاعیردا بوو جیاوازی نیوانیان " ٨ "
 پارچە یە واتە : " ٧١, ٥ " بەیتە کە بەمشێوە یە چنگم کەوتوو : " ٥, ٢٣ "
 بەیت خۆم لە سەرچاوە جیا جیاکاندا و " ١٢, ٥ " بەیت لە لایەن حاجی
 غەریبی کۆری شاعیرەوه و " ٣٥, ٥ " بەیتیش لای ماموستا حەمە پور بوو ..
 ئەمە و سەرەرای دیوانە دەستنوسە کە ی شاعیر ، ئەو سەرچاوانە ی دیک ،
 بوونەتە هۆی ئەواوە کە "یان" راستکەرەوه ی ئەم بەرەمە ی بەردەستتان ، کە
 پوناکتر و پڕ بە پڕی ئاوەنە ی وینە نومای باری دژواری کۆمەلایەتی و
 سیاسی و پوشتگیری کوردەواری سەرەمە ی شاعیرمان و ئەتوانم بڵێم : ئەگەر
 زۆرتەری شیعەرەکانیم چنگ بکەوتایە ، ئەم بەرەمە ئەبوو بەلگە یەکی هەر
 گەرتەری و پایەخداکەری پەنگ و بو دەرەوه ی چوئیتی بارو دوخی ولات
 خو ئەگەر بزانی " ئەحمەد حەمەدی بەگی صاحبزادە " وینە ی ژبانی پاشایەتی
 و فەرمانداری یە کە ی شیخ مەحمودی زور بە دڵسوزی و بی لایەنە بو
 گرتووین ، ئەوا شاعیرمان " میرزا غەفور " وینە ی ناوچە یەکی گەلی لەوه ی
 " حەمەدی " فراوانتری بە وردتر بە هەموو لایەنیکیوه ، وە ک پیاویکی
 بەراست خوا ناس بە پەڕی دڵسوزی و پاکی یەوه پێسپاردوین ، وە یا شیخ
 پەزای تالەبانی لە زۆرتەری دەرگای بابەتە کۆمەلایەتی و نیشتمانی و
 ئابووری و سیاسی و پوشتگیری و
 ئاینی و ... هتەدی داوه ، ئەوا میرزا لەو هەموو دەرگایانەیداوه نە ک بە
 دەرپەڕینی هەر هەجووکاریانە ، بەلکۆ بە شیوە یەکی لەسەر خو تری میژو

- ۲۹ - (۱۵) - له نهخوشیه کی گراندا له بیانی " ۸ بدیده " .
- ۵۰ * - (۱۶) - پارانه وی سدره مهرگ " ۹ بدیده " .
- ۵۱ * - (۱۷) - بزگار یونی شاعیر له پشده و له فرماندار یتي ټینگلیز " ۱۱ بدیده " ..
- ۵۳ * - (۱۸) - هدلناني غوسې گدیلاتی " ۸ بدیده " .
- ۵۴ * - (۱۹) - له خواپارانه وه " ۷ بدیده " .
- ۵۵ * - (۲۰) - بو شینخی گدیلاتی " ۷ بدیده " .
- ۵۶ * - پیتی - ن - (۲۱) - ناهه مورای ژبان .
- ۵۷ * - (۲۲) - دلی من - " ۱۳ بدیده " .
- ۵۹ * - پیتی - و - (۲۳) - شیوه نی سمایل خانی شوکاک - سمکو (۱۴ بدیده) ...
- ۶۱ * - پیتی - ه - (۲۴) - بدیده ختی شاعیر و هدیجوی حسدن دده " ۱۳ بدیده " !
- ۶۳ * - (۲۵) - دیسانه وه حسدن دده . " ۱۰ بدیده " .
- ۶۶ * - (۲۶) - رهوشی جوانی مهلیک محمود . (۱۳ بدیده) .
- ۶۷ * - (۲۷) - بهاری . " ۷ بدیده " .
- ۶۸ * - (۲۸) - ژیرکو تنی شور شه کی رهسول ناغای کوپه " ۱۳ بدیده " ..
- ۷۰ * - (۲۹) - هودلانی شاعیر بو گواستنه وه کاره کی له
مهرگوه بو قهلا دزی " ۶ بدیده " .
- ۷۱ * - (۳۰) - چولکردنی قهلا دزی و له کارخستنی فرماندارانی
له لایمن ناغایانه وه " ۱۰ بدیده " .
- ۷۲ * - (۳۱) - دلداري له هاوچشني شیعري تایر بهگی جاف " ۹ بدیده
- ۷۴ * - (۳۲) - بهرو باره گای پیغه مېهر " ۷ بدیده " .
- ۷۵ * - (۳۳) - ژبان وړوژگار " ۱۲ بدیده " .
- ۷۶ * - (۳۴) - حسدن دده " ۵ بدیده " .
- ۷۷ * - (۳۵) - دیسان حسدن دده و هاوچشنه کانی " ۱۰ بدیده " .
- ۷۹ * - (۳۶) - دلپهندي به غوسې گدیلاتی یوه " ۱۱ بدیده " .
- ۸۱ * - (۳۷) - هر له زه می حسدن دده وا " ۹ بدیده " .

- ۳۸-)* دیسانموه له باره ی سیاسه تی حسدن ددهوه له ناوچدی
 قهلاذره " ۱۲ بديته " .
- ۳۹-)* بیروپا و نالهی دهررون . " ۷ بديته " .
- ۴۰-)* دیسانموه له بی تاقه تی و کهچ رفتاری زهماندی دوون -
 بو شینخ مدمود " ۱۹ بديته " .
- ۴۱-)* نیشتمان پهروری . " ۱۲ بديته " .
- ۴۲-)* تدوصیفی تشریف هینانی مملیک بو سلیمانی . " ۲۳ بديته " .
- ۴۳-)* له پینوازی شینخ مدمود دا بو سلیمانی له دیلی یوه . " ۱۷ بديته " .
- ۴۴-)* جمونیک له کوبه . " ۲۲ بديته " .
- ۴۵-)* نومايشگاهیدکی ژبان . " ۱۱ بديته " .
- ۴۶-)* گفت و گو له گدل دلی خودا کردن . " ۷ بديته " .
- ۴۷-)* باری ناهه مواری نیشتمان " ۱۳ بديته " .
- ۴۸-)* میرزا له گدل نه حوالی خوئی دواوه . " ۱۴ بديته " .
- ۴۹-)* سوکواری به بونئی مردنی هاوسدریوه . " ۷ بديته " .
- ۵۰-)* له باره گای غموسی گهیلانیدا . " ۹ بديته " .
- ۵۱-)* بیزارى له پشدر و یادی گهوانموه بو سلیمانی " ۸ بديته " .
- ۵۲-)* بو غموسی گهیلانی . " ۸ بديته " .
- ۵۳-)* دهریاره یه کی تر بو نینگلیز . " ۱۵ بديته " .
- ۵۴-)* باری روزگار . " ۷ بديته " .
- ۵۵-)* باری چدتالی کوردهواری . " ۱۲ بديته " .
- ۵۶-)* حهفیدانی دوستی . " ۷ بديته " .
- ۵۷-)* گلهی لباببکرناغا و پشدریان . " ۳ بديته " .
- ۵۸-)* نامیلکه یه کی دنیاکاری بو دوستیک " ۳ بديته " .
- ۵۹-)* له ناموساعیدی بخت " ۵ بديته " .
- ۶۰-)* پارانموه له خواو هانا بو غموس . " ۷ بديته " .

- ۱۱۴ *-(۶۱)-چهرخی دوون . " ۸ بهیته .
- ۱۱۵ *-(۶۲)-شاعیر له چدتالی خوی دواوه . " ۷ بهیته .
- ۱۱۶ *-(۶۳)-له باره گای غموسی گه پلاتیندا له بهغدا . " ۷ بهیته .
- ۱۱۷ *-(۶۴)-دلنداری سوئیانه . " ۹ بهیته .
- ۱۱۸ *-(۶۵)-دیسان بو هاتنهوهی شیخ مه محمود له دیلی . " ۱۴ بهیته .
- ۱۲۰ *-(۶۶)-گازنده لهباری پشدر . " ۱۰ بهیته .
- ۱۲۱ *-(۶۷)-سوفیگیری به زمانی دلنداری یهوه . " ۹ بهیته .
- ۱۲۲ *-(۶۸)- بهرگری له حقیقدان ؛ بهرامهر بهفهلک " ۹ بهیته .
- ۱۲۳ *-(بهشی دووهم-پاشبهند-چورا و جوژی (۶۹)-ترجیع بهندی ثابنی-(۵ تاکه) .
- ۱۲۴ *-(چوار بالی یهکان . (۷۰) - دلی من . " ۱۲ بهیته .
- ۱۲۵ *-(چوار بالی یه تنیاکان . (۷۱) - نهووز . " ۲ بهیته .
-
- ۱۲۶ (۷۲) - بهزمیک . " ۲ بهیته .
- (۷۳)-شاعیر و یاره کوی " ۲ بهیته .
-
- ۱۲۷ (۷۴)-شاعیر و غموس " ۲ بهیته . (۷۵)- سوفیگیری شاعیر . " ۲ بهیته .
- (۷۶)-پارانهوه له خوی مغزن . " ۲ بهیته . (۷۷)- له باره گای خوادا " ۲ بهیته .
-
- (۷۸)-دیسان له باره گای خوادا " ۲ بهیته . (۷۹)- لداخی تووتن . " ۲ بهیته .
- ۱۲۸ *-(تاکه کان - فردیات - (۸۰) - ئهسپه کهم . " یهک بهیته .
-
- (۸۱)-سهرکاریتی شاعیر : " یهک بهیته .
- ۱۲۹ *-(بهشی پینج خشته کی یهکان ..
-
- پینج خشته کی میرزا لهسهر شیعریکی حهمدی بهگ . (۸۲)- له بابته دلنداریهوه .

*****

سەرپەرشتی چاپ و دهرهینانی هونهری : سهعدوللا شیتخانی .

رقم الایداع فی دار الکتب والوائاق بیفداد ۱۹۹۱ لسنه

Deewany
Meerza Khafoor

1870 – 1938

Collected, analyzed and edited With an introduction
in accordance to The Contemporary

Writing By
Abdulla Agreen

ديوان ميرزا غفور

١٨٧٠ - ١٩٣٨

جمعها دراسةً وتحقيقاً ومقدمةً
واعادة كتابتها بالاملاء الكردي المعاصر

● عبدالله ناكرين ●
